

JIHOČESKÁ UNIVERZITA  
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH  
FILOZOFICKÁ FAKULTA  
HISTORICKÝ ÚSTAV

Gabriela Váňová  
MANŽELSTVÍ A MANŽELSKÉ SPORY VE SVĚTLE RANĚ  
NOVOVĚKÉ KNIHY SVĚDOMÍ

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavel Král, Ph.D.  
České Budějovice 2006

## PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Českých Budějovicích 31. července 2006

.....

MANŽELSTVÍ A MANŽELSKÉ SPORY VE SVĚTLE RANĚ NOVOVĚKÉ  
KNIHY SVĚDOMÍ  
ANOTACE

Bakalářská práce Manželství a manželské spory ve světle raně novověkých knih svědomí se v první kapitole zaměřuje na přístup církve katolické i jednoty bratrské k manželství. Tato část práce popisuje vzrůstající vliv církve během 16. století na soužití dvou lidí a uzavírání sňatků. K tomuto tématu jsou zde uvedeny nejdůležitější koncily, které ustanovily přesné zásady týkající se manželství. Další část této kapitoly se věnuje uzavírání svatebních smluv a věnu, které již do kompetence církve nespádaly. V této souvislosti jsou zde představeny důležité právní prameny, které řešily otázku věna. Druhá kapitole se podrobněji zabývá výběrem partnera pro život, zasnoubením a rituály, které sňatek doprovázely. Poslední část práce je zaměřena na spory a problémy mezi partnery, snaží se zachytit nejčastější příčiny konfliktů a určit jejich příčinu. V obou posledních kapitolách byl použit pramen ze 16. století kniha svědomí, sepsaná u konzistoře podobojí.

MARRIAGE AND MATRIMONIAL LAWSUITS IN THE LIGHT OF THE  
EARLY MODERN BOOK OF CONSCIENCE  
ANNOTATION

The bachelor essay on Marriage and matrimonial lawsuits in the light of the early modern books of conscience in its first chapter is aimed at approaches to the marriage of both the Catholic Church and the Unitas Fratrum. This part of the essay describes increasing influence of the Church during the 16<sup>th</sup> century on a common life of two people and their entering into marriage. On this topic the most important councils that appointed strict principles concerning marriages are presented here. Another part of this chapter is devoted to the conclusion of marriage settlements and the dowries which, however, were not within the competence of the Church. Important legal sources dealing with dowry questions are presented here. The second chapter in more detail deals with choice of a partner, engagement and rituals that were connected with the marriage. The final part of the essay is aimed at lawsuits and problems between partners, it tries to depict the most common reasons of the conflicts and to define their causes. In both of the final chapters a source from the 16<sup>th</sup> century, a book of conscience, that was drawn up by the Calixtine Consistory, was used.

## OBSAH

1. Úvod.....	6
1. 1 Kniha svědomí.....	11
1. 2 Soudní proces.....	15
2. Manželství.....	19
3. Zasnoubení a svatební rituál.....	27
4. Manželské spory a krize.....	34
5. Závěr.....	39
6. Příloha: Edice Knihy svědomí z let 1594 – 1600.....	41
7. Seznam pramenů a literatury.....	86

## 1. ÚVOD

Tato práce se zabývá manželstvím a manželskými spory podle knihy svědomí v raném novověku.

Problematiku soužití muže a ženy v 16. století, případné spory mezi nimi a přístup tehdejší společnosti k manželství jsem si vybrala asi hlavně proto, že jí byla historiky v českých zemích v minulosti věnována menší pozornost než například dějinám politickým. Díla zabývající se partnerskými vztahy se začala objevovat až koncem 20. století. Dnes jsou partnerské vztahy důležité a zajímavé nejen pro vědní obory jako je sociologie nebo psychologie, ale také pro historii, protože poznání soužití obou pohlaví pomáhá historikovi dotvořit celkový pohled na dějiny.

Historie pohlží na manželství v jednotlivých epochách a snaží se zachytit podstatné změny ve vztahu muže a ženy. „*Obě pohlaví byla po tisíciletí vnímána jako dvě stránky jednoho jevu, dva doplňující se protiklady, ztělesněné zlo a dobro, vlhko a sucho, chlad a teplo, hřích a ctnost, slabost a síla-ta horší či méně příjemná kvalita byla přisuzována ženě, bytosti po staletí chápané pouze jako jeden z atributů muže.*“<sup>1</sup>

Gender history, zabývající se právě zmíněnými vztahy mezi ženou a mužem a vztahy sociálními, má své kořeny v západní Evropě 20. století. Objevily se dva zdroje poznání. Prvním byla francouzská *nouvelle histoire*, navazující na školu *Annales*. Jejím metodickým východiskem se v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století stala německá historická antropologie a dějiny každodennosti. Historická antropologie se vyvinula ze sociálních dějin. Pojímá dějiny jako výtvar lidstva a zase naopak definuje člověka jako bytost formovanou dějinami.<sup>2</sup> Kromě rozlišení lidí podle sociálních skupin klade historická antropologie důraz na diferenciaci podle pohlaví. Snaží se uvést svět ženy do vztahu se světem muže. Důležitým se stal časopis *Geschichte und Gesellschaft. Zeitschrift für Historische Sozialwissenschaft (Dějiny a společnost. Časopis pro historickou sociální vědu)*, který byl vydáván od roku 1975. Významné jsou pětidílné *Dějiny soukromého života* vydané Philippem Ariésem a Georgesem Dubym. Dějinami

---

<sup>1</sup> Milena LENDEROVÁ a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19.století*, Praha 2002, s.7.

<sup>2</sup> Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002, s. 12.

rodiny se zabývá Mitterauer, který napsal *Dějiny nemanželských dětí v Evropě*.<sup>3</sup> V souvislosti s dějinami rodiny se rozvíjí i dějiny ženy. Ve starším bádání o ženách šlo o popis diskriminace ženy a o její emancipaci až v 19. století. „Vzájemný vztah obou pohlaví přitom nebyl zkoumán na základě konkrétních skutečností a procesů, nýbrž na základě společenských norem, zaznamenaných v ústavě a právních dokumentech.“<sup>4</sup> Z ženských dějin se tedy až postupně vyvinuly dějiny rodu s novými přístupy.

Druhým zdrojem byl anglosaský feminismus, který se snažil zařadit problematiku žen do politických dějin, jako dějin ženské emancipace.<sup>5</sup>

V českých zemích je vývoj gender history oproti světové historické vědě značně opožděný, přesto zde vzniklo několik cenných prací. První záznamy o českých významných ženách lze najít v dávných mýtech nebo v kronikách, asi nejznámější je pověst o kněžně Libuši. Milena Lenderová ve své studii *Gender history v českých zemích* uvádí jako významný projev české gender history žurnalistické články s ženskými tématy v druhé polovině 19. století.<sup>6</sup>

Důležitým činitelem v oblasti ženské emancipace byl Vojtěch Náprstek, který shromáždil o známých ženách sbírku lidových zábavných a poučných listů *Libuše*. Na této sbírce se podílela svým, i když nedokončeným, dílem Tereza Nováková.<sup>7</sup> Svými dvěma monografiemi k ženským dějinám přispěla také Marie Červinková-Riegrová. Tato díla se však vyznačovala svou neodborností a idealizací v souvislosti s národní emancipací.<sup>8</sup>

Otázkou rovnoprávnosti ženy s mužem a jejím společenským postavením se zabývala Anděla Kozáková ve své práci *Právní postavení ženy v českém právu zemském* z roku 1926. Zamýšlí se zde nad rozdílem v právním postavení ženy podle práva římského a německého proti právu českému. Popisuje pokrokovost starého práva českého ve vztahu k ženě. Jediným zbytkem omezené způsobilosti ženy po stránce majetkové je zásada práva českého, že „žena jest vězněm muže svého.“<sup>9</sup> V meziválečném období vznikla čtyřdílná práce *Dějiny ženy* S. K. Neumanna. Jako

---

<sup>3</sup> Tamtéž, s. 24.

<sup>4</sup> Tamtéž, s. 75.

<sup>5</sup> Milena LENDEROVÁ, *Gender history v Českých zemích*, in: Česko-slovenská historická ročenka 2001, s.139-147.

<sup>6</sup> Tamtéž.

<sup>7</sup> Tamtéž.

<sup>8</sup> Tamtéž.

<sup>9</sup> Anděla KOZÁKOVÁ, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926, s.4.

cenný příspěvek k danému tématu jmenujme ještě monografii Anny Císařové-Kolářové *Žena v Jednotě bratrské*, která pojednává o názorech Petra Chelčického, Jana Rokycany a dalších na panenství a svazek manželský. Velmi zajímavá je kapitola nazvaná Manželství, která odráží pohled doby na tento svazek.<sup>10</sup>

V Čechách vycházely i odborné práce zaměřené demograficky a sociologicky. Je to například práce Pavly Horské, Karla Stloukala a kolektivu *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. V roce 1940 bylo vydáno kolektivní dílo *Královnny, kněžny a velké ženy české*, editorem a autorem úvodu a několika studií byl Karel Stloukal. Dílo je utvořeno z chronologicky po sobě jdoucích monografií.<sup>11</sup> Jsou zde představeny portréty významných žen české minulosti jako byla svatá Ludmila, Anežka Přemyslovna, Perchta z Rožmberka, Teréza Nováková, Ema Destiniová a další. Monografických studií je v tomto souboru celkem 59. Každá monografie má svého autora či autorku, jmenujme alespoň Václava Chaloupeckého, Zdeňka Kalistu, Annu Císařovou-Kolářovou nebo Otakara Odložilíka.<sup>12</sup>

V šedesátých letech byla napsána z podnětu časopisu *Dějiny a současnost* série článků o ženě v dějinách. Tyto práce shrnuje kniha Josefa Polišínského *Ženy v dějinách lidstva*, vyšla ale pouze slovensky v roce 1972.<sup>13</sup> Josef Janáček vydal roku 1977 příběhy o ženách přelomu 16. a 17. století pod názvem *Ženy české renesance*.<sup>14</sup> Kniha je rozdělena do kapitol, které nesou názvy podle toho, jakou ženu ta určitá kapitola popisuje. Janáček píše o proměně hospodyně, kurtizáně z vyšší společnosti, první dámě království Polyxeně či o Esteře Hebenštrajtové coby podnikatelce.<sup>15</sup> Snaží se zachytit přerod společnosti, v pohledu na ženu puritánské, ve společnost pokrokovější, ve společnost v renesančním stylu.

Zájem o tuto problematiku v Čechách má svůj výraznější počátek v devadesátých letech dvacátého století. Mezi instituce, které dbají o zřetelnější prosazení gender studie v Čechách, patří pražská Nadace Open Society Fund a

---

<sup>10</sup> Anna CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, *Žena v Jednotě bratrské*, Praha 1942.

<sup>11</sup> M. LENDEROVÁ, *Gender history*, s.142.

<sup>12</sup> Karel STLOUKAL, *Královnny, kněžny a velké ženy české*, Praha 1940.

<sup>13</sup> Jana BUREŠOVÁ, *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20.století*, Praha 2001, s.12.

<sup>14</sup> Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996.

<sup>15</sup> Tamtéž.



Centrum pro Gender Studies.<sup>16</sup> Nadace Gender studies začala budovat a provozovat knihovnu s feministickou, převážně anglickou, americkou a německou literaturou.<sup>17</sup>

Na osmém sjezdu historiků České republiky v Hradci Králové roku 1999 se v tématickém bloku *Vývoj světové historiografie a jeho odraz v českém porevolučním dějepisectví* zabývala Pavla Vošahlíková stavem současného českého bádání o ženách. Na tomto sjezdu se objevila samostatná sekce Dějiny žen, kterou řídila Dana Musilová. O výsledcích svého bádání zde informovaly také Milena Lenderová a Jana Burešová.<sup>18</sup>

Práce Jany Burešové *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20.století* sleduje společnost a osudy žen od konce 19.století do počátku druhé světové války, stěžejní částí díla je období první Československé republiky. Tato historička se zaměřila převážně na veřejné aktivity žen a na ženami založené spolky, které v tomto období vznikaly a fungovaly.<sup>19</sup>

V roce 2002 vydala Milena Lenderová knihu *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19.století*. Na této knize se podílelo několik předních českých historiků současnosti, například Božena Kopiczková přispěla svou studií *Žena evropského středověku v zajetí své doby*, Václav Bůžek napsal kapitolu *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku* a Pavel Král se zabývá tím, jak se žena a společnost v období raného novověku vyrovnávala například se smrtí dítěte. Dále se na knize podíleli Marie Ryantová, Jitka Radimská, Zdeněk Bezečný a samozřejmě Milena Lenderová.<sup>20</sup>

Tématikou manželských sporů a sexuální kriminalitou raného novověku se zabýval ve své práci *Zločin a sex v českých dějinách* Jindřich Francek. Kniha je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První kapitola *Zločin a sex v českých dějinách* podává přehled právních norem, uvádí nejčastější trestné činy a případný postih. Přibližuje také problematiku manželství, rodiny a manželských sporů v obecné rovině. V druhé části knihy *Autentické případy manželských sporů a mravnostních deliktů* se Jindřich Francek věnuje, jak už je zřejmé z názvu kapitoly, konkrétním případům ze 16. – 18. století.

---

<sup>16</sup> M.LENDEROVÁ, *Eva*, s.11.

<sup>17</sup> J. BUREŠOVÁ, *Proměny*, s.9.

<sup>18</sup> Tamtéž, s.9.

<sup>19</sup> Tamtéž.

<sup>20</sup> M.LENDEROVÁ, *Eva*..

Poměrně novým článkem je příspěvek Jany Ratajové z roku 2005 – *Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii*, který vyšel v časopise Kuděj. V tomto článku se autorka zabývá pojmem gender, který vysvětluje jako určité společnosti vytvořené modely chování, které jsou děleny na ženské a mužské.<sup>21</sup> Genderové role pojímá jako „*společenské role předepisované členům společnosti na základě jejich pohlaví.*“<sup>22</sup> Podle Jany Ratajové jsou tedy gender „*modely chování, které společnost spojuje s biologickým pohlavím.*“<sup>23</sup>

Klíčovým bodem tohoto článku je pohled české historiografie na pojem gender. V tomto ohledu je Jana Ratajová k české historiografii velmi kritická, naráží zde i na metodologii, která podle ní zůstává v ústraní a na povrch se derou pouze nová témata a nevyčerpané prameny. Autorka uvedla: „*Dle mého názoru každý historik či historička pracuje na základě nějaké metody, konceptu, jen jde o to ji přiznat, protože nic není problematičtější než předpokládané všeobecné pravdy.*“<sup>24</sup> Česká historiografická věda nejčastěji spojuje s pojmem gender dějiny ženy. Ratajová uvádí dva přístupy české historiografie k dějinám ženy. První se snaží včlenit ženu do tzv. velkých dějin a vytvořit tak „velké ženy“, které se podílely na utváření politických dějin. Druhý přístup ukazuje ženu v širokých dějinách kulturních a je jakousi opozicí k dějinám politickým. V rámci těchto dvou skupin rozebírá Ratajová ve svém článku jednotlivá, výše zmíněná díla českých historiků kriticky.

Vedle literatury je nutné uvést i využití prameny k danému tématu. Mezi tyto dokumenty patří *Zřízení Zemská Království českého 16. věku* vydané Josefem a Hermenegildem Jirečkovými roku 1882.<sup>25</sup> Vedle práva státního, procesního, trestního řeší i záležitosti týkající se majetku při uzavírání manželství pro šlechtickou společnost. Druhým dokumentem, vztahujícím se k právu městskému, jsou *Práva městská Království českého a Markrabství moravského* od Pavla Kristiána z Koldína vydaná roku 1579.<sup>26</sup>

---

<sup>21</sup> J. RATAJOVÁ, *Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii*, Kuděj 2005/ 1-2, s. 159 – 173.

<sup>22</sup> Tamtéž.

<sup>23</sup> Tamtéž.

<sup>24</sup> Tamtéž.

<sup>25</sup> Josef JIREČEK, Hermenegild JIREČEK, *Zřízení Zemská Království českého 16. věku*, Praha 1882.

<sup>26</sup> Oba tyto prameny jsou podrobněji popsány v kapitole Manželství.

## 1.1 KNIHA SVĚDOMÍ

Posledním, nejvíce využitým materiálem pro tuto práci je kniha svědomí z let 1594 – 1600. Je uložena v Národním archivu, ve fondu Archiv pražského arcibiskupství<sup>27</sup> a je pramenem trestně právní povahy. Kniha svědomí zachycuje výpovědi jednotlivých svědků, přibližujících soudu situaci v rodině, která se kvůli svým problémům dostala až před církevní soud.

Výpovědi sousedů a příbuzných žalované či žalující strany se ve 29 případech z celkového počtu 39 případů týkají uzavírání manželství a s tím spojeného zrušení manželského slibu.<sup>28</sup> Ve třech procesech se k porušení manželského slibu připojilo ještě obvinění z obtěžkání a tři případy tohoto druhu zachycují snahu snoubenců uzavřít sňatek bez povolení rodičů a poručníků.

Další skupinu sporů tvoří případy, které se manželských sporů netýkají. První případ v knize vypovídá o napadení kněze Ondřeje z Vysokého Mýta, když se v noci vracel na faru sv Mikuláše.<sup>29</sup> Další případ řeší spor odcizení jednoho stříbrného a jednoho velkého pásu jistým Janem Vodičkou.<sup>30</sup> Ve sporu Adama Paula není jasné oč se soudil. Svědci pouze vypověděli, že se účastnili jeho svatby s Kateřinou a uvedli všichni stejné místo oddavek.<sup>31</sup> Bez přiřazení ke sporu je zde zmínka o majestátu pro pana Severina Fisara od císaře Maxmiliána I. římského a arciknížete rakouského.<sup>32</sup> Druhým neoznačeným zápisem je žádost kněze Vilhelma o místo příštího faráře u sv. Havla.<sup>33</sup> Spor Kateřiny Hoškové se týká majetkových záležitostí – zabavení krámu po jejím muži Lorencem Štorkem.<sup>34</sup> Jako třináctý spor je v knize uvedena pře Martina Žateckého, Vojtěcha Labenského a Kardaše, svědectví se ale týká jen překladu polského dopisu knězem Mikulášem Rajským.<sup>35</sup> V knize svědomí lze také nalézt jeden případ vypovídající o vraždě Tomáše Havránka.<sup>36</sup> Pouze čtyři případy svědčí o manželských problémech.

---

<sup>27</sup> NÁRODNÍ ARCHIV, ARCHIV PRAŽSKÉHO ARCIBISKUPSTVÍ, Kniha svědomí B 2/19, (dále jen Kniha svědomí B2 /19).

<sup>28</sup> Tamtéž, fol 1 – 200.

<sup>29</sup> Tamtéž, fol 1.

<sup>30</sup> Tamtéž, fol. 9 – 10.

<sup>31</sup> Tamtéž, fol. 32 – 33.

<sup>32</sup> Tamtéž, fol. 40.

<sup>33</sup> Tamtéž, fol. 189.

<sup>34</sup> Tamtéž, fol. 41 – 42.

<sup>35</sup> Tamtéž, fol. 63 – 64.

<sup>36</sup> Tamtéž, fol 64.

Svědecké výpovědi hrály pro určení rozsudku klíčovou roli a měly pro soud velký význam. „*U každého soudu důležitá úloha připadala vždy svědectvím, či, jak se tehdy říkalo, svědomím lidí hodnověrných, jež strany žalující i obžalovaná ve svůj prospěch předkládaly.*“<sup>37</sup>

V knize svědomí z let 1594 – 1600 vypovídalo 166 mužů a 161 žen. Ne u všech svědků jsou uvedeny profese, které zastávali. Zvláště ženy je možné rozdělit do tří skupin: Do nejpočetnější skupiny patří ženy, které jsou v knize svědomí zaznamenány pouze jménem a v některých případech je u nich poznámka, ke kterému muži ta určitá žena patřila.

Druhou skupinu, méně početnou, tvoří ženy, které jsou v knize zapsané podle jména a města, ve kterém bydlely nebo kde sloužily. Svědkyně pocházely nejčastěji z Nového Města pražského a Starého Města pražského, je zde zapsána také jedna žena z Hradčan. Ženy chodily ale do Prahy za prací i z jiných měst. V Novém Městě pražském sloužila například Lidmila z Radomyšle, Maruše z Blatné.<sup>38</sup> Na Starém Městě pracovala u jistého Bartoloměje Příbyslavského Anna z Jičína.<sup>39</sup>

Třetí skupinu zastávají ženy, u kterých je uvedeno i řemeslo, kterým se živily. Tato poslední skupina je nejméně obsáhlá, může však nastínit, jakým řemeslům se žena 16. století mohla věnovat, která jí byla přístupná a určená. V knize svědomí vypovídalo nejvíce služebnic, hospodyní, podruhyní a vinařek.<sup>40</sup> Ojedinelé zmínky jsou zde o „líkařce“,<sup>41</sup> kloboučnici<sup>42</sup> a je tu dokonce uvedena hrobnice.<sup>43</sup>

U mužů je uvedeno, odkud svědek pocházel, a ještě k tomu v některých případech, čím se živil. Nejčastěji se zde objevují církevní správci, vinaři a osoby radní. Jsou zde ale zmíněna i jiná řemesla jako kožišník, mlynář, pekař, kovář, apatikář, zámečník či pivovarští mistři.

---

<sup>37</sup> Václav SCHULZ, *Svědomí o kněžích podobojích z r.1562 a pravidla r.1587 jim daná*, Praha 1903, s.1.

<sup>38</sup> Kniha svědomí B 2/19, fol. 33 – 36.

<sup>39</sup> Tamtéž, fol. 36 – 40.

<sup>40</sup> Tamtéž, fol. 1 – 200.

<sup>41</sup> Tamtéž, fol. 36 – 40.

<sup>42</sup> Tamtéž, fol. 55 – 63.

<sup>43</sup> Tamtéž, fol. 160 – 173.

Knihy svědomí sepisovali písaři. V knize se jich vystřídalo několik, jménem však známe jen dva z nich, kteří se do knihy pod případy, které zapisovali, svědomitě podepsali. Pokud budeme spoléhat na pečlivost těchto dvou písařů za všech okolností, zapisoval písař Kerner čtyři a Jan Musil jeden případ z celé knihy svědomí o rozsahu 39 případů. V ostatních případech písaři na přesné datum a svůj podpis nedbali, mnohdy tak nelze zcela přesně určit v jakém roce se spor u soudu projednával. Ostatní písaře by bylo možné rozlišit podle typu písma. Počet úředníků, kteří knihu zpracovávali, není však pro tuto práci důležitý, a proto se jím více zabývat nebude.

K tématu sporů v manželství není kniha svědomí, která byla sepsána u církve podobojí jediným dochovaným pramenem. V Národním archivu jsou k dispozici také např. Kniha svědomí od roku 1607 do 1609, ve které jsou zápisy české i německé, dále Kniha svědomí ve sporných věcech manželských, zádušních, svěřených peněz i konzistoře podobojí z let 1610 - 1618. Nejen že jsou zde zachována svědectví, v archivu jsou zároveň rozsudky ve věcech manželských z let 1625 - 1653 a kniha rozsudků z let 1564 - 1566; ta je psána v latině a němčině. Archiv uchoval také výtahy z protokolů týkající se manželství z let 1724 - 1730 a jmenný rejstřík z let 1564 - 1768, v latině. Možné je také nahlédnout do spisů, které jsou zde uloženy pod jmény konkrétních lidí např. spor o bigamii Anny Kateřiny Teichmeistrové nebo výpovědi svědků ve sporu manželů Pechnerových.

Manželské spory měla na starost církevní konzistoř. Raný novověk byl dobou složitou a napětí mezi katolíky a protestanty se odrazilo i v církevní správě.<sup>44</sup> Arcibiskupský stolec zůstal po smrti nejvyššího duchovního správce církve podobojí,<sup>45</sup> Jana Rokycany, od roku 1471 na několik desetiletí neobsazený<sup>46</sup> a o záležitosti katolíků se starala tzv. horní konzistoř. Tato katolická konzistoř sídlila na Hradě, u chrámu sv. Víta a byla spojená s kapitulou.<sup>47</sup> Pražské arcibiskupství bylo obnoveno až roku 1561, kdy na stolec usedl Antonín Brus z Mohelnice. Konzistoř dolní, kališnická, sídlila od roku 1448 při týnské farnosti na Starém Městě pražském,

---

<sup>44</sup> Jindřich FRANCEK, *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000, s. 59.

<sup>45</sup> Jan JANÁK, Zdeňka HLADÍKOVÁ, Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost*, Praha 2005, s. 187.

<sup>46</sup> Petr ČORNEJ a kol., *Dějiny země Koruny české I.*, Praha – Litomyšl 2001, s. 240.

<sup>47</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 59.

tedy „dole“<sup>48</sup> v porovnání s konzistoří katolickou a byla vrcholným orgánem kališnické církve. Po reorganizaci roku 1478 tvořilo konzistoř osm kněží a čtyři světští mistři.<sup>49</sup> V čele horní i dolní konzistoře stál administrátor. V konzistoři horní byl vybírán z členů kapituly nebo byl jmenován papežem.<sup>50</sup>

U dolní konzistoře byl administrátor volen stavy a kališnickým duchovenstvem.<sup>51</sup>

O funkci konzistoře dbal výkonný výbor, ve kterém zasedali tři páni tzv. defenzoři.<sup>52</sup>

---

<sup>48</sup> ENCYKLOPÉDIE DIDEROT 2000, Praha 1999.

<sup>49</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 60.

<sup>50</sup> Tamtéž, s. 59 – 60; P. ČORNEJ, *Dějiny*, s. 240.

<sup>51</sup> ENCYKLOPÉDIE DIDEROT 2000.

<sup>52</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 60.

## 1.2 SOUDNÍ PROCES

V souvislosti s manželskými spory je nutné přiblížit přístup konzistoře k soudnímu procesu. V záležitostech, týkajících se manželství, se snažila konzistoř uchovat si své výhradní právo rozhodovat.<sup>53</sup> Církevní soud však v manželských konfliktech viníky netrestal, pouze určoval a zjišťoval platnost či neplatnost uzavřených manželství nebo slibů, povoloval, rušil nebo nařizoval sňatky a především se snažil o urovnání sporů mezi manželi.<sup>54</sup> U manželského slibu posuzovala konzistoř hlavně, zda se vztahoval k přítomnosti (*de praesenti*), což bylo pro obžalovaného zavazující, či zda se týkal vzdálené budoucnosti (*de futuro*). To mělo význam pouhého zasnoubení, kterým se soud nezabýval.

Z pramenů jsou známy manželské spory, které se dostaly před soud, pokud podal žalobu jeden z partnerů, nebo byli hnáni před soud oba manželé. To se dělo v případech, kdy se sousedé či obec domnívala, že dotyční manželé překročili rámec představ o pořádku v domácích poměrech. Pro rozhodnutí soudu bylo důležité, aby se žalovaný účastnil soudního řízení. Ignorování soudní autority mělo závažné následky a proti žalovanému bylo použito tzv. stané právo, „*rozsudek bez ohledu na skutečný materiálně-právní stav*.“<sup>55</sup>

Z tohoto důvodu muselo být však na druhou stranu co nejlépe zajištěno, aby se žalovaná strana o předvolání k soudu vůbec dozvěděla. Tento krok byl v počátcích českého soudnictví záležitostí žalující strany. Bylo tedy na žalobci, aby přivedl žalovaného k soudu nebo mu alespoň oznámil, že ho k soudu žene a chce se s ním o něco soudit. Nejvýhodnější pro žalující stranu bylo, když se to dělo před několika svědky, aby měl žalobce záruku, že se žalovaný skutečně dostaví.<sup>56</sup>

Teprve od 16. století se objevuje předvolání k soudu z iniciativy soudu samotného. Toto předvolání před soud bylo označováno jako „půhon“, tedy pohnání k soudu. Protože půhon ještě nebyl brán jako žaloba, k té došlo až při zahájení procesu, musel se i soud ujistit, že žalující strana svůj proces i s náklady dovede až do konce. Z tohoto důvodu skládala žádající strana kauci.<sup>57</sup> Důležitou podmínkou, obzvláště při trestných činech jako bylo znásilnění nebo napadení člověka, byly důkazy, které by podezřelého člověka z trestného činu usvědčily.

---

<sup>53</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 61.

<sup>54</sup> Tamtéž.

<sup>55</sup> J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967, s. 155.

<sup>56</sup> Tamtéž.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 156.

Důkazy si také musela shromáždit strana žalující, pokud se tak nestalo, žalovaný byl viny zproštěn.<sup>58</sup>

Obesílání stran ke konzistornímu soudu mělo několik stupňů. První bylo již zmíněným pŕihonem, což bylo sdělení obvinění obžalované straně. Pokud se žalovaná strana nedostavila, následoval dŕihon, obeslání druhé. Třetím pohnáním k soudu byl pŕihon hrozný s neodkladnou a neprodlužitelnou lhůtou tzv. *peremptorie*.<sup>59</sup>

K soudní pŕi patřila také instituce řezaných cedulí, o kterých se svědkové často v Knize svědomí zmiňují. „*Řezaná cedule byl pŕípis, napsaný dvojmo na listu papíru, který byl pak rozříznut na dvě poloviny, jedna se odeslala adresátovi a druhá měla pro posílající stranu význam opisu a potvrzení.*“<sup>60</sup> Obě strany si vybraly své svědky a oznámily jim pomocí řezaných cedulí, co od nich budou u soudu chtít dosvědčit a o jakou pŕi jde. Někdy ale docházelo k takovým pŕípadům, že svědci byli předvoláni a vypověděli, že nikdy neslyšeli o tom, co je v ceduli napsáno, a že ničemu takovému pŕítomni nebyli.<sup>61</sup> Jiří Klabouch však ve své knize píše, že řezané cedule posílal žalující i svému protivníkovi.<sup>62</sup>

Pro získání důkazů proti obžalovanému měli důležitou roli svědci, kteří byli pŕítomni buď uzavírání manželského slibu nebo rozepŕím mezi manželi. Svědecká výpověď byla tajná, a tak u ní nesměla být žádná ze soudících se stran. Výpovědi svědků byly zapisovány do speciální knihy svědomí a až do pŕelíčení byla tato kniha uložená v truhle se třemi zámky.<sup>63</sup> V Knize svědomí nejsou ani v jednom pŕípadě zachyceny výpovědi žalujícího ani žalovaného.<sup>64</sup> Tento pramen obsahuje pouze výpovědi sousedů, řemeslníků či podruhů.<sup>65</sup>

Byla zde možnost vznést námitku proti svědkům druhé strany, a to z důvodů „*pŕíbuzenství svědka a strany, v jejíž prospěch měl vypovídat nebo naopak z důvodů úhlavního nepřátelství s tím, proti komu má svědčit.*“<sup>66</sup> Vznesení námitky proti svědkovi druhé strany je zachyceno i v knize svědomí z let 1594 – 1600: „*Proti*

---

<sup>58</sup> J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 156.

<sup>59</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 62.

<sup>60</sup> J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 159.

<sup>61</sup> Kniha svědomí B 2 /19, fol. 55 – 63.

<sup>62</sup> J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 159.

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 165.

<sup>64</sup> Kniha svědomí B 2 / 19.

<sup>65</sup> Tamtéž.

<sup>66</sup> J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 198.



*svědomí pana Jiříka staršího Vokouna z Vokounštejna Samuel Sloupek protestaci učinil, že se ohlásí, bude-li míti otevřeno a čteno býti.*<sup>67</sup>

Dále je zde zapsána přesná přísaha jednoho ze svědků: „*Já N [?] přísahám pánu Bohu všemohoucímu, že povím jistou a celou pravdu, pokudž vědomé jest v té při mezi N z strany jedné a mezi N z strany druhé. Přísahám, že ani z přízně, ani z nepřizně, ani zdar, ani ze závisti, ani z bázně, ani pro žádný vztek svědčiti nebudu křivdy. Přísahám, že nepovím žádnému toho mého svědomí. Leč soudce to zjeví a neb mně rozkáže oznámiti. Toho mi dopomáhej Bůh otec, Bůh syn, Bůh duch svatý. Vše jeden hospodin a toto blahoslavení. Amen.*“<sup>68</sup>

Soud potom projednával případ na základě všech shromážděných dokumentů, které mu byly zaslány. Ani jedna strana nebyla zasedání přítomna. Deklamátor přečetl všechny spisy, kladl zvláštní důraz na důležitá místa a pak byl vyřčen rozsudek. Tak to podle Jiřího Klaboucha fungovalo při soudu světském. O procesu u soudu církevního není příliš známo. Církev měla k dispozici sice specifické tresty, které spočívaly v nátlaku na věřící, rozdíl mezi církevním právem, světským právem a soudnictvím však nebyl zásadní.<sup>69</sup> Řízení u církevních soudů probíhalo ale trochu jinak než u soudu světského. Církevní soud byl v kontaktu se stranami výhradně pomocí nashromážděných spisů.<sup>70</sup> Rozsudky ke sporům z knihy svědomí z let 1594 – 1600 se ale bohužel nedochovaly.

Smyslem této práce je ukázat vztahy mezi partnery v raném novověku za pomoci knihy svědomí. Hlavním cílem je snaha o zachycení a popsání konfliktů a sporů mezi snoubenci či manželi v 16. století. Důležité je, co partnery ke sporu vedlo, jak se k rozepřím postavili a jak se snažili je řešit. Tato práce nastiňuje také roli rituálů, které doprovázely zasnuby i samotný sňatek. Práce je doplněna registrovou edicí zpracované knihy svědomí z let 1594 – 1600.

Pro pochopení použitého pramene je důležité přiblížit přístup zejména církve k instituci manželství. První kapitola proto popisuje vzrůstající vliv právě církve na uzavírání sňatků, jsou zde zmíněny významné církevní koncily, které byly v tomto směru rozhodující a mnohé změnily. V této kapitole je zaznamenána i

---

<sup>67</sup> Kniha svědomí B 2 / 19, fol. 189 – 200.

<sup>68</sup> Tamtéž, fol 185 – 189.

<sup>69</sup> J. KLABOUC, *Manželství*, s. 58.

<sup>70</sup> Týž, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967, s. 184.

neopomenutelná role věna a svatebních smluv, které jako jediné do církevní sféry nespadaly.

Ve druhé části své práce jsem se snažila zachytit samotný počátek soužití muže a ženy, co pro dva lidi 16. století manželství znamenalo a co bylo pro uzavření sňatku nezbytné. Důležité bylo také zmínit, jaká kritéria hrála největší roli při výběru partnera a jaké postavení měli při tomto výběru rodiče nebo například vrchnost. Zajímavá byla také změna postavení nevěsty po tridentském koncilu, v této kapitole jsou také uvedeny rituály a zvyky, které manželský svazek doprovázely.

Třetí kapitola je věnována sporům a konfliktům v manželství nebo již během jeho uzavírání sňatku. Jsou zde uvedeny nejčastější případy rozepří, které byly zapsány v knize svědomí. Snažila jsem se ukázat nejobvyklejší důvody, které mohly vést ke roztržce, k soudu a někdy dokonce k rozvodu znesvářených manželů.

## 2. MANŽELSTVÍ

Manželství existuje jako instituce od pradávna, jenom její smysl byl dříve vnímán oproti dnešní společnosti poněkud jinak. V raném novověku bylo jedinou možností, kdy spolu mohli dva jedinci opačného pohlaví legitimně žít. Význam uzavření manželství spočíval v tom, že se muž a žena vymanili z vlivu rodičů a mohli začít žít po svém.<sup>71</sup> Předpokladem bylo, že jsou oba partneři schopni postarat se sami o sebe a svou domácnost. Tímto aktem za sebe převzali veškerou zodpovědnost. Zároveň teprve ve stavu manželském mohli požívat všech práv ale i povinností, které z tohoto stavu vyplývaly.<sup>72</sup>

V raném středověku se o manželský život nezajímala ani církev ani světská vrchnost. Manželství bylo chápáno jako výhradní záležitost jednotlivých rodin.<sup>73</sup> Uzavírání manželství probíhalo bez účasti kněze, jen za přítomnosti několika svědků. Po svatební noci mohlo následovat církevní požehnání, ale nebylo tím nejzásadnějším v uzavírání sňatku. Svatba byla tedy spíše aktem světským a projevem náklonnosti budoucích manželů nežli svazkem doživotním, který měl vycházet od Boha.<sup>74</sup>

Církev se ale na rozdíl od státu začala o podobu manželského života výrazněji starat velmi brzy. Otázkou manželství se teologové či filozofové zabývali právě už v době středověku a vrchnost, která dbala pouze na záležitosti majetkové a dědické, se tímto svazkem zaobírala spíš kvůli svému prospěchu až v 16. století.<sup>75</sup> Hlavním problémem, který se řešil, bylo, do jaké sféry vlastně manželství spadá. Jestli může být manželství zařazeno mezi svátosti a „do jaké míry může být manželství prostředkem k dosažení pozemského štěstí.“<sup>76</sup> Další zásadní otázkou bylo, zda má věci s ním spojené řešit stát nebo církev.

Církev se dlouho snažila podmanit si uzavírání sňatků, což podpořil už westminsterský koncil roku 1102.<sup>77</sup> Na IV. lateránském koncilu bylo manželství

---

<sup>71</sup> Richard VAN DÜLMEN, *Kultura a každodenní život raného novověku (16. – 18. století)*, Praha 1999, s. 162.

<sup>72</sup> Tamtéž.

<sup>73</sup> Tamtéž, s. 165.

<sup>74</sup> Josef GRULICH, „Slavnostní okamžiky“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku, *Historická demografie* 24, 200, s. 49 – 82.

<sup>75</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 163.

<sup>76</sup> Tamtéž.

<sup>77</sup> Božena KOPIČKOVÁ, *Tajné zasnuby a sňatky ve středověkých Čechách*, *Dějiny a současnost* 18, 1996, č. 3, s. 7 – 11.

zařazeno mezi sedm svátostí.<sup>78</sup> Vztah mezi mužem jako pánem rodiny a ženou jako bytostí jemu podřízenou byl symbolickou obdobou vztahu a spojení Krista s církví. V tomto smyslu mluvili katolíci i protestanti o manželství jako o službě.<sup>79</sup> Nejdůležitějším cílem a základním smyslem manželství bylo podle církve zplodit děti a vychovat z nich dobré křesťany.<sup>80</sup>

Manželský svazek byl také jediným legitimním řešením pohlavního života dvou lidí. Pohlavní život v manželství tolerovala i církev, ale pouze za účelem plození dětí a jako ochranu před případným smilstvem. Apoštol Pavel říká: „*Je pro muže lépe, když žije bez ženy. Abyste se však uvarovali smilstvu, ať každý má svou ženu a každá svého muže.*“<sup>81</sup> Církev se tedy snažila regulovat i pohlavní život v manželství, nevhodný čas byl, když žena byla nemocná, těhotná a v šestinedělí.<sup>82</sup> Významnější než vášeň byl závazek věrnosti a pomoci během společného života.

Společnost i církev manželství jako Boží výtvar uznávaly, i když církev přece jen dávala přednost zdrženlivosti v podobě panenství či celibátu. Člověk však musel být zdrženlivý tělem i duchem. Panenství a celibát spočíval na rázném odmítnutí svěskosti, smyslnosti a sexuality jako překážek na cestě k poznání Boha a věčné blaženosti.<sup>83</sup> Vážený byl také stav vdovský, který se v mnoha věcech podobá stavu panenskému, důležité však bylo dodržovat vdovství dobrovolně.<sup>84</sup>

Pro vdovství jako stav v jistém ohledu nejváženější byl například humanista Erasmus Rotterdamský. Podle něj je vdova přinejmenším rovna panně, je však ctnostnější v tom, že na rozdíl od panny okusila stav manželský, nepodlehla mu a dobrovolně zůstala ve váženém stavu vdovském.<sup>85</sup>

Své názory na manželství však nerozšiřovala jen církev katolická. Manželskou otázkou se zabývali také přední představitelé jednoty bratrské. Tato reformační církev byla založena roku 1457 v Kunvaldu. Přes pronásledování se do konce 15. století rozrostla v celé zemi a získala stoupence i ve městech i mezi feudály. Čerpala z názorů a učení Petra Chelčického.

---

<sup>78</sup> Tamtéž.

<sup>79</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 167; A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s. 64.

<sup>80</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s. 64; V. BŮŽEK, J. HRDLÍČKA, P. KRÁL, Z. VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002, s. 307.

<sup>81</sup> Gerhard BELLINGER, *Sexualita v náboženstvích světa*, Praha 1998, s. 265 – 305.

<sup>82</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 15.

<sup>83</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 165.

<sup>84</sup> Václav BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 307.

<sup>85</sup> Tamtéž.

Podle něj bylo účelem manželství vychovat pokolení proto, aby bylo základem lidské společnosti. K otázce přednosti panenství před manželstvím je Chelčický stejného názoru jako představitelé katolické církve. Panenství je chvályhodná věc, ovšem podle něj nestojí nad manželstvím.<sup>86</sup> Roku 1490 byla jednota reformována na synodě v Brandýse nad Orlicí Lukášem Pražským a upustilo se od přísných zásad dobrovolné chudoby.<sup>87</sup>

Lukáš se přidržel staršího názoru o vyšším mravním postavení panenství nad manželství. Účelem manželského svazku bylo podle něj chránit člověka před nemravností a smilstvem.<sup>88</sup> Pokrokové názory na manželství vyjádřil biskup jednoty bratrské Jan Augusta, který se snažil o legální uznání jednoty a její sblížení s evropskou reformací.<sup>89</sup> Manželství nepovažoval za hříšné nebo svaté, stejně jako podle Chelčického bylo i podle Augusty institucí, kterou stvořil Bůh za účelem vychování dětí.<sup>90</sup>

Obě církve chtěly zasahovat do manželského svazku a regulovat uzavírání sňatků. Snažily se například bránit vzniku manželství mezi blízkými příbuznými tím, že stanovili hranici přípustnosti příbuzenského sňatku na sedmé koleno příbuznosti. Byl to ale velký problém hlavně ve vyšších společenských vrstvách, které se příbuzenskými sňatky snažily zachránit či udržet generacemi nahromaděný majetek.

Na IV. lateránském koncilu se tedy zmíněná hranice přípustnosti snížila na koleno čtvrté. Jednota bratrská tolerovala tyto sňatky ještě víc, členové jednoty si mohli za partnera vybrat příslušníka své rodiny již ze třetího kolene příbuznosti. Podmínkou však bylo, pokud by takto pokrevně spřízněná manželka zemřela, vdovec se nesměl oženit se sestrou zesnulé ženy.<sup>91</sup>

Přesto mohl být sňatek ve zcela výjimečných případech i přes existenci překážek povolen, bylo ale nutné získat povolení papeže. Tyto žádosti k papeži podávaly právě převážně příbuzensky spojené šlechtické páry, které chtěly zachovat majetek a čest rodu.<sup>92</sup>

---

<sup>86</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s. 23.

<sup>87</sup> Malá československá encyklopedie III, Praha 1986, s. 182.

<sup>88</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 308.

<sup>89</sup> Malá československá encyklopedie I, Praha 1984, s. 277.

<sup>90</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 308.

<sup>91</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s.65.

<sup>92</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 308.

K zesílení tlaku ze strany církve došlo mezi léty 1545 a 1563, kdy probíhal tridentský koncil. Církev se snažila o to, aby měla ještě větší vliv nad věřícími a požadovala církevní stvrzování manželství. Činila tak hlavně z obavy před vzrůstajícím počtem protestantů. Sňatek byl podle církve svazkem, jehož podstata je dána Bohem. Proto mělo být manželství uzavíráno na posvátné půdě kostela a před církevními hodnostáři.<sup>93</sup>

K přesnému ustanovení zásad manželství došlo 1563. Manželským svazkem se tridentský koncil zabýval při dvacátém čtvrtém zasedání. Konečným ustanovením koncilu bylo dvanáct kánonů a „dekret o sňatkové reformě“. Ten vyhlášoval posvátnost manželského svazku, monogamii a církve měla navíc pravomoc stanovit překážky manželství. Překážkou v manželství bylo výše zmíněné příbuzenství, dále pak švagrovství, konkubinát či únos. Také bylo ustanoveno, že manželství je institucí nezrušitelnou, tento svazek mohl být zrušen jen smrtí jednoho z partnerů.

Ani v jednotě bratrské se z počátku jejího působení nesměli manželé odloučit. Platila zásada, že žena mohla svého muže opustit z příčiny víry, z bázně před zlým mužem nebo kvůli jeho nepolepšitelnému cizoložství. Nesměla se však vdát za jiného muže. Manželé mohli tedy žít odděleně, zbavili se manželských povinností nebo se zase smířili.<sup>94</sup> Tím byla ale dána možnost rozluky od stolu a lože. Byla přijata nadřazenost panenství a celibátu nad manželstvím. Od tridentského koncilu měla být svátost manželství přijímána pouze před knězem a soukromý sňatek byl chápán spíše jako šrám na rodinné pověsti. Od této doby se měly sňatky zapisovat do matrik, které také sloužily jako důkaz platnosti uzavíraného sňatku.<sup>95</sup> Tridentský koncil potvrdil tradiční učení o manželství a zpřísnil uzavírání manželství. Nejvíce byli požadavky kanonického práva vynucovány na poddaných.<sup>96</sup>

Na výslovnou žádost papeže Klimenta VIII. svolal pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé v roce 1605 synodu, která měla s odstupem zhruba čtyřiceti let uplatnit závěry tridentského koncilu. Pražská synoda trvala tři dny a účastnili se jí kromě biskupů také preláti a opati a ještě více než dvě stě dalších duchovních.

---

<sup>93</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku, *Historická demografie* 24, 2000, s. 49 – 82.

<sup>94</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s. 71; Jiří KLABOUCH, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962, s. 67.

<sup>95</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>96</sup> J. KLABOUCH, *Manželství*, s. 80.

Toto shromáždění vycházelo z dekretu o sňatkové reformě. Cílem tridentského koncilu i synody bylo přijetí manželství jako křesťanské svátosti, i tímto chtěla církev získat kontrolu nad katolickými páry. Dekret se dostával do povědomí prostřednictvím jednotlivých duchovních na nedělních či svátečních bohoslužbách.<sup>97</sup> Pražská synoda také podpořila zápisy do matrik, vznikla tak tzv. „Matrica tripartita“, do které se zapisoval křest, sňatek i úmrtí.<sup>98</sup>

Přesto, že církev získala monopol na udělování manželské svátosti, zůstaly zásnuby a uzavírání svatebních smluv, které se týkaly majetku a vyrovnání obou rodin, záležitostí světskou.<sup>99</sup> Proto při těchto rodinných jednáních nebyla nutná přítomnost faráře.<sup>100</sup>

Při uzavírání manželství hrál významnou roli hlavně majetek. Mnohem důležitější než vzájemné sympatie a náklonnost byly ekonomické zájmy a plnění manželských úkolů daných Bohem.<sup>101</sup> Právě v této době byly často uzavírány tzv. „sňatky z rozumu“.<sup>102</sup> Sňatky mladých ctižádostivých šlechticů s bohatými vdovami a naopak sňatky mladých šlechticů se starými velmoži jsou v 16. století velmi častým jevem.<sup>103</sup> Rodiče, kteří většinou svatbu domlouvali, se poohlíželi po partnerovi pro své dítě obvykle uvnitř stavu, ke kterému sami příslušeli.<sup>104</sup> Činili tak z obavy o svůj majetek nebo měli naopak možnost ho ještě rozšířit.

Dobový pohled na manželství představuje zemské a městské právo. Zemské právo existovalo ve formě obyčejových pravidel a nálezů zemského soudu. Veškeré přestupky ve městech královských řešil tedy soud zemský. Poprvé vyšlo tiskem za vlády Vladislava Jagellonského roku 1500 v tzv. *Vladislavském Zřízení Zemském*. Jeho konečnou redakci zpracoval královský prokurátor, rytíř Albrecht Rendl z Oušavy. Zřízení Zemské obsahuje zákony a práva zemská bez ohledu na právo městské.<sup>105</sup> Toto právo řešilo zásady práva státního a především procesní, trestní právo a majetkové záležitosti při uzavírání manželství ve šlechtické společnosti.

---

<sup>97</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>98</sup> Internetové stránky Plenárního sněmu katolické církve v ČR, snem. cirkev. cz

<sup>99</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>100</sup> Tamtéž.

<sup>101</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s.167.

<sup>102</sup> M. LENDEROVÁ, Eva, Pavel KRÁL, *Žena a smrt v 16. a 17. století*, s. 114.

<sup>103</sup> K. STLOUKAL, *Královny*, s. 28.

<sup>104</sup> Petr VOREL, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, *Opera historica* 8, 2000, s. 198.

<sup>105</sup> Josef JIREČEK, Hermenegild JIREČEK, *Zřízení Zemská Království českého 16. věku*, Praha 1882.

Městské právo sepsal Pavel Kristián z Koldína, učitel a od roku 1565 kancléř Starého Města pražského. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského* byla vydána v roce 1579 a obsahovala právní předpisy, které upravovaly život obyvatel, včetně manželských vztahů. K manželskému svazku se vyjadřuje takto: „*že manželstvo nic jiného není, než toliko pořádné spojení osoby mužské s osobou ženskou, nerozdílné jich spolu s sebou životem obcování obsahující, . . . nad pořádným manželstvem ruka držána býti má, nebo z něho všecko dobré pochází.*“<sup>106</sup>

Tyto právní prameny se zabývaly také již zmíněnými majetkovými záležitostmi. K manželství patřilo v 16. století neodmyslitelně věno a svatební smlouva. Svatební smlouvy byly v raném novověku sepisovány právě z majetkových a existenčních důvodů a proto se podepisovaly ještě před svatebním veselím. V těchto smlouvách se zavazoval právoplatný zástupce nevěsty vyplatit jí věno. Nárok na věno byl dán ze zákona, měl-li někdo více dcer, musela každá dostat věno ve stejné výši.<sup>107</sup> Věno bylo vypláceno panně či vdově z jejího statku nebo dědického dílu a připovídalo se budoucímu manželu.

Na druhou stranu získala nevěsta od svého nastávajícího tzv. „obvňení“, které jí mělo zajistit klidný život v případě manželovy smrti. Obvňení mělo být ve výši dvouapůl násobku věna, Pavel Kristián z Kolína uvádí příklad: „*Po panně sto kop grošů českých se věnuje, a to jest díl jeden. Mládenec proti tomu tolikéž sto kop grošů českých, to bude již díl druhý. A obau summa učiní dvě stě kop grošů českých. Třetí díl, na poly rozděle a polovici ho při dílu panny zanechaje, učiní obojího a všeho půl třetího sta kop grošů českých.*“<sup>108</sup> Podle práva městského měl ženich povinnost obvňit nevěstu do roka a do dne.<sup>109</sup> Pokud by do roka a do dne zemřela žena, náleželo by věno manželovi, kdyby se stalo naopak a zemřel by první muž, měla-li žena věno a obvňení, bude jí vráceno.<sup>110</sup> Podle práva zemského mohl například každý muž své ženě ještě kromě peněz nechat zapsat do svatebních smluv

---

<sup>106</sup> Pavel Kristián z KOLDÍNA (ed. J. Jireček), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského*, Praha 1876, s. 100.

<sup>107</sup> Tamtéž, s. 588.

<sup>108</sup> P. K. Z KOLDÍNA (ed. J. Jireček), *Práva*, s. 102–104.

<sup>109</sup> Tamtéž, s. 102–104.

<sup>110</sup> Tamtéž, s. 102–104.



nebo desek zemských další dědictví například v podobě panství, které by žena mohla užívat po jeho smrti.<sup>111</sup>

Smlouva před sňatkem měla velký význam pro oba manželi. Beze smluv by měl pozůstalý po zemřelém manželu jen třetinu majetku a dvě třetiny by připadly dětem nebo jiným nejbližším přátelům zesnulého.<sup>112</sup>

Žena mohla ztratit právo na majetek po manželovi, když by od něho odešla bez jakékoliv příčiny a nechtěla-li by se k němu vrátit. Zároveň mohla přijít o majetek, pokud se nechtěla starat o nemocného manžela, šířila-li o něm pomluvy nebo žila-li nepoctivě a stýkala-li se proti manželově vůli s nepoctivými lidmi.<sup>113</sup>

Kapitoly v právech městských týkající se ztráty majetku zmiňují v této souvislosti jen ženu, stejně jako část věnovaná cizoložství, smilstvu a zabití manžela. Když by se žena některých těchto činů dopustila a otrávila svého manžela nebo mu usilovala o život jinak, přišla o majetek i hrdlo.<sup>114</sup> Žena mohla od manžela odejít jen v případě, že ji bil nebo byl na ní hrubý a nepřiměřeně ji trestal. Dokladem toho je kniha svědomí, ve které jsou zapsány manželské spory pouze tohoto typu.<sup>115</sup> Žena se mohla uchýlit ke svým přátelům a chovala-li se počestně a poctivě, nic ze svého práva neztratila. Na rozdíl od práva městského řeší právo zemské cizoložství, ožralství a jiné hříchy obecně, není zde poukazováno pouze na ženy. V zemském právu je ale i tak zaznamenáno podradnější postavení ženy vůči muži právě v majetkových záležitostech: „ . . . *Není žena muže svého vězněm nikterakž, kromě věna.*“<sup>116</sup>

Jak už bylo zmíněno, většina sňatků, hlavně ve vážených nebo bohatých rodinách, byla uzavírána z důvodů majetkových. Obvykle tedy dva snoubence nespojila ve společný život láska, ale spíš tlak ze strany rodiny. Samozřejmě ale ne všechna manželství té doby byla nešťastná, bez citu a uzavřená jen kvůli majetku s chladnou hlavou. I přesto, že byla odsuzována láska z vášně a v manželství mělo být založeno především na přátelství a vzájemné úctě partnerů, existovalo hodně párů, které lásce podlehly ještě před sňatkem nebo došlo k prohloubení vzájemných

---

<sup>111</sup> J. JIREČEK, H. JIREČEK, *Zřízení*, s. 376.

<sup>112</sup> P. K. Z KOLDÍNA (ed. J. Jireček), *Práva*, s. 104 – 105.

<sup>113</sup> P. K. Z KOLDÍNA (ed. J. Jireček), *Práva*, s. 104 – 105.

<sup>114</sup> Tamtéž, s. 106.

<sup>115</sup> Kniha svědomí B 2/ 19.

<sup>116</sup> Tamtéž, s. 379.

citů až během manželského soužití.<sup>117</sup> Stopy vzájemné náklonnosti manželských párů lze najít hlavně ve šlechtické osobní korespondenci,<sup>118</sup> kterou si manželé psali v době odloučení. Pokud manželé odloučením trpěli, psali si často a pravidelně. Pravidelné dopisy byly pro opuštěné manžele jediným kontaktem.<sup>119</sup>

---

<sup>117</sup> M. LENDEROVÁ a kol., *Eva*, V. BŮŽEK, *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku*, s. 46.

<sup>118</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 332.

<sup>119</sup> Mezi tyto šťastné páry patřili nejvyšší kancléř v padesátých letech 16. století Jáchym z Hradce a Anna Hradecká z Rožmberka. Šťastného manželství se nakonec dočkala i Polyxena z Pernštejna se svým druhým manželem Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic - V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 331 – 332.

### 3. ZASNOUBENÍ A SVATEBNÍ RITUÁL

Sňatek byl v raném novověku nejen individuálním cílem každého člověka, ale nezbytným předpokladem k tomu, aby se mohl začlenit do společenského života.<sup>120</sup> Rozhodnout se pro stav svobodný bylo ctihodné pouze v tom případě, pokud se chtěl dotyčný uchýlit do kláštera nebo převzít nějaký duchovní úřad.<sup>121</sup>

Motivace k vytváření rodinného zázemí byly různé. Ke sňatku mohla muže vést celá řada důvodů. Nejzásadnějším důvodem bylo v městském, ale obzvlášť ve šlechtickém prostředí, zvětšení prestiže rodiny, rozšiřování majetku, uchování rodu a s tím spojené plození potomků.<sup>122</sup> Také v knize svědomí se objevují majetkové záležitosti jako velmi častý důvod k sňatku. Například svědek ve sporu Ambrože Mazánka vypověděl: „*Pane Ambroži, ne tak lehce ji sobě važte. Však jest dobrá a poctivá žena, má čistej stateček svůj a peníze mezi rukama, živnost vede nimi.*“<sup>123</sup> Stěžejní byl také výběr partnera vhodného pro společné hospodaření a pro rodinu. Dokladem toho je i případ Svaty, která si chtěla vzít Jindřicha Janovského, aby nebyla na vinici a živnost sama a měla při sobě schopného hospodáře.<sup>124</sup>

Vedle muže, hospodáře však musela stát vhodná žena. Ideál ženy v raně novověké společnosti představovala žena cudná, ctnostná, šetrivá, pracovitá a poslušná. Podle dobových názorů na ženu však bylo prý téměř nemožné takovou partnerku najít, ženy byly podle mužů 16. století klevetivé, marnivé a parádivé.<sup>125</sup> Žena měla plnit povinnosti rodinné a společenské, muž měl být vychován pro dvůr a veřejný život.<sup>126</sup> Měl převzít majetek, být pánem hospodářství či panství.

První impuls vycházel většinou od muže nebo od jeho rodiny. Ve většině případů vybírali nevěstu pro ženicha rodiče nebo právoplatní zástupci, ale už v 16. století se museli rozhodnout sami snoubenci. Se sňatkem měla souhlasit tedy i nevěsta, protože jen dobrovolně uzavřené manželství bylo právně platné.<sup>127</sup> Vynucený souhlas nevěsty mohl vést i k zrušení právoplatnosti manželství.<sup>128</sup> Tím

---

<sup>120</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 164.

<sup>121</sup> Tamtéž.

<sup>122</sup> Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha – Litomyšl 2001, s. 32.

<sup>123</sup> Kniha svědomí B 2 /19, fol. 160 – 173.

<sup>124</sup> Tamtéž, fol. 1 – 5.

<sup>125</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 307.

<sup>126</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s. 115, 202.

<sup>127</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 139.

<sup>128</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 317.

církev posílila roli ženy. Tento nutný souhlas nevěsty se sňatkem je patrný také v knize svědomí.<sup>129</sup> Nevěsta za sebe mohla nechat mluvit svého poručníka, buď bratra nebo jednoho ze svých přátel.<sup>130</sup> Po té, co se vyslovil k zasnoubení poručník, musela jeho odpověď ženichovi potvrdit svými ústy také nevěsta.<sup>131</sup> Tento ústní souhlas nevěsty se sňatkem měl zabránit pochybnostem o uzavření dobrovolného sňatku.

Pro to, aby souhlasili poručníci či rodiče se sňatkem byl důležitý původ partnera, který se měl do rodiny přiženit. Janu Kohoutovi rodiče bránili, aby si vzal Markétu. Důvodem jejich nespokojenosti se synovou nevěstou bylo, že pocházela z nemanželského lože.<sup>132</sup> Na druhou stranu souhlas rodičů se sňatkem po tridentském koncilu nutný nebyl, ale bylo samozřejmě lépe, pokud se děti z úcty k rodičům řídily jejich přáním. Když by chtěly děti bez souhlasu rodičů přece jen sňatek uskutečnit, měl farář vše projednat se svými představenými.<sup>133</sup> V právech městských, která byla sepsána v době zasedání koncilu, se však píše, že pokud by chtěl někdo uzavřít manželství bez svolení otce, tento sňatek nemá žádné duchovní právo stvrzovat.<sup>134</sup>

U poddaných hrál svou roli, vedle souhlasu rodičů se sňatkem, také názor vrchnosti. Pokud uzavření sňatku neznamenal odchod poddaných na jiné panství nebo ztrátu peněz či nároku na jejich děti, většinou vrchnost sňatek podpořila.<sup>135</sup> Sňatky podporovala také kvůli tomu, aby si udržela pracovní sílu, které byl nedostatek. Vrchnost mohla však své poddané ke sňatku naopak donutit. To dokládá spor Matouše Lokaje a Juliány. Byl předveden jeden svědek, který vypověděl, že Juliána byla jeho milostí donucena k sňatku. Dívka byla v tomto manželství nešťastná a chtěla utéci s jiným mužem.<sup>136</sup> Povinný souhlas vrchnosti se sňatkem poddaných, i v případě, že snoubenci měli rodiče, byl na některých panstvích vyžadován už v polovině 16. století. Dělo se tak v rozporu s

---

<sup>129</sup> Kniha svědomí B 2/19.

<sup>130</sup> Tamtéž, fol. 10 – 28; 29 – 30.

<sup>131</sup> Tamtéž, fol. 10 – 28; 29 – 30.

<sup>132</sup> Tamtéž, fol. 89 – 98.

<sup>133</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>134</sup> P. K. Z KOLDÍNA (ed. J. Jireček), *Práva*, s. 102 – 104.

<sup>135</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>136</sup> Kniha svědomí B 2/19, fol. 107 – 124.

usnesením tridentského koncilu.<sup>137</sup> Tento povinný souhlas formálně platil až do roku 1781<sup>138</sup> a byl součástí zemského práva.<sup>139</sup>

V raném novověku byly nedílnou součástí sňatku rituály. Základem životních cyklů byly rituály přechodové, které doprovázely narození dítěte, sňatek i smrt.<sup>140</sup> Rituál samotný je možné v užším slova smyslu chápat zpravidla jako náboženský obřad, který zprostředkovává přístup k nadpřirozenu. V širším smyslu je to jakákoliv ustálená a opakovaná forma lidského jednání, která zajišťuje soudržnost společnosti a zároveň určuje jednotlivcovu místo uvnitř tohoto celku.<sup>141</sup>

Pro nastínění situace v prostředí městském posloužila kniha svědomí, která obsahuje kromě výpovědí, týkajících se sporů, také svědectví, jak měl manželský slib vypadat, jakou formuli měli snoubenci odříkat a kdo byl sňatku přítomen. V souvislosti s rituály a zasnoubením zde práce čerpá ale zejména z literatury, která se zabývá šlechtickým prostředím. Důvodem je, že u nižších vrstev zůstaly přechodové rituály záležitostí soukromou<sup>142</sup> a nejvíce informací poskytuje právě šlechtické prostředí.

Okázalé slavnosti se týkaly především panovníka a vyšších společenských vrstev. Zdůrazňovaly potvrzení privilegovaného postavení a významnosti rodu. Pro dokonalost svatebního obřadu byla důležitá účast vážených hostů, nádhera, dostatek financí, organizace a symbolika.<sup>143</sup> Pokud se slavnosti zúčastnili významní hosté nebo dokonce panovník (jak tomu bylo například na svatbě Viléma z Rožmberka, nejvyššího purkrabí)<sup>144</sup> vzrostla značně prestiž hostitele i jeho rodiny. Na druhou stranu bylo žádoucí, aby šlechtic pozvánku na takovou slavnost obdržel. Také účast potvrzovala významné postavení šlechtice ve společnosti a pevný řád slavnostních hostin odrážel sociální a stavovskou hierarchii pozvaných hostů.<sup>145</sup>

---

<sup>137</sup> J. GRULICH, „Slavnostní okamžiky“, s. 49 – 82.

<sup>138</sup> Tamtéž.

<sup>139</sup> H. JIREČEK, *Obnovené Právo a zřízení Zemské dědičného království Českého*, Praha 1888, s. 458.

<sup>140</sup> Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, *Opera historica* 10, 2003, s. 439 – 456.

<sup>141</sup> Tamtéž.

<sup>142</sup> Tamtéž.

<sup>143</sup> Tamtéž.

<sup>144</sup> J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996; Václav BŘEZAN (ed. Jaroslav Pánek), *Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985, s. 336.

<sup>145</sup> P. KRÁL, *Křtiny*.

Námluvy začínaly tzv. vejselstvím nebo výprosy nevěsty.<sup>146</sup> Významnou úlohu v tomto okamžiku měli tzv. páni a přátelé. Byli to sousedé nebo příslušníci rodiny snoubenců, kteří sňatku napomáhali. Podle knihy svědomí bylo jejich úkolem přednést nevěstě a jejím poručníkům žádost ženicha o to, aby se stala jeho ženou<sup>147</sup> a zároveň se měli za něj přimluvit. Ženichovi přátelé chodívali po domluvě s nevěstinými poručníky do domu nevěstina otce, kde po jídle a pití měla nevěsta před těmito svědky slíbit, že bude ženichovou ženou. Většinou se však od nevěsty odpovědi hned nedočkali, měla totiž podle starobylého zvyku právo počkat s odpovědí do dvou neděl.<sup>148</sup> Mezi zamluvením, zasnoubením a následným sňatkem mohla být prodleva několika týdnů či měsíců a ve výjimečných případech i několika let.<sup>149</sup>

Podle názorů Petra Lombardského, učitele pařížské katedrální školy z 12. století, a dalších pařížských učitelů se rozlišovaly dva druhy zaslíbení. Bylo to zaslíbení se k manželskému spojení do budoucna (*per verba de futuro*), které bylo nejčastější ve formě čestného slova před svědky, což bylo chápáno jako běžné zasnoubení. Jako druhé zaslíbení bylo bráno aktuální prohlášení o vzájemném zaslíbení (*per verba de praesenti*), které se rovnalo sňatku.<sup>150</sup> Prohlášení mělo podle knihy svědomí asi takovouto formu: „*Beru si tě za svého pravého a věrného manžela.*“<sup>151</sup> Když jedna či druhá strana manželský slib porušila nebo nedodržela, musela buď zaplatit nebo byla hnána před církevní soud.

Pokud se obě strany dohodly, následovaly třikrát se opakující ohlášky, čtené v kostele, kdy měl kněz oznámit z kazatelny, že snoubenci vstupují do manželství<sup>152</sup> a přibíté na dveřích kostela.<sup>153</sup> Ohlášky, které zavedl už IV. lateránský koncil roku 1215, činily ze sňatku veřejnou záležitost, o které měla být společnost informována.<sup>154</sup> Pokud znal někdo případné překážky, kvůli kterým by se snoubenci brát neměli, měl nyní jedinečnou příležitost se k sňatku vyjádřit veřejně. Překážkami stojícími uzavření manželství v cestě mohly být příbuzenské svazky nebo

---

<sup>146</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s.21.

<sup>147</sup> Kniha svědomí B 2 / 19, fol . 64 – 66.

<sup>148</sup> Tamtéž, fol. 5 – 8.

<sup>149</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s.319.

<sup>150</sup> B. KOPIČKOVÁ, *Tajné zasnuby*, s. 7 – 11.

<sup>151</sup> Kniha svědomí B 2/19, fol. 1 – 5.

<sup>152</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s.322.

<sup>153</sup> B. KOPIČKOVÁ, *Tajné zasnuby*.

<sup>154</sup> Tamtéž; V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s.322; J. KLABOUCH, *Manželství*, s. 65.

nedobrovolné vstoupení do manželského svazku. Další překážkou uzavření manželství bylo i příbuzenství duchovní. Což znamenalo, že kmotřenec si nemohl vzít svého křestního či biřmovacího kmotra.<sup>155</sup> Snad nejčastějším problémem byl již existující závazek vůči jinému partnerovi,<sup>156</sup> o čemž svědčí i pře mezi Marijánou Svobodovou a Václavem Venclem v knize svědomí. Václav chtěl uzavřít manželský slib s Marijánou i přes to, že ho jeden z přítomných svědků obvinil z toho, že už má dávno uzavřený slib s jinou ženou. I přes tyto nejasnosti se s ním Marijána zaslíbila, podala mu ruku a dala mu na ten slib šátek. Z výpovědi u tohoto případu však vyplývá, že k soudu Václava hnala Marijána proto, že se nakonec oženil s jinou ženou.<sup>157</sup>

Pokud ale nebyly shledány žádné překážky, které by nedovolily sňatek uskutečnit, mohl se pár zasnoubit znovu, a to na prahu kostela. Tento akt vyjadřoval souhlas se sňatkem.<sup>158</sup> Alespoň tři dny před přijetím svátosti manželství se museli snoubenci vyzpovídat ze svých hříchů, aby při mši mohli přistoupit k přijímání. K přijímání „svatě eucharistie“ docházelo zpravidla současně se sňatkem.<sup>159</sup>

Součástí rituálu byla formule, kterou museli oba snoubenci před svědky vyslovit: „*Beru nebo pojímám tě za svou pravou a věrnou manželku( manžela)*.“<sup>160</sup> V knize svědomí je tato formule citována často a je ještě rozšířena o „*. . . a tohoto slibu našeho rač nám požehnati Bůh otec, syn i Duch svatý, blahoslavená Trojice, navěky požehnaná. Amen.*“<sup>161</sup> Slib byl většinou stvrzován podáním ruky a vzájemnou výměnou prstenů.<sup>162</sup>

Dary byly nedílnou součástí zasnubního rituálu a měly různou podobu. Stvrzovaly sňatek a byly důkazem závazku: „*Toho dávám na dokázání lásky, aby ten malý dar ode mne za vděk přijala.*“ Většinou se k sňatku dávaly prsteny, například v podobě tří zlatých kroužků. Takový prsten dal Samuel Sloupek Kateřině Odhajové.<sup>163</sup> Kateřina dostala jako zasnubní dar ale ještě prsten s rubínem, na oplátku dala svému druhému snoubenci prsten s diamantem.<sup>164</sup> Kvůli uzavření dvou

---

<sup>155</sup> J. KLABOUCH, *Manželství*, s. 65.

<sup>156</sup> B. KOPIČKOVÁ, *Tajné zasnuby*.

<sup>157</sup> *Knihy svědomí B 2/19*, fol. 75 – 78.

<sup>158</sup> B. KOPIČKOVÁ, *Tajné zasnuby*.

<sup>159</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“.

<sup>160</sup> *Knihy svědomí B 2/19*, fol. 1 – 5.

<sup>161</sup> Tamtéž.

<sup>162</sup> Tamtéž, fol 131 – 139.

<sup>163</sup> Tamtéž, fol. 189 – 200.

<sup>164</sup> Tamtéž.

manželských slibů byla ale hnána k soudu.<sup>165</sup> Anna Mašková dala svému snoubenci místo jednoho zásnubního prstýnku prstenů hned jedenáct.<sup>166</sup> Vedle prstenů se ale k potvrzení svazku dávaly například ložní prádlo,<sup>167</sup> pantofle,<sup>168</sup> stříbrné pásky<sup>169</sup> nebo šátek.<sup>170</sup>

Poté, co oddávající kněz vyslechl od obou snoubenců souhlas se sňatkem, měl podle „Tametsi“, dekretu o sňatkové reformě, který vznikl na základě usnesení tridentského koncilu roku 1563, vyslovit formuli „*Ego vos in matrimonium coniungo*“ („*Spojuji vás v manželství*“).<sup>171</sup>

Sňatek byl považován za Boží výtvar, jehož hlavním cílem bylo plození dětí a zbožný křesťanský život.<sup>172</sup> Sňatek potvrzený církevním správcem měla rozdělit jen smrt.<sup>173</sup> Za dovršení sňatku byla také dlouho považována první veřejná svatební noc. Žena musela na rozdíl od muže vstupovat do manželství neposkvrněná. Pokud byla dodržena i tato podmínka, nic nebránilo společnému soužití muže a ženy.<sup>174</sup>

Nedílnou součástí šlechtické svatby byla hostina. Zpravidla se svatební hostina konala v domě otce nevěsty, který měl uspořádání slavnosti pokládat za čest.<sup>175</sup> Již zmíněný Vilém z Rožmberka však byl výjimkou a uskutečnil hostinu v svém sídle - v rožmberském paláci v Jiřské ulici na Hradě, který byl nově zrekonstruovaný.<sup>176</sup> Důvodem bylo to, že otec Rožmberkovy nevěsty byl už několik let mrtvý a rod Pernštejnů, ze kterého mladá dívka pocházela, byl v tíživé finanční situaci.<sup>177</sup>

Tuto závaznou posloupnost obřadu a přijetí manželské svátosti v kostele přinesl až tridentský koncil roku 1563. Do této doby nehrál církevní obřad pro uzavření manželství rozhodující úlohu a sňatek se mohl uskutečnit na jakémkoliv místě-v hostinci nebo soukromém domě.<sup>178</sup> Důležitým aktem byl vzájemný slib

---

<sup>165</sup> Tamtéž.

<sup>166</sup> Tamtéž, fol. 78 – 79.

<sup>167</sup> Tamtéž, fol. 80 – 84.

<sup>168</sup> Tamtéž, fol. 148 – 150.

<sup>169</sup> Tamtéž, fol. 9 – 10.

<sup>170</sup> Tamtéž, fol. 75 – 78.

<sup>171</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“.

<sup>172</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 165.

<sup>173</sup> *Knihy svědomí B 2/19*, fol. 1 – 5.

<sup>174</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s.324.

<sup>175</sup> Tamtéž.

<sup>176</sup> JOSEF JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, s. 270.

<sup>177</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s.324.

<sup>178</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 146.



obou partnerů.<sup>179</sup> Církevní požehnání jen oficiálně završovalo posvěcení svazku, který měl ale už před tím plnou právní platnost.<sup>180</sup>

---

<sup>179</sup> Tamtéž, s. 149.

<sup>180</sup> Tamtéž.

#### 4. MANŽELSKÉ SPORY A KRIZE

Jak už bylo naznačeno v předešlé kapitole, 16. století je vedle spokojených manželských párů plné vztahů, které zcela idylické nebyly a mnohdy se dostaly až k soudu. V krajním případě skončily buď rozlukou či rozvodem.<sup>181</sup> Rozluku i rozvod připouštěl také tridentský koncil, se samotným rozvodem to však nebylo zcela jednoduché. Docházelo k němu ve vzácných případech, protože nebyl jen záležitostí dotyčných manželů, ale celé rodiny a měl dokonce i společenské důsledky.<sup>182</sup> I církev vyslovovala souhlas s rozvodem jen velmi zřídka.<sup>183</sup> Rozvod tedy nebyl z těchto důvodů žádoucí, a tak byli nespokojení manželé často nuceni zůstat v manželském svazku. K rozvodu se většinou manželé uchýlili až když byla situace neúnosná a problémy pronikly na veřejnost.<sup>184</sup>

Rozluka byla možná například podle jednoty bratrské v případě cizoložství. Tím bylo míněno cizoložství ze strany ženy, protože platilo, že věrnost ženina odčिňuje nevěru mužovu.<sup>185</sup> Anna Císařová Kolářová však uvádí, že i žena mohla muže opustit jednak z příčiny víry, ale právě také pro jeho cizoložství.<sup>186</sup> Dalšími příčinami, které církevní právo uznávalo jako dostatečný důvod k rozluce manželů, bylo rouhání proti Bohu, opuštění ze zlé vůle, nevléčitelné nemoci a z důvodu pohlavní impotence.<sup>187</sup> Z této poslední příčiny mohlo být manželství rozvedeno ale až po třech letech.<sup>188</sup>

O citovém strádání či nedostatku lásky, které by vedly k rozluce, nemáme z historických pramenů této doby žádné zmínky.<sup>189</sup> V praxi, alespoň podle knihy svědomí, je jako hlavní důvod rozluky manželů uvedeno násilí v rodině ze strany muže. Opačný případ v této knize zaznamenán není.<sup>190</sup> Týká se to čtyř sporů z knihy svědomí. U všech sporů je násilí doprovázeno dalšími faktory, které se následující text pokusí přiblížit.

---

<sup>181</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 331.

<sup>182</sup> Tamtéž, s. 334.

<sup>183</sup> R. van DŮLMEN, *Kultura*, s. 184.

<sup>184</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 334.

<sup>185</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s.76; V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 333 – 334.

<sup>186</sup> A. CÍSAŘOVÁ KOLÁŘOVÁ, *Žena*, s.71.

<sup>187</sup> R. van DŮLMEN, *Kultura*, s. 184.

<sup>188</sup> V. BŮŽEK a kol., *Věk*, s. 334.

<sup>189</sup> R. van DŮLMEN, *Kultura*, s. 181.

<sup>190</sup> *Knihy svědomí B 2 /19*, fol. 36 – 40, 55 – 63, 154 – 160, 185 – 189.

Přesto, že jsou v knize svědomí manželské konflikty zastoupeny pouze těmito uvedenými příklady, lze u nich zaznamenat společné rysy, které ke sporům vedly. Spory se před soud dostaly díky tomu, že přesáhly rámec rodiny a musela zasahovat okolní společnost. Ve všech čtyřech procesech ženy utíkaly z domu, většinou na noc, i s dětmi a uchýlovaly se k sousedům nebo přátelům. Důležitým faktorem byl u dvou párů také alkohol, v prvním z nich pil jen manžel a poté několikrát ohrožoval svou ženu sekerou. V případě druhém pili oba manželé a pod vlivem alkoholu vyvolávali hádky a rvačky. Žena muži nadávala a muž ji za to bil.

Zajímavý je pohled některých sousedů na fyzické násilí v této rodině. Jan Červenka, soused soudících se manželů, vypověděl, že Tomášova žena Anna byla prostořeká a bez jakékoliv příčiny Tomášovi nadávala a on ji proto zbil.<sup>191</sup> Z přístupu Jana Červenky a jiných svědků z dalšího případu, kteří měli na bití ženy názor podobný, vyplývá, že jisté násilí ze strany muže, hospodáře a hlavy rodiny bylo ve společnosti 16. století do určité míry normální. „*Normalitu raně novověkého manželského způsobu života ovšem není snadné postihnout. To platí jak pro „milostné“ vztahy, tak pro manželské konflikty, které byly na denním pořádku.*“<sup>192</sup>

Důvodem Anniných urážek v tomto případě však byla také manželova nevěra. Cizoložství, jako další důvod sporů mezi manželi se objevilo ještě u dvou párů. V případě Salomeny a Šimona kožebarvíře je cizoložství Šimona zřejmě pouze z toho, že Salomena se léčila z tzv. „francouze“<sup>193</sup>, z nemoci, kterou ji prý nakazil její muž.

Podřízené postavení ženy vůči rodičům, a po sňatku vůči svému muži, je zřetelné z přístupu svědků ve sporu Kateřiny a Mikuláše Žamberského o nemanželské nakládání. Sousedé se v tomto případě pohoršovali nad tím, že žena utekla od svého muže k matce: „*Kdyby mi tomu dělala máti její Kateřiny, že bych ji osekal a teprve bych ji odeslal k máteři, aby ji opatrovala. Neb ona ní již nevládne, poněvadž jest jí manželka dala.*“<sup>194</sup> Ve dvou případech však násilí páchané na ženě přerostlo určitou hranici, zasáhli sousedé a oba muži se ještě před zahájením soudního řízení dostali do vězení. Jeden svou ženu uhodil sekerou a druhý ženě zlomil ruku. Druhý muž měl dokonce zakázaný přístup do domu, kde jeho žena

---

<sup>191</sup> Kniha svědomí B 2 /19, fol. 55 – 63.

<sup>192</sup> R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 179.

<sup>193</sup> Kniha svědomí B 2 /19, fol. 36 – 40.

<sup>194</sup> Tamtéž, fol. 154 – 160.

bydlela: „*I tu potom vzat byl do vězení pro takové hanění a bylo mu od práva poručeno, aby do toho domu nechodil.*“<sup>195</sup>

Ve sporech manželů hrál významnou roli také majetek. Podle výpovědí svědků knihy svědomí nakládali s majetkem rozmařile většinou muži. Z nedostatku peněz rozprodávali dva muži společné věci a Šimon kožebarvíř v opilosti vyhazoval prostěradla ven z okna.<sup>196</sup> V případě Tomáše Bílinského jeden svědek vypověděl, že by Tomáše Anna opustila už dávno, ale on jí prý vzal cínové nádoby a ložní šaty a Anna je chtěla zpět.<sup>197</sup> Plýtvání majetkem bylo tedy dalším důvodem rozepří mezi manželi.

Přestože v raném novověku představovaly podstatnou část soudní agendy konzistoře manželské spory,<sup>198</sup> v knize svědomí naprosto převažují spory o nedodržení manželského slibu.<sup>199</sup> U některých případů nejsou důvody nedodržení či popření manželského slibu zřejmé. Musíme tedy vycházet jen z těch případů, u kterých se svědci o určitých překážkách vedoucích k porušení slibu zmínili.

Nejčastěji porušovali snoubenci daný slib z toho důvodu, že už jeden slib dali někomu jinému, a tak druhý slib nemohli samozřejmě dodržet. Pokud dotyčný vstoupil do manželského svazku a zjistilo se, že v době sňatku měl už manželský závazek s jinou osobou, bylo manželství prohlášeno za neplatné.<sup>200</sup> Kniha svědomí odhaluje i mimosoudní řešení takovýchto sporů.<sup>201</sup> Pokud se člověku naskytla možnost výhodnějšího partnera, snažil se prvního slibu zřici pomocí domluvené peněžní částky, jak tomu bylo například ve sporu Samuela Sloupka a Kateřiny Odhajové.<sup>202</sup> Ne vždy se však obě strany dohodly a pokud k dohodě nedošlo následoval soud.

Velmi častými důvody, kvůli kterým se snoubenci dostávali před soud, byly také dluhy. Snoubenci buď uvedli, že nechtěli svého partnera dluhy zatěžovat, a proto s ním do manželského svazku odmítli vstoupit nebo naopak nechtěli mít nic společného s dlužníkem. Žalovaná strana také často slib zapírala a odvolávala se na

---

<sup>195</sup> Tamtéž, fol. 185 – 189.

<sup>196</sup> Tamtéž, fol. 36 – 40.

<sup>197</sup> Tamtéž, fol. 55 – 63.

<sup>198</sup> J. FRANCEK, *Zločin*, s. 61.

<sup>199</sup> Kniha svědomí B 2 /19.

<sup>200</sup> J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 49 – 82.

<sup>201</sup> Kniha svědomí B 2/19, fol. 189 – 200.

<sup>202</sup> Tamtéž.

to, že vůbec nebyla vyslovena potřebná formule, bez které slib neplatí, a že nepřijala ani žádný dar.<sup>203</sup>

Pokud se vdávaly vdovy, bylo pro ně asi velmi obtížné vrátit se zpátky do podřadné pozice vůči muži. Vdova byla svou paní a těžko se tohoto nezávislého postavení vzdávala. Tak tomu bylo alespoň v případě Kateřiny Samuelky, která jako důvod nedodržení slibu uvedla, že si nebude moci dělat to, co sama chce, jako tomu bylo doposud. Nechtěla se také vdávat, protože její syn nebyl ještě ženatý a ona ho nechtěla opustit.<sup>204</sup> Vdovy byly také většinou starší a vyzrálé ženy, velký věkový rozdíl sehrál svou roli také v případě Kateřiny a Ambrože Mazánka. Kateřina si nechtěla Ambrože vzít, protože byla vdovou krátký čas a bála se, že ji lidé pomluví. Zároveň si uvědomovala, že je o dost let starší. Tato žena však nechtěla splnit ani svůj druhý slib, zapírala ho a uvedla, že tohoto snoubence by si nikdy nevzala, protože lidé o něm říkali, že má moc žen a dokonce i nějakou nemoc.<sup>205</sup>

Často do sňatku zasahovali rodiče snoubenců. Důležité pro ně bylo, aby se jejich děti provdaly co nejlépe, a proto se snažili nežádoucí manželství snoubencům rozmluvit. Takové spory jsou v knize svědomí tři. V prvním případě jde o mladou dívku Judith, která neměla podle rodičů na vdávání patřičné roky. Přesto, že již dala Judith slib Janovi a chtěla si ho vzít přes vůli rodičů, vzala, po nátlaku své matky, slib zpět a dostala se tak k soudu.<sup>206</sup>

Společnost netolerovala ani soužití dvou lidí bez řádného oddání a pokud se snoubenci nechtěli vzít, neměli spolu žít jako manželé, tedy pod jednou střechou. Svědci v knize svědomí často uvádějí projevy náklonnosti mezi snoubenci, ještě před svatbou. Takový případ se objevil v knize svědomí. Václav Kameník si nechtěl vzít Kateřinu, protože hýřila penězi, kupovala si oblečení nebo všechno prohrála v kartách. Přesto s ní bydlel, rodiče je napomínali a nakonec je oba poslal rychtář do vězení a posléze se dostali před soud.<sup>207</sup> Za projev přízně mezi dvěma lidmi se v 16. století považovalo například společné stolování,<sup>208</sup> velmi časté jsou svědecké výpovědi o tom, že žalující a žalovaná strana spolu trávily spoustu času, zůstávaly spolu tajně i přes noc. V případě Jindřicha Janovského a Svaty došla nevěstina

---

<sup>203</sup> Kniha svědomí B 2/19, fol. 31 – 32.

<sup>204</sup> Tamtéž, fol. 42 – 55.

<sup>205</sup> Tamtéž, fol. 160 – 173.

<sup>206</sup> Tamtéž, fol. 84 – 89.

<sup>207</sup> Tamtéž, fol. 80 – 84.

<sup>208</sup> Tamtéž, fol 1 - 5.

důvěra tak daleko, že ještě před svatbou udělala Jindřicha hospodářem na svém statku a dala mu od něj i klíče.<sup>209</sup>

---

<sup>209</sup> Tamtéž, fol 1 - 5.

## 5. ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo popsat pohled člověka raného novověku na manželství a manželské konflikty s pomocí knihy svědomí z let 1594 – 1600. Snažila jsem se ukázat, jak člověk 16. století vnímal manželský svazek, z jakých důvodů se ve většině případů manželství uzavíralo a jaké byly nároky na budoucího partnera, popsat rituál zasnub a konflikty vzešlé ze společného soužití muže a ženy.

Pohled společnosti na manželství byl ovlivněn vzrůstajícím vlivem církve právě v oblasti sňatků a manželství. Tlak vůči věřícím zesílil v 16. století, kdy probíhal tridentský koncil. Po tridentském koncilu začaly být sňatek a manželství plně chápány jako významné církevní svátosti. Nejzákladnějším úkolem manželů bylo zplodit potomka. Manželský svazek představoval závazek muže a ženy do budoucnosti. Sňatek bylo tedy možné stvrdit pouze před Bohem, v přítomnosti kněze a mohla ho rozdělit jen smrt. Z tohoto důvodu se snažila církev eliminovat rozvody a povolovala je zcela výjimečně. K rozvodu či rozluce přistupovala církev pouze při manželství vzniklém mezi příbuznými, z příčiny víry, kvůli cizoložství, z důvodu pohlavní impotence nebo kvůli nemanželskému nakládání.

Do kompetence církve však nespádaly svatební smlouvy a výše nevěstina věna. Těmito majetkovými záležitostmi se zabývalo zemské a městské právo. Věno bylo nedílnou součástí manželské smlouvy a nevěsta na něj měla ze zákona nárok. Zároveň byla pojištěna tzv. obvěněním, peněz, které jí v případě manželovy smrti zajišťovaly plnohodnotný život.

I když podle tridentského koncilu souhlas rodičů se sňatkem rozhodující nebyl, právo městské sňatek bez vůle rodičů nedovolovalo. V rozporu s tridentským koncilem byl také povinný souhlas vrchnosti se sňatkem svých poddaných. Naopak koncil přinesl nutnost souhlasu nevěsty se sňatkem. Často totiž docházelo k tomu, že rodiče mladou ženu do sňatku donutili, pokud by se na takový vynucený souhlas přišlo, mělo být manželství zrušeno.

Výběr partnera podle knihy svědomí závisel především na tom, co o něm rodina věděla od příbuzných, přátel či sousedů. Pokud byl člověk poctivý, měl peníze a ještě k tomu statek nebo nějaké stavení, neměl důvod se obávat, že se neožení. U muže bylo důležité, aby byl schopný hospodář, choval se ke své ženě slušně a pokud si bral vdovu, musel mít rád i její děti. I žena musela být pracovitá a

hlavně musela umět nakládat se společným majetkem. Tyto požadavky jsou v knize svědomí považovány za nejdůležitější věc, která zajistí budoucímu páru štěstí.

Pokud souhlasila celá rodina s výběrem partnera, mohly začít zasnuby. Významné pro uzavření manželství bylo složení slibu. K tomuto rituálu náleželo také podání ruky. Vložení nevěstiny ruky do dlaně ženicha symbolizovalo to, že nevěsta od této chvíle patří jemu a bude mu poslušná. Následovala výměna darů, obvykle prstenů a šatů, která stvrdila budoucí svazek.

Některé páry však v manželství z různých důvodů setrvat nechtěly. Dostaly se tak před církevní soud, který za ně rozhodl, zda v nešťastném manželství budou žít dál nebo se rozejdou.

Hlavním důvodem konfliktů mezi manželi bylo bezesporu násilí, v knize svědomí jsou jen případy, kdy muž bil ženu. Doprovodnými faktory vedoucími ke sporu byla nevěra, alkohol a v neposlední řadě také rozeprě vzešlé z ničení či plýtvání majetkem. Nejobsáhlejší část knihy svědomí ale zabírají spory o manželský slib. Snoubenci se nechtěli vzít ve většině sporů z toho důvodu, že měli slibů víc a všechny splnit nemohli. Často také jednali proti vůli svých rodičů a uzavřeli slib s někým, koho rodiče neschvalovali. Tento slib ale většinou nedodrželi, protože jim rodiče hrozili vyděděním. Nemalou část zrušených manželských slibů tvoří případy, ve kterých šlo o dluhy jednoho ze snoubenců.

Knihy svědomí je významným zdrojem informací o postavení ženy a muže v raně novověké společnosti, vypovídá o zvycích a obyčejích této společnosti, lze ji použít pro dějiny každodennosti.



## 6. PŘÍLOHA

### **Edice-Knihy svědomí z let 1594 – 1600, uložené v Národním archivu, ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, sign. B 2 /19.**

#### **Úvod**

V příloze jsem se snažila edičně zpřístupnit raně novověký pramen z let 1594 - 1600, na němž se zakládala moje bakalářská práce.

#### **Ediční poznámka**

Edice knihy svědomí je z důvodu omezeného rozsahu této práce zpracována in regesto. Představuje 327 svědeckv, 39 soudních sporů, které řešila konzistoř podobojí. Součástí knihy svědomí jsou také dva neoznačené zápisy, které jsou v edici uvedeny, ale nemají pořadové číslo. Jsou pouze označeny nadpisem – Bez přiřazení ke sporu. Původní pramen je rukopisem několika písařů konzistoře, všechny texty jsou psány v českém jazyce. Případy pocházejí z jedné knihy svědomí, následnost případů jsem ponechala původní jen s drobnými úpravami. Zápisy nejsou řazeny tématicky, ale chronologicky. Některé případy jsou tedy v pramenu přerušeny sporem jiným a k původnímu případu se písař vrací až po získání nových svědků. V edici jsem ale jednotlivé případy sjednotila v neporušený celek. U některých sporů není uveden rok zápisu, lze ho tedy určit jen velmi nepřesně, a proto jsem u takovýchto nejasně zařaditelných případů uváděla oba dva možné roky, ve kterých mohlo k zápisu dojít. Vycházela jsem z nejbližších předchozích a následujících jasně datovaných sporů. Ve všech případech, které jsou datovány přesněji, bylo v pramenu datum zapsáno pomocí nejbližšího svátku k danému dni. Tato data jsem převedla na současnou dataci (pomocí Historické chronologie-Marie Bláhové). Posledním sporem Knihy svědomí z let 1594 – 1600 je rozepře z roku 1611. Vzhledem k tomu, že je tento případ posledním záznamem v knize, lze z toho soudit, že byl do knihy dopsán až dodatečně. Zajímavé části pramene jsou v edici transkribovány. Text je tedy přizpůsoben novodobému jazyku. V edici jsou uvedena všechna jména zapsaných svědků tak, jak tomu bylo v pramenu. Někteří svědci jsou zapsáni jen křestním jménem, někteří i příjmením, někdy je uvedeno i místo bydliště svědka a jeho řemeslo. Špatně čitelná jména jsem nahradila tradičním symbolem. [?] Zpracovala jsem celý pramen, včetně zmínek, které se evidentně manželských sporů či porušení manželského slibu netýkají.

## **1. Svědectví knězi Ondřejovi, faráři u sv. Vojtěcha**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 1

1594

Svědci: kněz Michal

Kněz Michal, děkan z Vysokého Mýta, vypověděl, že šli s knězem Ondřejem mezi druhou a třetí hodinou v noci k sv. Mikuláši. Z okna se díval Petr Fotr a rozčiloval se, že nedají dobrým lidem pokoj. Někdo z nich mu ale odpověděl, že jdou pokojně a nikoho nebudí a nikomu nepřekážejí. Petr vyběhl z domu a udeřil kordem kněze Ondřeje přes hlavu. Varhaník se na něj pověsil a prosil ho, aby Ondřeje nechal být, že je to kněz od sv. Mikuláše. Petr mu začal nadávat do šelem, zrádců a lotrů. Pak rychle utekli na faru a zjistili, že Ondřejovi teče krev. Víc nic nevěděl.

## **2. Svědectví Jindřichovi Janovskému ve sporu, který má se Svatou o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 1 – 5

1594, 5. prosince

Svědci: Jan Kadeřávek, Mikuláš Příčiovský, Juliána, Adam Kmeil, Anna Tesařka, Barbora, Martin vinař

Jan Kadeřávek, měšťan Nového Města pražského, svědčil, že byl u toho, když se Jindřich Svaty ptal, jestli slíbila být jeho ženou, ona řekla, že ano. Jan jim ale řekl, že takový slib nestačí, že musí říct: „*Beru si tě za svého pravého a věrného manžela.*“ Tento slib potvrdí církevní správce a rozdělí je jen smrt. Svata slib zopakovala a dodala, že je na vinice a živnost sama, že nemá hospodáře. Svatba se ale odložila do sv. Václava. Po třech nedělích jel ale Jindřich na vojnu. Když se z vojny vrátil vůbec se Svatou nemluvil a ona se urazila a řekla, že o něj nestojí. Mikuláš Příčiovský vypověděl, že se ptal Svaty, jestli chce být Jindřichovou ženou, ona řekla, že by ráda. Pak spolu pili a jedli a Jindřich jí říkal hubičko a srdíčko. Juliána vypověděla, že k ní přišla Svata s Jindřichem, seděli u ní, jedli a pili a pak spolu odešli. Adam Kmeil vypověděl, že přišel s Jindřichem ke Svatě, Adam se Jindřicha ptal, jestli bude hospodařit dobře, Svata mu řekla, že ano. Pak pili a jedli. Dál Svata říkala, že ji chce za ženu ještě jeden vdovec, ale že Jindřichovi košem

(pytle) nedá. Adam řekl, že s Jindřichem líhala. Anna Tesařka vypověděla, že Jindřich a Svata spolu sklízeli víno, že ho Svata udělala hospodářem a dala mu klíče od domu. Barbora a Martin vinař vypověděli, že se Jindřich choval jako hospodář a Svata mu dala klíče od domu.

#### *Svědkové Svaty proti Jindřichovi*

Svědci: Kateřina Kadeřávková, Marta, Markyta, Marijána

Kateřina Kadeřávková vypověděla, že se ptala Jindřicha, proč k Svatě nikoho neposílá, on jí řekl, že chtěl požádat pana Vojtěcha, ale ten je zaneprázdněný, tak řekne Adamovi. Marta, manželka holiče řemesla lazebnického, vypověděla, že Svata přijela do lázně, ona ji myla a Svata mluvila s Marijánou, Martě řekly, že chtějí Svatu rozvést s komorníkem. Marta jim ale řekla, že to je dobrý člověk. Svata na to pověděla, že i Jindřich je dobrý člověk. Markyta, manželka Jakuba, vypověděla totéž jako Marta. Obě dodaly, že Svata nebude ani s Jindřichem. Marijána, hospodyně z Jelenovic lázní, říkala, že milostpaní chce, aby Svata upustila od obou mužů.

### **3. Svědectví Martinovi Štěpánkovi proti panně Anně Endrlové o manželství**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 5 – 8

1594

Svědci: Jan S. Tábořský, Jiřík Plzák, Nykodým Kmentový, Šimon Krumlovský, Kateřina, Jiřík Štěpánek

Jan Tábořský vypověděl, že ho Martin požádal, aby s ním a dalšími pány a přáteli šel do domu Nykodýma Kmentového, poručníka Anny. Martin měl prý s Annou manželský slib. Přišli tedy za ní s žádostí Martina Štěpánka. Po dvou nedělích, podle starobylého zvyku, přišli pro odpověď. Anna se slibem souhlasila. Jiřík Plzák, Jiřík Štěpánek vypověděli totéž, co Jan Tábořský. Nykodým Kmentový vypověděl, že Anna Martina od samého začátku nechtěla. Adam, švagr Martina ale nakonec řekl Nykodýmovi, že souhlasila. Pak viděl Nykodým Annu plakat. Že jí Adam přesvědčoval, aby svolila. Šimon Krumlovský, kožišník, vypověděl to, co Jan Tábořský. Kateřina, dcera Nykodýma, vypověděla, že Adam dal Anně nějaký prstýnek, chtěl, aby s ní Kateřina promluvila. Anna si však Martina vzít nechtěla.

Anna šla k panu primasovi, aby jí dali s Martinem pokoj, ale oni nepřestali. Nakonec dala Anna Adamovi na to ruku.

*Svědectví Anně proti Martinovi*

Svědci: Kateřina-dcera Nykodýma

Kateřina vypověděla totéž Anně, co před tím Martinovi.

#### **4. Svědectví Kateřině Hoškové, měšťance St. M. praž., ve sporu s Janem Vodičkou Dvorským z Bosrštejna**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 9 – 10

1594/1595

Svědci: Ctihodný kněz Jiřík Mladečka

Jiřík Mladečka, farář kojetický, vypověděl, že viděl u své sestry Kateřiny dva pásy, jeden veliký a druhý stříbrný. Tyto pásy půjčovala jiným lidem na svatby. Kateřina prý dala ten stříbrný pás své vlastní dceři, jako manželce Jana Vodičky. Od své sestry dále slyšel, že půjčila Janu Vodičkovi i ten velký pás. Jan jí ho prý nechtěl vrátit. Jiřík u své sestry vídal i stříbrnou a pozlacenou konvičku.

#### **5. Svědectví pro Martina Longa z Longu proti Kateřině Tunské z Kaprštejna o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 10 – 28; 29 - 30

1595, 6. května, 14. května, 11. listopadu

Svědci: Anna Mikulášová, Kateřina Smolka, Šimon Lysý- radní Nového Města pražského, Jan Římský, Václav Fafaut, Václav Šramovitý (Pelikán), Dorota Babáčková, Dorota- manželka J. Římského, Anna Monová, Václav Kadeřávek, Anna Kameníková, Salomena Reyzeková

Anna Mikulášová svědčila , že Martin Long přišel 6. 5. 1595 a zeptal se před ní a Kateřinou Smolkou, zda se nechce paní Kateřina Tunská stát jeho věrnou manželkou. Podle Anny M. nakonec paní Kateřina Tunská souhlasila a dala mu na to ruku. Oba odříkali potřebnou formuli. Kateřina Smolka potvrdila, že si podali ruce a souhlasili oba se sňatkem. Dorota, manželka Jana Římského svědčila, že šla

s manželem na zahradu za Horskou bránu a šel s nimi Martin Long, říkal jim, že si bude brát Kateřinu Tunskou, ale že ona je bohatá a má vlivné přátele a on je jen chudý pacholek. Báł se, že jim bude pro smích. Anna Monová vypověděla, že psala Kateřině Tunské pro Martina Longa dopis do Uher, psala v něm, že Kateřina chce, aby se Martin vrátil a potěšil její srdce. Bez něj prý veselá být nemůže. Pak po sv Kateřině si oba řekli, že chtějí být spolu věrnými a pravými manželi a Anna jim dala Božského požehnání. Václav Kadeřávek, měšťan Chotěboře, vypověděl, že Martin L. byl u primase města Chotěboře asi tři neděle, protože byl nemocný. V té době si tam prý namluvil před několika svědky dceru toho primase Marušku.

#### *Svědectví pro Kateřinu Tunskou proti Martinovi Longovi*

Anna Mikulášová, Kateřina Smolka svědčily totéž. Šimon Lysý svědčil, že 14. 5. roku 1595 ho požádal, ještě s dalšími přáteli, aby šel k paní Tunské (vdově po p. Lukášovi Tunským z Tomperka) do domu u Vinterů, kde slouží. Martin Long mu také řekl, že s ní má učiněnou „dostatečnou námluvu“. Přítomen byl i pan Jan Kapr z Kaprštejna- bratr paní Kateřiny, Jan Římský, Václav Pelikán. Na pavlač vyšli, aby se poradili, K. Tunská, Jan z Kaprštejna a Jan Římský. Kateřina jim řekla, že se sňatkem souhlasí. Jan Římský ji prosil, aby tak nespíchala. Ale aby si nechala dvě neděle na rozmyšlenou. Paní Kateřina prostřednictvím svého bratra oznámila, že se Longovou manželkou stát chce. Přidala k tomu i svůj ústní souhlas. Václav Pelikán a Jan Římský vypověděli totéž, co Šimon Lysý. Pan Václav Fafaut (radní Nového Města pražského) svědčil, že měl téhož dne k vyřizování nějaké obecní věci na zámku, tudíž se nemohl dostavit do domu p. Kateřiny včas, přišel později. Dorota Babácková svědčila, že Martina Longa bolely nohy a Kateřina mu chtěla zjednat lékařku. Pak jí jednou Martin řekl, že se mu Kateřina zamluvila.

Anna Kameníková svědčila, že to bude po 11. 11. rok, co byla u paní Kateřiny Tunské. Byl tam i pan Martin, který se zranil na koni, když jel z vojny a Anna mu ošetřovala nohu. Anna se paní Kateřiny ptala, co je to za pána a ona řekla, že je to moc hodný člověk, a že mu přeje jen dobré. Kateřina říkala, že ho poslala do Uher na vína, a že i nebožtíkovi panu vína skupoval. Jan, bratr paní Kateřiny také řekl, že je Martin dobrý člověk. „*A tak jsem já, jakž v ceduli zní, jeho Martina Longa na*

*žádný francouze nehojila, a kdybych byla znamenala, že je francouzovitej, byla bych já s nim a jiní mnozí lidi dobří často nejídali a nepíjeli.“<sup>210</sup>*

Salomena Reyzeková svědčila, že když jeli na vína do Uher, přijeli v neděli do Chotěboře, z Chotěboře odjeli až ve středu. Paní Anna a její dcera Maruška se Salomeny ptaly, zda bude mít Martin Long paní Tunskou. Salomena odpověděla, že neví. Maruška řekla, že už dávno mohla mít poctivé místo, ale že vždy čekala na něho, a že si svá slova pamatuje, ale on si je pamatovat nechce. Anna nakonec řekla, že se její dcera může vdát dobře a „někdo hlavu sraziti.“

## **6. Svědectví Kateřině Kapsovic proti Tomášovi Moravcovi o pravý slib manželský**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 28 – 29, 31 - 32

1595

Svědci: Martin Skála jinak Krátký, Anna Čiperová, Regna - Jana Kyndemona manželka, Kateřina Jonáše mlynáře manželka

Martin Skála svědčil, že jednou přišel ke Kapsovým a Tomáš M. se ptal Kateřiny K., zda nechce být jeho manželkou. Nejprve mu řekla, že hned mu odpověď nedá, ale pak šli nahoru a tam mu řekla, že jeho věrnou manželkou být chce.

Anna Čiperová vypověděla, že si jí Tomáš vzal jednu neděli za svědka, Kateřina mu před Annou slíbila, že chce jeho věrnou manželkou být. Tomáš pak Anně ještě řekl, aby si tuto odpověď pamatovala, kdyby chtěla Kateřina zapírat. Tomáš chtěl, aby mu tovaryš Kryštof byl družbou [?], a že půjde pro zachovací listy.

Regna Jana Kyndemona manželka svědčila, že Tomáš s Kateřinou spolu sedávali celou noc a spolu si něco šeptávali.

Kateřina Jonáše mlynáře manželka vypověděla, že řekla Tomášovi Moravcovi o Kateřině, že jí lidé pomlouvají. Měla prý vzít konvici a nějakou čepici. Tomáš jí na to pověděl, ať si lidé říkají, co chtějí.

### *Svědectví Tomášovi Moravcovi proti Kateřině Kapsovic*

Svědci: Kryštof Hruška, Alžběta Kryštofa Jirchaře manželka, Václav Brynda, Jan Čipera

---

<sup>210</sup> KNIHA SVĚDOMÍ Z LET 1594 – 1600.?

Kryštof Hruška vypověděl, že vídal Tomáše s Kateřinou spolu sedávat, ale o manželském slibu nic neví.

Alžběta Kryštofa Jirchaře manželka svědčila, že Kateřina mluvila takto: „*že o šelmu, zrádce nestojím, než bych ho sobě šelmu a zrádce vzala, že by ho ze zdi srazila. . . . A že z její prdele zeli jísti nebude.*“

Václav Brynda, vinařský tovaryš svědčil, že se ptal Kateřiny, zda je pravda, že má uzavřený manželský slib s Tomášem Moravcem, ona mu to zapřela. (několikrát). Pak mu jednou vyprávěla, jak byl u nich Tomáš na obědě a zeptal se jí, zda nechce být jeho ženou, ona mu řekla, že se toho nezříká, že se to může stát. Václav jí řekl, že když mu slíbila, že si ho vezme, musí to splnit. Ona však řekla, že to žádný slib nebyl. Ohradila se, že neřekla potřebnou formuli: „*Beru si tě za věrného a pravého manžela.*“ Říkala, že od něj nepřijala ani šaty jako dar, když šel pro list.

Jan Čipera, mlynářský tovaryš, vypověděl, že ví jen to, že Tomáš M. byl téměř pořád, když nedělal u Vodičků, u Jana Kapsy, sedával a pil s Kateřinou.

## **7. Svědectví pro Kateřinu proti Adamovi Paulovi, při právě světském města Rokycan**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 32 - 33

1595/96

Svědci: Jan Miller, Václav Rupl, Jiřík Halíř

Jan Miller, soused na Újezdě, dosvědčil, že Adam Paul si vzal za manželku Kateřinu Kekkovou u sv. Jana na Břehu na Újezdě, oddával je kněz Adam, toho času malostranský kaplan. Přítomni byli poctiví lidé, obojího pohlaví. Veselí se konalo v domě Jana Millera.

Václav Rupl, obyvatel Menšího Města pražského, vypověděl, že ho Adam P. požádal, aby mu šel na svatbu. Dále řekl, že jídlo na svatbu připravovala jeho žena Sybila Holerová.

Jiřík Halíř, obyvatel Újezdu, také řekl, že ho Adam požádal, aby šel na svatbu a následně veselí. Potvrdil i oddávajícího, místo svatby i veselí.

## **8. Svědectví pro Kateřinu Netonickou o manželský slib proti Matějovi Holubovi**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 33 - 36

1595/96

Svědci: Lidmila z Radomyšle, Maruše z Blatné, Jan Žďárský, Vavřinec Bavorovský, Marijána

Lidmila z Radomyšle, služebnice p. Petra Černého, měšťana Nového Města pražského, vypověděla, že viděla Matěje na posteli Kateřiny, kterou měla u paní Markyty Řečický na Novém Městě. Také vypověděla, že tento Matěj na sobě páčil šaty a říkal, že se zabije, pokud Kateřina nebude jeho. Když ho nechtěla Kateřina pustit do svého pokoje, lehl si na jeho práh. Když měli v „bakaláru“ hosty, Matěj odešel a vrátil se až, když všichni odešli.

Maruše z města Blatné, služebnice p. Martina Floriána na Květoňské ulici v Novém Městě pražském, svědčila, že když sloužila jako chůva u pana Daniela Řečického, často chodil Matěj do pokoje Kateřiny, kde ležela i jiná děvčata. Říkal, že Kateřina musí splnit, co mu slíbila a potvrdila, že na sobě páčil košili. Také vypověděla, že když chtěla Kateřina nějakého perníkáře Havlíčka, Matěj si „chtěl nuž do těla zabodnout a zaživa ze sebe střeva tahat.“

Jan Žďárský svědčil, že mu přišla od Kateřiny cedule, ale v ní psala jen to, že si ji Matěj nevezme až s ním bude mít druhé dítě.

Vavřinec Bavorovský, měšťan Nového Města pražského, svědčil podle práva duchovního, že když jednou k němu přišel kolem čtvrté hodiny noční Matěj Holub, Vavřinec ho ještě neznal a ptal se své čeládky, kdo to je. Poté se Matěje zeptal, jestli je to on, kdo připravil Kateřinu o poctivost. Matěj na to nic neřekl, jen se ušklíbl. Vavřinec se ho ptal, co mu za to dá, když vybral pro jeho dítě kmotry a u štěpánského faráře zajistil křest. Matěj mu poděkoval a Kateřině před Vavřincem řekl, že by si ji vzal, kdyby proti němu neposílala nějakého krejčího, když hnal telata ze vsi. Marijána od pana Zdenka Norce [?]. Svědčila, že viděla Matěje s Kateřinou v pokoji u Bakalářů.

*Svědectví Matějovi Holubovi proti Kateřině Netonické*

Svědci: Benedikt Lomnický

Benedikt Lomnický svědčil, že na „*šlachtatie Novoměstky*“ řekla Kateřina Netonická, že o něj nestojí, že by ho raději „*zehrala*“.



### *Jiné svědectví Martinovi Holubovi*

Svědci: Jakub Hrádek, Šimon Císař, Markyta Bakalářka

Jakub Hrádek z Králova Hradce a Šimon Císař potvrdili výpověď Benedikta Lomnického, že o Matěje nestojí, „*aby ho třeba šelmu sto hromů zabilo*“. Markyta Bakalářka, měšťanka Nového Města pražského, svědčila, že u ní Kateřina N. sloužila. Čeládka jí pravila, že Kateřina často pláče. Markyta nechala poslat pro svou sestru Salomenu Bušierku [?], Kateřina jim řekla, že je těhotná s Matějem Holubem, prosila prý paní Markyту, aby donutila Matěje k tomu, aby si ji vzal. Matěj však nebyl od té chvíle k nalezení. Kateřinu potom paní Markyta propustila a dala jí peníze.

### **9. Svědectví pro Salomenu kožebarvířku proti Šimonovi kožebarvíři o manželství**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 36 - 40

1595, 14. února

Svědci: Marta lékařka, Lidmila Melicharka, Voršila, Anna z Jičína, Kateřina Havlová, Anna p. B. Přibyslavského manželka, Marta Kostrounka

Marta lékařka svědčila, že léčila Salomenu asi před čtyřmi lety ze zlé nemoci, kterou dostala od svého manžela. Za práci jí bylo zapláceno.

Lidmila Melicharka, souseda z Františku, svědčila, že Šimon a Salomena byli u ní přes dvě léta v „*podružství*“. Nechtěla ho tam mít dlouho, protože se choval špatně. Jeho matka Marijána se ale za něj přimluvila. Šimon se však choval stále hrozně, bil Salomenu a nadával jí. Jednou museli zasáhnout dokonce písař a pan Převor. Rychtář ho vzal do vězení. Jeho matka ho ale z toho vězení dostala ven. Dále Lidmila svědčila, že Šimon chodil domu každý den domů opilý, kálel na ložní prádlo, močil do postele. Salomena tyto šaty u Lidmily sušovala, on jí vyhodil prostěradlo ven z okna. Salomena si pak všechny věci schovala u Lidmily, aby jí je nezničil. Když mu Salomena uvařila, shodil Šimon jídlo ze stolu a nadával jí. „*Nad to vejš i ted' pod soudem mluvil mi, že by s ní i nebyl, že jí oseká.*“

Voršila, Michala Bendy kolaře z Miličína dcera, služebnice u paní Marty Kostrounky, svědčila, že seděla první neděli po devítíku (14. 2.) před domem a šla

okolo matka Šimona a říkala, že pokud Salomena nebude chtít se Šimonem zůstat, on jí setne hlavu a jemu kat. Dál vypověděla, že si pamatuje, jak Salomena asi před dvěma lety vždycky v noci běžela k jejich domu a prosila je, aby jí otevřeli, že jí chce Šimon zabít sekerou.

Anna z Jičína, dcera Jakuba a služebnice u pana Bartoloměje Příbyslavského měšťana Starého Města pražského, potvrdila první část výpovědi Voršily o tom, co říkala Šimonova matka.

Kateřina Havlová, podruhně u paní Lídy Melicharky, svědčila, že Šimon svou ženu často bil, jednou na ní šel se sekerou, Kateřina H. mu sekeru chytila, aby nemohl Salomeně ublížit. Salomena tehdy v noci odešla. Dále Kateřina vypověděla, že Salomena měla nemoc tzv. „*francouze*“. Potvrdila, že jí léčila lékařka Marta. Salomena jí řekla, že tu nemoc má od svého muže.

Anna, pana Bartoloměje Příbyslavského manželka, dosvědčila, že k ní častokrát v noci Salomena přišla a prosila ji, aby u ní mohla přespat, protože Šimon jí nedá pokoj a bije ji. Ráno pak odcházívала.

Marta Kostrounka, měšťanka Starého Města pražského, svědčila také, že ji Salomena prosila o nocleh, protože ji Šimon zbil. Salomena jí také řekla, že Šimon všechno nosí z domu a prodává a zastavuje. Dále Marta vypověděla, že Šimon za Salomenou hodil velkým kamenem a řekl „*hrom ji vem, psí víno.*“

#### *Svědectví pro Šimona kožebarvíře proti Salomeně*

Svědci: Matěj Kolo, Jan Cypřiš, Jan Kladrubský, Šimon Baychl

Matěj Kolo, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že po dni sv. Řehoře si Šimon povolal čtyři lidi, svlékl se do půl těla, ukázal i nohy a chtěl, aby se podívali, jestli nemá jeho tělo nějakou újmu. Přítomní neviděli nic. Tuto výpověď potvrdili všichni: Jan Cypřiš, bečvář a měšťan Starého Města pražského, Jan Kladrubský, obyvatel Starého Města pražského, Šimon Baychl, měšťan Starého Města pražského.

#### *Bez přiřazení ke sporu*

fol. 40

1596

Kněz Jiřík Mladečka, toho času správce a farář, byl dožádán od pana Severina Fisara z Veverí, aby vydal svědomí ku potřebě vlastní, i jeho budoucích dědiců, o Majestátu. Jiřík Mladečka svědčil, že před mnoho lety paní Žofie Fisarová, měšťanka St. M. praž., pozůstalá vdova po panu Severinovi Fisarovi, dala Majestát, psaný německy, urozenému panu doktorovi Huborovi Meziříckému. Majestát byl od císaře Maxmiliána I. Římského a arciknížete rakouského pro Severina Fisara a jeho další bratry, budoucí dědice, za jejich ctné a rytířské činy. Majestát má uprostřed erb na půl modrý a na půl červený, uprostřed je zed' se třemi [?], z té zdi vychází [?], držící v pravé ruce zrcadlo a dívá se do něj, nad helmem jsou tři štiky, mají ocasy vzhůru a dole mají spojené tlamy. Okolo helmu jsou modré a červené famfrnochy. Jiřík Mladečka toto dosvědčil léta 1596.

**10. Svědectví Kateřině Hoškové, jinak Pražákové, měšťance St. M. praž., proti Lorencovi Štorkovi ze Štorkenšeldu, měšťanovi St. M. praž.**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 41 - 42

1596, 17. června

Svědci: ctihodný kněz Jiřík Mladečka,

Ctihodný kněz Jiřík Mladečka, farář kojetický, učinil přísahu podle práva duchovního. Vypověděl, že po smrti Vavřince Pražáka, manžela Jiříkovy sestry Kateřiny, dlužila Kateřina panu Kryštofovi Petenglovi, švagrovi Jiříka. Měla však více statků nežli samotných dluhů. Kateřina si vzala za manžela služebníka pana Petengla Mikuláše Kavku, ten měl nějaké hotové peníze. Mikuláš Kavka však zemřel na mor okolo 21. 9. roku 1582. Kateřina si naříkala, že pan Lorenc Štork jí sebral krám po jejím muži bez jakéhokoliv práva. Dále se Jiřík zmiňoval o tom, že Kateřina už s panem Lorencem nějaký soud měla. Jiřík prosil pana Lorence, aby od soudu upustil. Pan Lorenc mu však řekl, že kvůli své poctivosti a pověsti od soudu neupustí.

**11. Svědectví pro Jana Ozvalda, primase města Jílového Hor Zlatých, proti Samuelce o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 42 - 55

1596, 31. srpna, 16. prosince

Svědci: Adam Chalupa, Havel Březina, Jan Petylka, Petr Pekárek, Dorota Březinka, Anna Jedličková, Veronika, Anna Pekárková, Alžběta Matyáška

Adam Chalupa, osoba radní, přísahal podle práva duchovního. Svědčil, že 31. 8. 1596 přišel k němu Petr Pekárek. Pekárek pozval p. Adama k sobě k snídani na raky. Potom přišla Dorota Březinová a Anna Jedličková a došly pro Samuelku. Po jídle se Kateřiny S. ptali, chtěla-li by za manžela Jana Ozvalda. Kateřina na to odpověděla, že jeho ženou být nemůže, protože byla kmotrou jeho „strýnu“ [?] ale že již zemřel. Adam Chalupa jí na to řekl, že kmotrovství je pouze do smrti kmotřence a jak sama řekla, to děťátko už je mrtvé. Ona se ale stále bránila. Pak přišel sám Ozvald a zeptal se jí, jestli jeho ženou bude nebo ne. Kateřina se snažila odložit rozhodnutí do dvou neděl. Ozvald jí ale řekl, že čekat nechce a ostatní ji také přemlouvali. Chtěla tedy, aby počkal aspoň, až se poradí se svými přáteli. Dorota Březinka vše potvrdila a dodala, že Kateřině řekla, aby si to rozmyslela, že z toho bude mít hřích. Venku Adamovi Ozvald řekl, že by do toho mohli zasahovat její bratři a ze svatby by nic nebylo, ať poví hned. Adam i ostatní se začali za něj přimlouvat. Pak ale řekla jedna z přítomných žen, aby jí Ozvald podal ruku a Dorota B. vzala ruku Kateřiny S. a vložila ji do dlaně Ozvalda. Kateřina řekla, jestli v tom bude vůle Boží, tak se tak může stát. Ozvald řekl potřebnou formuli a dodal „tohoto slibu našeho rač nám požehnati Bůh otec, syn i duch svatý, blahoslavená trojice na věky požehnaná. Všichni pak řekli amen. Ozvald pak vzal z váčku prstýnek a dal jí ho na prst. To potvrdil i Petr Pekárek a dodal, že Jan řekl: „*Toho dávám na dokázání lásky, aby ten malý dar ode mne za vděk přijala.*“ Dorota jí ho strkala na prst, ale přes kloub nemohla, tak si ho Kateřina navlékla sama. Pak začala Kateřina plakat. Jan jí řekl, že nemusí plakat, že byl hodný i na svou první ženu a na ní bude také. Také řekl, že si jí nebere pro její statek, že ho může nechat třeba celý svým dětem. Anně pak Kateřina řekla, že to neměla dělat, že když byla sama, lehla si, kdy chtěla a vstala také podle své vůle. Veronika, rychtářova dcera, měla dojít pro Samuelku, aby jí mohl Jan, strýc Veroniky, požádat o ruku. Samuelka řekla, že by měl počkat, až se její syn z prvního manželství ožení, protože jí ho je líto. Nakonec tam šla. Havel Březina vypověděl, že ho primátor požádal, aby obeslal nějaké radní pány, obeslal tedy Adama Chalupu, Václava Vencla, Jana Petylku a Kateřinu Samuelku. Kateřina však řekla, že o žádném psaní neví, a že ona nic psát neporoučela.

Václav Vencl, spoluradní města Jílového Hor Zlatých, svědčil, že pan purkmistr Havel Březina si ho povolal k sobě a napomínal Kateřinu, aby řekla, co bylo mezi ní a p. Janem, aby radši řekla pravdu nebo na ní povolají svědky. Ona řekla, že svědky nepotřebuje, že přiznává, že řekla: bude-li v tom vůle Boží. To samé potvrdil Jan Petylka.

Anna Pekárková, manželka Petra, Svědčila, že dala Janovi od paní Kateřiny dva věnce, ale on je nechtěl přijmout a řekl, že není dítě, aby ho kojila. Anna chtěla, aby si je stejně vzal, že si o tom s Kateřinou promluví, až přijede na posvícení. Přijela v úterý po sv. Bartoloměji a Anna jí všechno řekla. Samuelka se zasmála, Anna jí pak řekla, že má připravené raky a víno a chce, aby se ti raci u něj nechali uvařit a pak aby mu Samuelka řekla, zda si ho vezme. Nakonec se raci dělali u Anny doma a měla k sobě pozvat další sousedy. Pak už se její výpověď shoduje s výpověďmi ostatních svědků.

Alžběta Matyáška potvrdila výpovědi týkající se manželského slibu a podání ruky Janem Ozvaldem Samuelce i to, že přijala prsten.

Petr Pekárek, Dorota Březinka, Anna Jedličková, Alžběta Matyáška - co odsvědčili Janovi, to samé svědčili i paní Kateřině.

## **12. Svědectví Tomášovi Blažkovcovi Bílinskému proti své ženě Anně**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 55 - 63

1597

Svědci: Lidmila Smolková, Marta Smolková, Jan Červenka, Kateřina, Jiřík Smolka, Marijána Krafilátová

Lidmila Smolková svědčila, že u ní byla Anna Tomášova manželka v pokoji, že to bude před sv. Duchem (Letnice 15. 5.) rok. Anna si jí stěžovala na Tomáše, že by raději byla s katem, než s ním, protože ji bije. Svědčila, že jí také Anna řekla, že sním čeká s „lotrem“ dítě. Anna ještě povídala, že s ním nebude, jestli se Tomáš nebude chovat podle duchovního práva, p. primas mu zakáže řečnění na „rathauzu“. Marta Smolková, stejně jako Lidmila pak svědčila, že Apolena šenkýřka Anně nadávala, že si vycpává břicho ručníky.

Jan Červenka, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že si u něj Tomáš se svou ženou zařídili bydlení, krátce po nastěhování však slýchal Jan mezi nimi časté hádky, nevěděl ale proč se hádali. Janova manželka Janovi říkala, že by jim měl

domluvit. Podle Jana nadávala Anna Tomášovi bez příčiny do „*lotrů, zrádců a kurevníků*“. Tomáš ji prý přátelsky napomínal, aby mu nedělala ostudu. Ona na to nedbala a Tomáš ji zbil. Nejednou musel Jan jako hospodář v noci vstát a uklidňovat je, Tomáš mu na to řekl, že mu Anna nadává, že se vrátil od „*kurev*“. Jednou v noci prosila Anna, aby ji Jan vzal do svého pokoje, jinak že ji Tomáš zabije. Stalo se to ještě jednou, ale Jan se mezi ně už nechtěl plést. Vypověděl také, že Anna nadávala Tomášovi, když si šel k Janovi sednout na návštěvu, Jan ho litoval, že má takovou ženu.

Kateřina, dcera Lidmily Smolkové, potvrdila výpověď své matky. Svědčila také, že když jí hospodář vyházel pokoj, Anna řekla, že potratila, ale prý si jen vycpávala břicho ručníky.

Jiřík Smolka vypověděl, že jednou na náměstí potkal Annu a ona hrozně nadávala na Tomáše. Ptal se jí proč a Anna mu řekla, že po náměstí právě jde „*Tomášova kurva*“. Dál povídal, že říkala, že o Tomáše nestojí, jen aby jí vrátil, co jí vzal. Prý jí vzal cínové nádoby a ložní šaty. Vypověděl, že často chodila domů v noci opilá a hospodář ji u sebe nechtěl. Musela se vystěhovat. Jan Červenka potvrdil svou výpověď i pro Annu.

Marijána Krafilátová, kloboučnice – její výpověď tu není.

*Svědectví Anně proti Tomášovi Blažkovcovi o manželství, při právě duchovním*

Svědci: Johanka Ambrože Hořovského manželka, Jan Bílek, Regna Červenková, Marijána Krafilátová, Jan Červenka, Regna Matesa Jenše, Anna Picková

Johanka, manželka Ambrože Hořovského, svědčila, že jí Anna, Tomášova žena, poslala řezanou ceduli. Řekla, že Anna si je vědoma, že Johanka viděla, jak Tomáš osahával prsa nějaké Alžběty Závorkové. Johanka toto popírá, byla prý ve světnici, nic neviděla. Ani neví nic o klíčích od Tomášova domu, sklepu a truhly, které měla dotyčná Alžběta vlastnit. Také neví, že Alžběta měla vzít z jeho truhly boty.

Jan Bílek, kovář, svědčil, že byl často u Tomáše a Anny na jídle, a že ji Tomáš často rozhněval. On ji za to bil i pěstmi a Jan Bílek ho napomínal. O tom, že by ho chtěla opustit od lože však Jan nic neví.

Regna, manželka Jana Červenky, nožička. Vypověděla, že prosila svého manžela, aby jim domluvil. Dále vypověděla, že když Anna chodila domů opilá, Tomáš byl většinou opilý také a začal ji mlátit. Anna prý nadávala nejen Tomášovi, ale i

ostatním lidem. Regna potvrdila výpověď svého manžela, že jednou v noci k nim Anna přišla, aby tam mohla zůstat a říkala, že se s Tomášem rozvede. Jednou prý Anna ležela přes noc na ulici před domem pekaře.

Marijána Krafilátová, kloboučnice, vypověděla, že si jednou šla pro čepici k Regně Abrasamce, kožešnici, seděl tam Tomáš s Alžbětou Závorkovou a jinými muži. Tomáš Marijáně nabízel pivo, ale ona odmítla, dál vypověděla, že často vídala svou kmotru Annu zbitou a ztlučenou. Ale nevěděla proč ji zbil, jen že Anna bývala prostořeká. Jan Červenka svědčil totéž, co před tím Tomášovi i zde Anně.

Regna, Matesa Jenše, svědčila, že jednou musela jít do pokoje Tomáše a Anny a domlouvala Tomášovi, aby Annu tak nebil. On slíbil, že hned ráno si vezme své věci a půjde od ní pryč. Opravdu od ní odešel.

Anna Picková, pokojnice jeruzalémská, svědčila, že Anně jednou na náměstí říkala Eva z truhlačky, že když u ní Anna a Tomáš byli, přišla za ním Alžběta Z.. Tomáš jí řekl, aby raději podojila krávu než za ním chodila. Také prý Eva Anně říkala, že její dcera viděla, jak se Alžběta Z. řízla do prstu, krev kapala do sklenice, nalila tam pivo a dala to Tomášovi vypít.

### **13. Svědectví Martinovi Žateckému, měšťanovi Nového Města pražského, proti Vojtěchovi Labenskému a Vojtěchovi Kardašovi, polákům z Osvětna**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 63 – 64

1597

Svědci: ctihodný kněz Mikuláš Rajský

Kněz Mikuláš Rajský, kaplan od sv. Velikého Štěpána, svědčil, že Mikuláš poduška, jinak Škremenický, přišel k němu do školy k sv. Petru, u kterého byl léta 93 za sukcentora. Mikuláš mu dal český dopis a chtěl, aby mu ho kněz přepsal. Kněz je dal k přepsání Matějovi Vančickovi. Mikuláš poduška knězi řekl, že on ten dopis nepsal, že ho jen přeložil z polského jazyka.

### **14. Svědectví pro Adama Vostatka v Hradci Královém o vraždu Tomáše Havránka proti vysoce urozenému panu Hertvikovi Zejdlíčkovu z Štynfeldu a Chocně**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 64

1597

Svědci: ctihodný kněz Vít Vinařský

Ctihodný kněz Vít Vinařský, kaplan u sv. Mikuláše v St. M. praž., svědčil, že si není vědom ničeho, co v řezané ceduli píše Adam Vostatek, protože Tomáš Havránek byl zraněn v noci a to už kněz spal. Je si pouze vědom, že byl již v té době kaplanem Hradce Králové a doprovázel tělo mrtvého Tomáše Havránka k hrobu.

### **15. Svědectví Jakobovi Šmejdíři proti panně Anně, dceři Matyáše Hutského**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 64 - 66

1596, 6. prosince

Svědci: Slovutný pan Matyáš Hus, slovutný p. Václav Hulián

Matyáš Hus ze Šternštejna, měšťan Nového Města pražského, svědčil, že ho Jakub Šmejdír požádal, aby přišel s Václavem Holiánem k paní Anně, dceři Matyáše Hutského. Dále vypověděl, že odpověď Anna odložila do dvou neděl, na den sv. Mikuláše ( 6. 12.) roku 1596. Odpověď jim dal pak její otec Matyáš a ona byla přítomna. Pan Matyáš se jí před svědky ptal, jestli by chtěla být manželkou Jakuba. Anna odpověděla, že chce a dala na to ruku panu Huliánovi.

Václav Hulián potvrdil, svědectví p. Matyáše Husa, že žádal Jakub Š., aby se šli optat, zda by ho Anna chtěla. Věc byla odložena do dvou neděl. Po dvou nedělích Anna souhlasila.

*Svědectví Anně Hutské o manželský slib proti Jakobovi Šmejdíři, malíři*

Svědci: Ondřej Hradecký, Ferdinand Sayer, Jakub Sklenář, Marijána manželka Honzy

Ondřej Hradecký, jinak Barvínek, měšťan St. M. praž., svědčil, že byl pondělí po sv. Martě u Jakuba a prosil ho, zda by pro nějakého známého něco nenamaloval. Jakub mu odpověděl, že v tu dobu bude mít zrovna soud s Annou, dcerou Matyáše. Anna přislíbila, že bude jeho ženou a on mezi tím řekl, že o ní nestojí.

Ferdinand Sayer, měšťan M. M. pražského, svědčil, že ho o svědomí požádala Anna. Měl potvrdit, že Jakub o ní řekl, že o ní nestojí, na to si však Ferdinand nepamatuje. Dále ho prosila o to, aby svědčil, že neslyšel, že ona manželkou Jakuba být chce. O tom ale Sayer nic neví.



Jakub Sklenář, m. St. M. praž., svědčil, že Jakub říkal, že Annu z manželského slibu nepropustí, i kdyby se kvůli tomu měl dostat do konzistoře. Dále říkala, že pan Matyáš Hus říkal, že se Anna přiznala ke slibu s Jakubem, a že měla být hnána k přísaze.

Marijána, manželka p. Honza Kampě[?], měšťanka Starého Města pražského, vypověděla, že Matyáš Hutský nebyl s Jakubem zadobře. Jakub jí pak řekl, že už Annu za ženu nechce, jen aby mu vrátila jeho věci.

## **16. Svědectví Anně Valské proti Václavovi Syxtovi Mirotickému o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 67 – 74

Svědci: Václav Černý, Kateřina Černá, Anna z Dobrojovic, Anna Vodňanská, Eva Kryštofova Millerová, Jakub Daubremský, Anna Khrečová, Voršila Vidmanka

Václav Černý, měšťan Starého Města pražského, svědčil, že za ním byl Václav Syxt a prosil ho, aby se přimluvil u Pavla P., aby Annu ve svém domě nechal déle. Václav Černý tam jít nechtěl, dokud mu Václav S. neřekne, proč se o Annu zajímá. Václav řekl, že si ji chce vzít za manželku, až si přinese zachovací list.

Kateřina Černá, manželka Václava, svědčila, že ten týden po Božím narození Mandalina [?], zavřelo děvče Annu s Václavem v domě p. Pavla Paly, v jejím pokoji. Kateřina pak Václavovi domlouvala, že se nestydí. On jí řekl, že by si ji vzal už dříve, ale pro dluhy nemohl. Paní primasová mu vzkázala, aby si ji vzal nebo se vrátil domů. On jí vzkázal, že si Annu vezme, jen co mu jeho otec dá zachovací list.

Anna z Dobrojovic svědčila, že když sloužila u Anny Valské, Václav Syxt tak s Annou V. často seděl až do noci, přistihla ho s Annou V. i v jejím loži. Vždycky prý říkal, že si ji vezme.

Anna Vodňanská vypověděla, že Václav Syxt pil asi před rokem, sobotu po Božím narození, se svým bratrancem Václavem v domě pana Pavla P. Paní Lída rozkázala děvečce, aby je v pokoji v šest hodin ráno zavřela. Anna V. pak volala Annu Vodňanskou a Anna jim komoru otevřela, děvečka Mandalina si p. Vodňanské stěžovala, že se nechovají slušně, a že leží na jedné posteli, a že jí Lída přikázala, aby je zavřela. Ráno pak Václav a Anna Valská to děvče zbili, že je zavřelo.

Eva Millerová svědčila, že Alena kožišnice přišla k Voršile truhlářce a řekla jí, že kdyby Anna Valská byla na Václava Syxta milejší, že by ji dal nějaké peníze na pohřeb jejího dítěte. Eva to pak řekla Anně Valské.

Jakub Daubremský vypověděl, že ví jen to, co mu řekla Anna Valská, že ji Václav poskvrnil.

Anna Khrečová se Václava Syxta ptala, jestli je pravda, že Annu V. chtěl, a že mu je teď líto, že má kvůli němu ostudu. On jí na to pověděl, že Anna V. tu svatbu neustále odkládala, prý kvůli dluhům, které chtěla nejdříve splatit. Anna K. mu řekla, že by jí stejně v té hanbě nechávat neměl. Anna mu řekla, že slyšela i o tom, jak je zamkli.

Voršila Vidmanka vypověděla, že Alena kožešnice Anně V. říkala, že jí Václav S. chce dát nějaké peníze na přilepšenou a na pohřeb dítěte.

*Svědectví Václavovi Syxtovi Mirotickému proti Anně Valské o manželský slib*

Svědci: Kateřina Černá, Anna Sýkorová, Štěpán Pudelka [?], Regna Višňová, Alena, Štěpánova manželka, Václav Špaček, Lidmila Mejšnarka

Kateřina Černá svědčila to, co svědčila Anně V. i Václavovi S.

Anna Sýkorová vypověděla, že o Anně V. nic špatného neví.

Štěpán Pudelka, obyvatel Nového Města pražského, vypověděl, že jeho ženu prosily dvě ženy, které prodávají nitě v Železný ulici, aby se přimluvila u Václava Syxta, aby dal Anně Valské nějaké peníze, že jí umřelo dítě. Václav pak prosil Štěpána, aby mu půjčil půl kopy. Manželka Štěpána pak sama Anně ty peníze donesla a řekla jí, že s ní Václav chce mluvit. Anna se s Václavem sešla, ale za chvíli chtěla jít domů, aby si někdo nemyslel, že to začíná znovu. Václav a Štěpán ji vyprovodili k domu kněze, kde bydlela. Anna je prosila, aby šli s ní domů, že tam má pivo, hospodář (asi kněz) je pozval nahoru a nechal zavřít dům, řekl, že tomu udělá konec. Štěpán mu pak hrozil panem administrátorem.

Regna Višňová vypověděla, že ji Jiřík hospodář žádal, aby došla k faráři sv. Michala, protože Jiří sám neuměl česky. Měla ho požádat, aby pokřtil Annino dítě. Pan farář se ptal, kde je otec dítěte. Regna řekla, že je asi na vojně. Pak dítě pokřtil.

Alena, Štěpánova manželka, potvrdila výpověď svého muže.

Václav Špaček vypověděl, že byl u toho, když děvečka zavřela Václava a Annu v pokoji. Václav Špaček jim otevřel a pak spal se svým bratrem? Václavem v jedné

místnosti. Pak děvčeti, které je v pokoji zavřelo domlouvali, dívka se tomu ale bránila.

Lidmila Mešnářka říkala Anně, aby se bála pána Boha, aby ji vzal i s těmi dluhy, které má a nevzal jí Boží požehnání.

### **17. Svědectví Marijáně Svobodové proti Václavovi Venclovi o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 75 - 78

Svědci: p.Duchek kmentový, Alžběta Kotčí, Dorota, Matouše Šidly, Anna, Duchka kmentového

Duchek kmentový, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že k němu přišel Václav Fejk jinak Fencel do domu p.Zikmunda Kapra z Kaprštejna. Václav si nechal zavolat Marijánu a ptal se jí, zda chce být jeho ženou. Pan Duchek mu ale řekl, že ví, že už má manželský slib s jinou ženou. Václav však přísahal a dal Marijáně na to i ruku, že s jinou slib manželský nemá. Marijána mu řekla, že si ho za věrného manžela vezme a dala mu na to šátek. Druhý den ráno připravila snídani, protože na ní pozvala Václava se svými přáteli. Pak Duchek Václava viděl až po svatbě. Ptal se ho, co to udělal, že ho ona chce obeslat ke konzistoři.

Alžběta Kotčí, svědčila, že když přišla za Marijánou do domu pana Kapra, bylo to v sobotu. Seděl tam také Václav Forman a ptal se Marijány, jestli chce být jeho ženou. Ona ho odbývala, že má děti. Dále jí řekl, aby mu to pověděla, že on nemůže bez manželky být. Marijána mu řekla, že jestli je v tom vůle Boží, tak si ho vezme a dali si na to ruce. Václav jí řekl, že jí chce za manželku, a že k ní pošle dobré lidi, například p. Zikmunda Kapra. Marijána ale nesouhlasila, že by měl pán jít k podruhyni.

Dorota, Matouše Šidly manželka, potvrdila Alžbětinu výpověď a dodala, že to odložili do pondělí.

Anna, Duchka kmentového manželka, vypověděla, že Václava napomínala, že jí lže, že svého slibu nedostojí. On jí řekl, že jsou manželé, ale nemají potvrzení od kněze.

### **18. Svědectví Anně, pozůstalé vdově po Tomášovi Koníkovi, jinak Maškovi**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 78 - 79

1597, 27. 3.– 15. 5.

Svědci: Pavel Brněnský, Salomena Klatovská, Maruše, manželka Jana Vinaře, Anna Kotapka, Vondřej Kautek

Pavel Brněnský vypověděl, že si je vědom, že paní Anna chtěla být manželkou Pavla Kautka [?], dala mu k slibu deset nebo jedenáct prstenů a on jí také prsten dal.

Salomena Klatovská vypověděla, že ví o tom, že paní Anna slíbila Pavlovi Kautkovi, že bude jeho ženou. Salomena Anně řekla před Pavlem, že jí dá Jana Koželuha a Pavel řekl, že by je hnal k svědomí.

Maruše, manželka Jana Vinaře, vypověděla, že Pavel Anně říkal, že pokud bude mít v domě podruhyni, on tam nepůjde.

Anna Kotapka svědčila, že jí Anna řekla, že se zaslíbila Pavlovi.

Vondřej Kautek, měšťan Menšího Města pražského, svědčil, že mezi velikou nocí a sv. duchem ( 27. 3. – 15. 5.) roku 1597 přišel k němu Pavel Kautek, ukazoval mu prsten a říkal, že se zaslíbil s Annou Maškovou. Důležité bylo zařídit svatební den a církevního a správce, to měl zařídit Vondřej. Anna se tomu prý nebránila.

### **19. Svědectví Mikulášovi Langrovi proti Anně Maškové**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 79 – 80

1597, 29. listopadu

Svědci: Matěj Skořepa, Václav Cyrilů?, Marijána

Matěj Skořepa svědčil, že v úterý po sv. Klimentovi (29. 11.) ho žádal Mikuláš, řemesla perníkářského, za svědka k Anně Maškové. Ptal se jí ještě s Václavem a Janem, jestli platí slib, který dala Mikulášovi a ona řekla, že platí. Dále řekla, aby si zjednal list zachovací a ostatní věci, které k tomu patří. Na to jim dala ruku.

Václav Cyrilů potvrdil výpověď Matěje Skořepy.

Marijána svědčila, že Mikuláš ji poprosil, aby se zeptala Anny, jestli si ho vezme. Když se Marijána zeptala Anny, ta jí řekla, že si ještě musí promluvit s Pavlem. Pak se Marijány Anna ptala, jestli je svobodný nebo panský, ale Marijána nevěděla. Pak jí Anna řekla, že když chce hospodářem být, ať přijde k ní a pomůže jí. Mikuláš šel se svým hospodářem k paní Anně a ten se jí zeptal, zda bude Mikulášovou manželkou. Anna slíbila, že si ho vezme a podali si na to ruce. Anna mu darovala pak prsten.

## 20. Svědectví Václavovi Kameníku proti dceři pasíře Jana

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 80 – 84

1597

Svědci: Matěj Havla [?], kameník, Ludmila Šipečka, Daniel Vodička Daniel Bru [?], Anna, žena Daniela, Jan Hlaváček, Eliáš [?]

Matěj Havla, kameník, vypověděl, že bylo okolo sv. Havla, když přišli za otcem a matkou nevěsty. Matka se ptala Václava, zda si její dceru chce vzít. On jí odpověděl, že si ji opravdu vzít chtěl, ale už nechce, protože, když měla nějaké peníze, šla hned hrát karty.

Ludmila Šipečka vypověděla, že když u ní dcera pasíře sloužila, vzala hrst bílých grošů a koupila si za ně sukni a zbytek propila s Esterkou za rakovnické pivo. Pak se chlubila, že ležela na poli s nějakým panem Janem a její otec je rozehnal.

Daniel Vodička, jinak Černý, vypověděl, „že *Kateřina za svou první poctivost hrst bílých grošů vzala U zlatý ovce v Starém Městě. Druhý, že nějaký Vlach sobě k skutku ji přivedl do nějaké světnice u Matyáše zlatníka.*“ Ona tam viděla na stole zlatý prsten. Vzala ho a koupila si za něj sukni a kabát a zbytek propila s Esterkou. I o tom, jak jí otec chytil s Janem, se zmínila. Dále vypověděla, že jí Esterka posílala ještě nějakého bakaláře, ten když přišel, ležel mezi nimi. Když neměla peníze, chodila za nějakým výběřčím [?]. Daniel vypověděl, že Kateřina, když byla u něj, chovala se dobře, pak ale nic nedělala a odešla. Jeho žena Anna ji varovala, aby s Václavem jako manželka nebyla, když nejsou svoji. Kateřina jí na to řekla, že se budou brát, že jí na to dal své ložní šaty. Jan Hlaváček vypověděl, že kurátorovi Václava Černého bylo řečeno, že přátelé Kateřiny byli při žalobě.

Eliáš vypověděl, že mu Václav kameník Černý poslal ceduli, aby vypověděl své svědomí. Dále vypověděl, že ale o Kateřině nic neví.

*Svědectví Kateřině pasířové proti Václavovi Kameníkovi*

Svědci: Jiřík Slánský, Anna, Jiříka Slánského manželka, Jiřík Slepíčář, Kateřina J. Slepíčáře, Jan pasíř, otec Kateřiny, Dorota, Janova manželka

Jiřík Slánský svědčil, že mu Václav řekl, že chce za manželku dceru jeho švagra.

Anna Slánská vypověděla, že se měli setkat u Doroty, matky Kateřiny, s Václavem K. Jiřík řekl, že jim dá tolar a Václav, až bude mít peníze vystrojí svatbu.

Jiří Slepíčář vypověděl, že Václav žil s Kateřinou jako by byli manželé. Slepíčář s tím nesouhlasil a jednou je zamkli v pokoji a šli to říct jejím rodičům. Václav si ji ale vzít nechtěl a rodiče oběma vyhrožovali, že je dají do vězení. Rychtář je dal oba dva do vězení. Kateřina J. Slepíčáře, potvrdila tuto výpověď.

Jan pasíř vypověděl, že Václav k nim často chodil, jednou se ho s manželkou zeptali, z jakého důvodu je u nich tak často. Václav jim řekl, že chce jejich dceru za manželku a podal jim na to ruku. Chtěl, aby Kateřina pracovala, aby vydělali nějaké peníze a vzali se na sv. Václava.

Dorota potvrdila výpověď svého muže.

## **21. Svědectví Janovi proti panně Judith, dceři pozůstalé po Šimonovi Podmanickém o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 84 - 89

1597, 1. července

Svědci: Mandelena, Volpra, Benedikt Fink, Anna, Benediktova žena, Kašpar Kořenínský, Josef, Ludmila, Mikuláše Košíka, Dorota, panna, Jan Rethl, Blažej Aleš, Ludmila, Havla manželka, Kateřina

Mandalena vypověděla, že jí pan hned na seznámení dal prsten, pak šla Mandalena s Judith na vinici a pan Jan je doprovázel. Hodně mluvil o svatbě a ptal se Judith, zda se o ni může ucházet, ona řekla, že jí matka v ničem bránit nebude, když se Judith Jan líbí. V pátek po sv. Janu Křtiteli (1. 7.) se Jan ptal Judith, jestli bude jeho ženou. Judith se mu zaslíbila a řekla, že si ho vezme, i kdyby její matka byla proti. Jan řekl, že si objedná právo městské, aby věděli, kdo je.

Volpra vypověděla, že si po ní Jan a Judith vzkazovali, že jim je smutno a že chodí jako „zblázněnej“. Dále vypověděla, že Jan Judith vzkazoval, aby nic nedbala na rodiče či poručníky, matka ji pak zbila. Judith mu poslala jeho prstýnek zpátky, aby se o něm matka nedozvěděla. Benedikt Fink vypověděl, že k němu roku 1597 přišli pan Mikuláš a poručníci Judith – pan Kašpar a Josef Zedlar [?]. Říkali mu, že se chce Judith vdát bez jejich a matčiny vůle. Jeho výpověď potvrdila i Anna Finková. Kašpar Kořenínský vypověděl, že Judith řekla, že ji k tomu donutila kuchařka, a že s nimi byla i teta. Judith pak řekla, že nic neudělá proti Boží, matčině a poručníků

vůli. Josef řekl, že Benedikt je poručník, přidáný z rady. Mikuláš Košík svědčil, že k němu přišel pan Melichar Haldius, kterého požádal Jan, aby se za něj přimluvil, že si chce vzít Mikulášovu pastorkyni Judith. Nechtěli mu ji dát, protože neměla potřebné roky na vdávání. Ludmila, žena Košíka svědčila, že Judith řekla, že bez matčiny vůle nic neudělá. Dorota vypověděla, že o tom nic neví. Jan Rethl, Blažej Aleš vypověděli, že za Mikulášem jednou přišel Jan a omlouval se mu, že tam pořád chodí, přinesl víno a připil Judith a Mikuláš mu na to řekl, že může přijít i bez vína. Pak Ludmila, matka Judith řekla, že Judith by se raději měla učit dělat. Pak Blažej řekl, že mu Jan sdělil, že má s Judith dokonalý slib manželský, a že mu Judith vzkázala, aby si zjednal městské právo. Ludmila, matka Judith vypověděla, že Janovi řekla, že mu Judith nedá, že je to ještě dítě. Kateřina, teta Judith, sestra Ludmily, vypověděla, že se ani Judith ani Jan nechtěli bez vůle rodičů vzít.

## **22. Svědectví Markétě, Jany Šrotířky, proti Janovi Švikovi, jinak Kohoutovi z Lichtenfeldu, synu pana Jiříka Švika, v při o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 89 – 98

1597/1598

Svědci: Blažej B [?], Jiřík Kohout, Salomena z Jihlavy, Jan Štiečkej [?], Mandalena z Knina [?], Jana Šrotířka, Eva Blažeje [?], Václav Vinař, podruh paní Anny Kučerky, Nykodým Peřický, Dorota Broziová

Blažej B. vypověděl, že když Jan Švik vždycky přišel nahoru, objímal Marušku. Blažej jí říkal, že když se takhle jeho rodiče objímali, byl on už na cestě.

Jiří Kohout z Lichtenfeldu, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že po něm Markyta chce, aby neříkala pravdu, aby svědčil, že jeho syn jí nabídl manželství a má s ní slib, a že ji přivedl do jiného stavu. Vypověděl, že nic takového neví, že by to bylo křivé svědectví. Salomena z Jihlavy vypověděla, že jednou jí Jan Kohout řekl, že má Maruška těžký život, a že se dozvěděl, že je nemanželská, že je „*pankarth*“. Prý by si ji vzal, ale není čistá.

Jan Štiečkej svědčil, že ho Jan Kohout prosil, aby řekl jeho tatínkovi, že by si ji vzal. Janův otec mu odpověděl, že jestli si ji vezme, že dokud bude živ, není on jeho syn.

Mandalena, podruhyně od paní Anny Kučerky, svědčila, že Jan býval často u nich s Maruškou a ona mu mývala hlavu a sbírala mu obojky [?]. Často u ní zůstával na

noc. To vypověděla i Dorota Broziová, podruhně Anny Kučerky. Jeho otec ho za to zbil. Jan Marušce říkal, že by se měli vzít, to bylo, když ještě hospodyně nevěděla, že je Maruška těhotná. Jana Šrotířka, matka Markéty schvonice?, vypověděla, že k nim přišel Kohout ve dvě nebo ve tři hodiny v noci, že plakal, že ho jeho rodiče nutí do sňatku s někým z Brodu. On chtěl ale jen Marušku. Její matka Marušku ale přinutila k tomu, aby dala svůj slib nějakému pekaři, protože nevěděla, že byla Maruška těhotná s Janem. Eva, Blažejova manželka, vypověděla, že kuchařka říkala, že je Maruška těhotná. Ještě jí kuchařka řekla, že Jan Kohout počítá dni, kdy má Maruška porodit. Maruška Evě řekla, že Jan chce aby požívali tělo i krev páně. Václav Vinař potvrdil výpověď Mandaleny. Nykodým Peřický vypověděl, že mu Jan řekl, že si chce Marušku vzít i přes vůli své matky. Rodiče mu brání, protože je Maruška nemanželské dítě. Dále mu Jan řekl, že jeho otec má dostat jiný dům a ten, že dostane Jan.

*Svědectví Janu Kohoutovi z Lichtenfeldu v té při, kterou má o manželský slib a obtěžkání Markéty*

Svědci: Anna Kučerka, Zuzana malířka, Václav Souček, Jan Nedvídek, Anna Adama Mirovského žena, Adam Bireš

Anna Kučerka vypověděla, že Maruška se zaslíbila pekaři Doušovi, který ale nevěděl, že je těhotná. Zuzana, malířka vypověděla, že se ptali Marušky, jestli je těhotná, ona řekla, že ne a plakala, že jí to nikdo nedokáže. Václav Souček, pekař, svědčil, že k němu přišel Jan Nedvídek s Doušou, aby s nimi šel za Maruškou. Vypověděl také, že Maruška složila Doušovi slib. Když pak přišli podruhé, ona už byla po porodu, ale před tím nikdo z nich nevěděl, že byla těhotná. Jan Nedvídek vypověděl, že někdo přišel k jeho manželce a říkal, že Maruška má dceru. Anna Mirovská vypověděla, že řekla Marušce, že ho neměla obesílat, že by našla lepšího manžela. Adam Bireš vypověděl, že si povídal se svou ženou, když už začal soud, o Janovi a Marušce. Birešova žena mu řekla, že si nepamatuje, jestli Maruška řekla, že o Jana stojí.

*Seznání o rodičích Markéty Šrotířky, zalíbené dcery*

Svědci: Anna Kočková, Voršila, manželka Melichara, Anna vinaře Řehoře, Anna, Jakuba Císaře



Anna Kočková vypověděla, že rodiče Markéty- Kryštof a Marijána si u ní najali pokoj, ale neměli peníze, a pak Marijána umřela. Kryštof děti mlátil a po smrti své ženy přišel za Annou a ptal se jí, kde jsou jeho děti. Měli dvě děvčata a dva chlapce, děti si vzali cizí lidé. Od té doby ty děti neviděla. Voršila vypověděla, že prosila paní Annu vinařku, aby dala Kryštofovi a jeho rodině pokoj. Dále vypověděla, že Marijána říkala o Kryštofovi, že je její manžel a děti mu říkaly tatíku. Anna, vinařova žena, potvrdila výpověď Voršily. Anna, Jakuba manželka, vypověděla, že se k nim do domu Jana Kerasy [?] dostala Marijána, když byla nemocná, Kryštof se o ní i děti staral až do Mariiny smrti, byla pochována u sv. Klimenta.

**23. Svědectví Petru Sýkorovi, ševci, proti Anně, dceři Jiříka Lypolta, kožišníka, měšťana Města hory Vyšehradu, o manželský slib a obtěžkání**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 98 – 101

1597 /1598; 6. února / 26. února

Svědci: Martin Švihovský, Václav Zelenka, Jan Kocián

Martin Švihovský vypověděl, že na masopustní neděli (1597- 6. 2.; 1598 26. 2. ) za ním z Kostelce přišel Jan Kocián a chtěl, aby s ním šel k Anně, dceři Jiříka kožišníka. Jan Kocián se tedy s Annou zaslíbili. Po třech nedělích šel k nim Jan K. zase a pak žaloval Martinovi, že už ho Anna nechce. Martin mu poradil, aby ji obeslal do koleje. Jan mu ale řekl, že se nemá o co soudit. Václav Zelenka potvrdil, že po prvotním zdráhání se Anna Janovi zaslíbila a dala mu na hlavu věnec. Jan Kocián, zámečník, vypověděl, že když mu Anna řekla, že nechce nosit z Prahy železo ani uhlí, propustil ji z manželského slibu.

*Svědectví Anně, Jiříka Lypolta, proti Petrovi Sýkorovi, ševcovskému tovaryši*

Svědci: Jiří Lypolt, Markyta-matka Anny, Diviš- rychtář, Jiřík Čapek

Jiří Lypolt vypověděl, že za ním byl Petr Sýkora a řekl mu, že má s jeho dcerou už rok a půl manželský slib. Jiří mu na to dal ruku. Markyta svědčila to samé, co její muž. Diviš vypověděl, že když byl Petr ve vězení přišla za ním Anna a řekla mu, že si nepamatuje, že se jí zavázal slibem a pak mu řekla, že nečeká dítě s nikým jiným

než s ním. Chtěla, aby si ji vzal za ženu, ale on jí řekl, že dělá ostudu, a že si ji nevezme. Jiřík Čapek svědčil, že si není ničeho, co po něm Anna žádá, vědom.

#### **24. Svědectví Vítovi Hulákovi proti Juliáně Písecké o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 101 – 102

1597/1598

Svědci: Jan Drštka, Michal Hejtman, Jan Zlatouštý, Matěj Brodský

Jan Drštka, pivovarský mistr, vypověděl, že Juliána měla dítě s Matoušem Sačinským, on jí dal nějaké peníze, aby byla spokojená. Další dítě měla s Jakubem, mistrem u koňáře Zikmunda Zoubka, a ten jí dal jedenáct kop grošů. Jakuba chtěla také za muže, ale primas je spolu pak smířil. Michal Hejtman, pomáhač v pivovarech, vypověděl, že Juliánu zná asi sedm let, dále řekl, že se Juliána nechovala poctivě a že měla poměr s Adamem, synem hospodským, když otěhotněla, tak ji vyhodili. Věděl i o dalších jejích dětech, mluvil i o dítěti, které prý měla s nějakým Martinem. Jan Zlatouštý potvrdil obě předešlé výpovědi. Matěj Brodský, sládek, vypověděl, že Juliána byla kuchařkou u nějaké paní Anny Kunařky [?], Juliána tam prý bývala ještě s nějakým Václavem.

(Mezi těmi osobami stala se smlouva přátelská, a tak Juliána Písecká svědky nezavazovala)

#### **25. Svědectví Salomanovi kožišníkovi proti Kateřině Vinařové o manželský slib a obtěžkání**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 102 – 107

1597/1598

Svědci: Eliáš Zelenka, Jakub Philip, Anna Kynclová, Ondřej Hradecký, Kateřina Barvínková, Alžběta Sklenčka, Lidmila Zrenková

Eliáš Zelenka svědčil, že když se k nim Kateřina Vinařová stěhovala, porodila dítě. Její sestra Ludmila mu řekla, že otec toho dítěte jí dal osmnáct dukátů na křtiny a vychování. Pak se od nich odstěhovala k Ondřejovi Barvínkovi a to dítě jí tam zemřelo. Jakub Philip vypověděl, že mu Juliána řekla, že o Salomena nestojí. Anna Kynclová vypověděla, že Kateřina se jí chlubila, ještě za života Kateřinina manžela, že je s nějakým Mikulášem. Ondřej Hradecký vypověděl, že se k němu Kateřina

přistěhovala s malým dítětem, ale otce toho dítěte, že neznal. Jen nějaký pan Jan k ní chodíval. To dítě pak v Ondřejově domě zemřelo. Kateřina Barvínková potvrdila Ondřejovu výpověď a dodala, že ten Jan prosil Kateřinu, aby si ho vzala, ale ona nechtěla. Alžběta Sklenčka vypověděla, že Kateřina měla muže a ten zemřel na vojně. Lidmila Zrenková potvrdila Eliášovu výpověď.

*Svědectví Kateřině Vinařové proti Salomanovi kožišníkovi*

Svědci: Anna [?]ašková, Mikuláš Jons kožišník

Anna svědčila, že u ní Káča byla komornou. Často za ní chodil Saloman a Anna mu řekla, že si to nepřeje. On jí na to řekl, že Kateřina bude jeho ženou. Mikuláš kožišník vypověděl, že Kateřina měla se Šalomenem manželský slib. Šalomen se však zaslíbil jistě Dorotě a Kateřina se s ním chtěla soudit.

## **26. Svědectví Matoušovi Lokajovi proti Juliáně, dceři Jana Stříbského z města Berouna**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 107 – 124

1597/1598

Svědci: ctihodný kněz Symeon, Jan Jiří, písař jeho milosti p. Kotharta, Jan Kataus, Jiří Švec, Adam Žalud, Tomáš Beneda, Jiřík Landa, Jakub Jakšta, Jíra Franců, Martin Novák, Klement Ruthpaul, Jan Bečvář, Vondra Rubín, Kryštof Zvoník, Martin Šaust, Regina Jirková, Anna Jakštová, Marijána písařka, Salomena krčmářka, Dorna Francovic, Marta Dvořka, Johanna Pysková,

Symeon, farář svárovský, vypověděl, že Juliána se před panem Kothartem zaslíbila pro Matouše Lokaje. Symeon byl požádán od p. Kotharta, aby jejich manželství potvrdil na Červeném Oujezdci ve dvě hodiny v noci. Jan Jiří, písař p. Kotharta, vypověděl, že p. Kothartovi Matouš říkal, že ve slibu manželském s Juliánou mu stojí Johanes kantor hostivítský, aby se ho p. Kothart zastal. Kothart se zeptal Juliány, jestli má s Matoušem slib a ona mu řekla, že s ním jen žertovala. Kothart chtěl, aby splnila, co slíbila. Její rodiče připověděli, že si Matouše vezme. Juliána sama však řekla, že si ho nevezme. Kothart je nechal ale Symeonem oddat, ten se Juliány ptal, zda má ještě s někým manželský slib, ona řekla, že nemá. Také se jí ptal, zda si Matouše bere dobrovolně, či z donucení přátel nebo vrchnosti, ona řekla,

že dobrovolně. Adam Žalud, Tomáš Beneda, Jiřík Landa, Jakub Jakšta, Jíra Franců, Klement Ruthpaul, Jan Bečvář, Anna Jakštová, Marijána, Marta Dvořka, Johanna Prysková, Dorna Francovic i Salomena potvrdili totéž. Jan Kataus potvrdil výpověď Jana Jiřího. Dál vypověděl, že jí řekli, že jestli si vezme kantora a jestliže se prokáže, že slib s Matoušem byl pravý, musela by se s kantorem rozvést. Tak si vzala Matouše, prý ze své vůle. Jiřík Švec potvrdil předešlé výpovědi o své pastorkyni. Nakonec vypověděl, že Juliána vrátila zpět dary od Johanese kantora, ještě před svatbou s Matoušem. Matouš ale slíbil, že dá do čtyř neděl Juliáně pokoj, dokud se nevykoná veselí. Martin Novák vypověděl totéž, ale při svatbě nebyl. Vondra Rubín vypověděl, že se Johannes kantor slibu od Juliány zřekl, jen chtěl vrátit věci, které jí věnoval. Věci mu vrátila. Kryštof vypověděl, že ví jen to, že mu Johannes řekl, že mu za to Juliána nestojí. Martin Šaust vypověděl, že Juliána chytila Jana Vokaře a prosila ho, aby si ji vzal, ale byla již s jiným oddána. Řekla mu, že se vdala z přinucení jeho milosti. Jestli ji nevysvobodí od Matouše, že se zabije. Ještě mu řekla, aby se o ní soudil, ale on nechtěl, tak s ním chtěla utéct. Regina Jirková vypověděla totéž, co Martin Šaust.

*Svědectví Juliáně, dceři Jana Stříbského z Berouna, proti Matoušovi Lokajovi jeho urozeného a statečného rytíře p. Kotharta Floriána Žďárského ze Žďáru*

Svědci: Symeon Johannidis - farář svárovský, Jiřík Francovic, Jiřík Škarohlíd, jinak Švec, Jakub – rychtář, Jan Myslivec, Jiřík [?], Tomáš mlynář

Symeon, Jiřík Francovic, Jiřík Švec, Jakub, Jiřík svědčili Juliáně to samé, co Matoušovi. Jan Myslivec vypověděl to samé, jako ostatní, byl u oddavek Juliány a Matouše na zámku p. Kotharta. Tomáš vypověděl, že ho vzal Matouš s sebou, když se šel ptát Juliány, zda si ho vezme. Ona řekla, že ne a Matouš jí odpověděl, že to tak nenechá.

## **27. Svědectví paní Anně, pozůstalé vdovy po Janovi Meziříčským, proti Tobiašovi Petaulovi o manželský slib**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 124 - 131

1598;1599 – 20.3.

Svědci: Žofka, vinařka p. Anny Meziříčské, Alžběta, Petr Pardubský, Jakub Velvarský, Petr Svorníček, Marta Vávrová

Žofka vinařka vypověděla, že Tobiáš Petaul, ševcovský tovaryš, povídal, že jestli si vezme Annu za ženu, vinice se prodají. Žofka mu řekla, že když nechce dělat na vinici, bude si Anna hledat hospodáře jiného. Alžběta vypověděla, že se Tobiáš často hněval na Anniny děti. Často také Anně nadával, že mluví se sousedy. Petr Pardubský vypověděl, že byl požádán Tobiášem, aby s ním šel požádat Annu o ruku. Anna prý bydlela hned proti kopuli sv. Mikuláše na Malé Straně. Když se jí zeptali, zda chce být Tobiášovou ženou, řekla ano. Měla ale podmínku, že si musí zjednat list zachovací a výhostní a městské právo. Jakub Velvarský potvrdil výpověď Petra Pardubského. Petr Svorníček vypověděl, že mu Tobiáš a Václav Vokurka říkali, že Anna už Tobiáše nechce a Petr mu řekl, aby ji tedy nechal být, Tobiáš ale řekl, že ji požene ke konzistoři a chce vrátit výlohy, které za ní utratil. Marta Vávrová vypověděla, že svědčí to samé, co svědčila Tobiášovi i Anně.

*Svědectví Tobiášovi Petaulovi o slib manželský s Annou Mezeříckou*

Svědci: Václav Kroff, Petr Pardubský, Jakub Velvarský, Marta Vávrová, Kryštof Jordán

Václav Kroff vypověděl, že v úterý po družební neděli (20. 3. ) roku 1599 ho Tobiáš žádal, aby s Kryštofem Jordánem šli k Anně, než on ji dá k soudu. Měli se jí zeptat, zda si Tobiáše vezme, jak mu už dřív slíbila. Anna na to řekla, že s ním slib má, ale že byli domluveni, že přinese do živnosti peníze od svých přátel, což neudělal a ona slib může zrušit. Jako další příčinu, proč si ho nechtěla vzít, uvedla, že jí nevěří, když ona mluví s jinými muži, že se hned hněvá. Dále proto, že chce prodat vinici, a že si nerozumí s jejími dětmi. Petr Pardubský a Jakub Velvarský svědčili totéž Tobiášovi, co před tím Anně. Marta Vávrová vypověděla, že k nim přišel Tobiáš se svými přáteli a ptal se Anny, zda si ho vezme, ona řekla, že když jí splní, co slíbil, že si ho vezme a dala mu na to ruku. Kryštof Jordán vypověděl to samé, co Václav Kroff. Vypověděl, že Tobiáš mluvil s Petrem Svorníčkem o Anně, Petr mu řekl, že by ji hnal ke konzistoři. Tobiáš s ním souhlasil a Svorníček mu chtěl dohodit někoho od konzistoře.

**28. Svědectví Lidmile Natanaelce o slib manželský s Adamem Hozmanem**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 131 – 139

Svědci: Pavel Pokorný, Hulák- mistr pivovarský, Maruše,

Pavel Pokorný svědčil, že Lidmila v přítomnosti pana Melichara- pana radního slíbila, že bude ženou Hozmana. Dali si na to prsteny. Hulák vypověděl, že Hozman říkal, že pokud se mu prokáže, že je dlužník a hráč, propustí Lidmilu z manželského slibu. Maruše, Jeronýma Šlotýře žena, svědčila, že Lidmila říkala často Adamovi, že je hráč, on to ale zapíral. Dále jí říkal, že jestli se to na něj někde doví, že ji ze slibu propustí.

*Svědectví Adamovi Hozmanovi*

Svědci: Symeon Sušický, Václav Bystřický ze Studnic

Symeon Sušický svědčil, že na žádost Adama byl u Lidmily a prosil ji, aby na řeči lidí o Adamovi nedala a manželský slib splnila. Lidmila mu na to řekla, že o žádném slibu s Adamem neví. Ale Symeon jí řekl, že mu Adam ukázal slib, který složila s jejím vlastnoručním podpisem. Ona odporovala. Adam měl prý dluhy ve výši padesáti kop u purkmistra a pokud se mu to prokáže, může Lidmila zrušit slib. Pak si podali ruce a odešli. Na to samé se jí i Adama pak ptali roku 1598 v přítomnosti p. Václava Bystřického ze Studnic. Václav Bystřický ze Studnic, měšťan St. M. praž., vypověděl, že mu Adam poslal řezanou ceduli, kterou ho žádal, aby vypovídal proti Lidmile. Dále potvrdil výpověď pana Symeona. Oba dva se ke slibu přiznali.

*Paní Lidmila recognitionis*

Svědci: Symeon, Zuzana Telnarová, Kristýna Ledenická, Adam Hašek, Hendrich Volperger

Symeon Sušický svědčil to samé paní Lidmile, co před tím vypověděl Adamovi. Zuzana Telnarová, hospodyně U tří pírů [?], vypověděla, že jejímu muži a jí dluží Adam deset kop míšeňských a ještě jim je nezaplátil. Kristýna Ledenická, manželka Jana Ledenického, vypověděla, že jí Adam také dluží nějaké tovary, které mu půjčil její manžel před Vánoci roku 1598. Adam Hašek, měšťan St. M. praž., svědčil, že mu Adam dluží pět kop míšeňských. Hendrich Voprager, apatikář a měšťan Starého

Města pražského, vypověděl, že na něm Adam vyhrál nějaké tolary, ale neví kolik, protože byl opilý.

**29. Svědectví Václavovi Pergerovi o slib manželský s Martou Panáčkovou, měšťankou N. M. praž.**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 140 – 147

1599, pondělí po sv. Petru a Pavlu, 4. května, 4. listopadu, 6. ledna – 21. února 1600 [?], 7. dubna 1600 [?]

Svědci: Slovutný p. Jan Příměnský, Václav Ryšan, B. Zahrádka, Jiřík Vodáků, Jan Rozvoda, Kateřina Slivenská, Zachariáš, Marijána

Jan Příměnský, pan radní, vypověděl, že s panem Václavem Pražákem, purkmistrem, a Janem z Ferinu Byli požádáni od Václava Pergera, aby šli k otci Martinovi Holovskému a paní Martě Panačkové. Otec mu vzkázal, jestli se vezmou, že mu ze statku nic nedá ani po své smrti. Václav ale řekl, že má s Martou slib. Zavolali si tedy Martu a ta jim řekla, že je to pravda, že má s Václavem slib. Dále řekla, že si ho vzít chce a dala mu na to ruku. Václav Ryšan vypověděl, že šel p. Martě v pátek po svatém Filipu a Jakubu ( 4. 5.) tohoto roku 1599. Václav Perger tam říkal, že ho Martin Holovský, otec Marty, obeslal na rathaus, protože prý dal pohlavek Martě. Václav říkal, že se ale nedostaví a Martin ho bude muset obeslat podruhé. Pak se Václav Marty ptal, jestli mu odpouští a ona řekla, že ano. On jí také odpustil. Ptal se jí na to, kdy bude veselí a ona řekla, že je dost času. B. Zahrádka, měšťan N. M. praž., vypověděl, že roku 1599 v neděli po všech svatých ( 4. 11.) šel s p. Příměnským a Janem z Ferinu a se Zachariášem Křížkem k Martě. Slíbila, že si Václava vezme, ale měl čekat. Jiřík Vodáků svědčil, že jednou v noci za Václavem přišli nějakí mládenci, Václav vzal na ně rapír a vyhodil je z domu. Jan Rozvoda, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že ho Marta prosila, aby řekl, jak se k ní a k čeládce Václav Perger choval. Jan svědčil pouze to, že Václav jednou šel na nějaké lidi s dvěma kordy. Od čeládky také slyšel, jak si na Václava stěžovala. Kateřina Slivenská svědčila, že roku 1599 po Vánocích za ní přišla Anna Pergerová, aby došla k Martě, aby už začala na Masopust strojit veselí. Marta jí vzkázala, že o Masopustu (6. 1. – 21. 2. ) se svatba konat nemůže, protože kojí malé dítě a její rodiče s tím nesouhlasí. V úterý velikonoční přišla ke Kateřině zase Anna, aby tedy šla zase k Martě, že veselí bylo odloženo po hodech. Marta řekla, že si ho nevezme,

že ji na Bílou sobotu ( 7. 4.) zbil. Řekla, že ani rodiče nechtějí, aby si ho vzala, že by jí nedali žádné peníze. Pak se s Martou sešla ještě jednou i s Václavovo matkou a babičkou, Marta však trvala na tom, že si ho nevezme. Zachariáš, měšťan Nového Města pražského, vypověděl to samé, co Jan Příměnský. Dále vypověděl, že si od něj Václav půjčil prsten, aby ho mohl dát Martě, ta mu ale řekla, že ho Václav dal její dcerce a pan Zachariáš ho chtěl vrátit, tak mu ho poslala. Marta si k Zachariášovi chodila stěžovat, že ji Václav bije. Marijána, pana Jiljího Pergera manželka, vypověděla, že byla u Marty pro odpověď pro Václava a ta jí řekla, že nemůže dříve než po hodech.

*Svědectví pro paní Martu proti V. Pergerovi*

Svědci: Markéta Dubka, Matěj Strakonický, Jan Čáp, Tomáš Kára

Markéta Dubka, měšťanka N. M. praž., vypověděla, že Václav Perger se pral s Ondřejem z Komořan, vzal mu dýku a běžel s ní na Markétu. Dále vypověděla, že na velkou noc Václav Martu Panáčkovou zbil tak, že měla podlitiny. Matěj Strakonický, měšťan N. M. praž., vypověděl, že byl na pivě u Marty Panáčkové, a že tam byl také úředník, Ondřej z Komořánek, který seč tam opil. Václav se s ním pral. Jednou se hádal i s Martou, že o její statek nestojí. Jan Čáp, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že byl u Marty na pivě a slyšel Václava, jak Martě říká, že nestojí o ní ani o její statek. Vyčítal prý Martě, že mu řekla, že kdyby jí nebylo padaly by z něj vši nebo by ho snědly. Ona to ale zapřela. Tomáš Kára svědčil, že Václav dělal v Martině domě rozbroje a dvěma lidem dal pohlavek.

**30. Svědectví Mandaleně Jeníkové o slib manželský s Andrešem Šenem, zapsaná v kapli betlémské ve čtvrtek po sv. Bartoloměji léta 1599 v přítomnosti kněze Martina, však potom z toho sešlo, neboť se strany smluvily, na tom zůstaly, že tu neděli po průvodě ( 22. 4.), když se budou psáti léta 1600 k stavu sv. manželskému potvrditi dáti se mají**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 147

1599, 30. srpna, 22. dubna 1600



### **31. Svědectví pro Jana Jungia Frydštatského v tom sporu, který má o manželský slib s urozenou p. Kateřinou Kamínskou**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 148 – 150

1599, 24. června, 11. září

Svědci: Jeremiáš Štetr, Johana,

Jeremiáš Štetr, měšťan St. M. praž., vypověděl, že roku 1599 po svatém Janu Křtiteli (24. 6.) k němu přijela K. Kamínská. Jeremiáš se jí ptal, zda si opravdu chce vzít mladého preceptora, a že prý to je Němec. Pak odjela do Hradce a přijel ten preceptor a dal Jeremiášově ženě dopis od Kateřiny. V dopise bylo, že svou sestru Johanu prosí, aby ve svém domě preceptora přijali, a pak jí řekli, zda si ho má vzít. Jan Jungius ukázal Jeremiášovi prsten od Kateřiny a řekl mu, že s ní má slib. Kateřina od něj přijala nějaké pantofle. Pak odjel zase do Hradce. Pak zase přijel, protože mu Kateřina dala špatnou odpověď. Jeremiáš ho u sebe zdržel a Kateřině poslal káravý dopis, aby si nedělala ostudu. Johana, žena Jeremiáše, jí také radila, aby si Jana vzala.

Johana, manželka Jeremiáše, vypověděla to samé, co Jeremiáš. Dále řekla, že Kateřina jí povídala, že Janovi svatbu odložila do sv. Václava, aby se prý učil česky. Kateřina jí také řekla, že jí nikdo neradí, aby si ho vzala, že je to cizinec. Také jí řekla, že se radila s Janem Vokařem, radním. Pak ho k nim poslala Johana jí řekla, aby si ho vzala.

### **32. Svědectví pro Dorotu Kolínskou o slib manželský s Jiříkem Mečířem Litomýstským**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 150 - 154

1599, 23. září, 24. září

Svědci: Markyta Rejkovic, Kateřina – Bartoloměje Kosteleckého, Anna Picková, Maruše, Anna Benešová, Kateřina Vlaška

Markyta Rejkovic vypověděla, že když byla Dorota K. ve službě u Korandů, přišel k ní Jiřík Mečír a ptal se jí, zda bude jeho ženou. Ona souhlasila a dala mu na to ruku. Kateřina, nebožtíka Bartoloměje Kosteleckého z Městce Heřmanova dcera a kuchařka u Matyáše Korandy, vypověděla to samé, co Markyta. Anna Picková vypověděla, že za jejím mužem přišel Jiřík, aby s ním šel k panu administrátorovi,

poprosit ho, aby Jiříka a Dorotu oddal. Manžel Anny mu řekl, aby s Dorou přišel ráno, ale Dorna nepřišla. Maruše, hospodyně v domě pana Adama Berky z Dubé a z Lipé. Maruše vypověděla, že jednou v noci, když už Dorota podala na Václava obsílku, přišel Václav k nim, byl opilý a ležel s Dorotou v jedné posteli. Maruše chtěla jít pro pana faráře, aby je oddal, ale Dorna nechtěla. Jiřík řekl, že si ji vezme a dal jí na to ruku. Anna Benešová vypověděla, že hubovala Dorotě i Jiříkovi, jak se u ní v domě chovali. Jiřík jí řekl, že až si spraví své věci týkající se řemesla, že si Dorotu vezme. Kateřina Vlaška vypověděla, že jsou to už tři roky, co Dorota sloužila jako kuchařka, pak sloužila jako šenkýřka u Votrubů. Kateřina ji našla se svým synem a probodla jí ruku nožem.

*Svědectví pro Jiříka Mečíře v úterý po sv. Michalu archandělu (2. října)*

Svědci: Samuel Jirka, Nykodým Litomyšlský, František Boch, Kateřina Sedlářka, Markyta- hospodyně, Tomáš Pokorný z Prostějova

Samuel Jirka, měšťan St. M. praž., svědčil, že byl u Lubinských v neděli po sv. Matouši (23. 9.) roku 1599. Paní Lubinská mu říkala, že viděla svého sládka v komoře u Dory. Pak je spolu viděla v pivnici a tam se spolu prý zaslíbili. Nykodým Litomyšlský svědčil, že paní Lubinská říkala, že se u ní Dora nechovala poctivě. Vypověděl totéž, co Samuel. František Boch, služebník pana Adama Šmukýře, svědčil, že mu Jiřík Mečíř řekl, že ho Dorota obesílá do konzistoře, a že se ho Káča Jablečnice ptala, jestli si vezme tu „*tuplovanou kurvu*“. Dále mu řekla, že Dora líhala s jejím synem a Káča jí za to probodla ruku. Kateřina Sedlářka z Loun potvrdila výpověď Františka Bocha. Markyta, hospodyně u pana Berky, svědčila to samé Jiříkovi, co před tím Dorotě. Dále vypověděla, že Jiřík za Dorou často chodil a ona za ním zamykala a nechtěla ho pustit ven. Jednou za ní přišel Tomáš ševcovský, ale Markyta mu řekla, že Dora není doma. Pak přišel Jiřík a Dorota ho vyhodila a říkala, že si ho nevezme. Tomáš Pokorný z Prostějova vypověděl, že šel s Jiříkem Mečířem za Dorou, aby se jí Jiřík omluvil, ona ho ale poslala pryč a vzít si ho nechtěla.

**33. Svědectví pro paní Annu Kankrlovou, manželku pana Mikuláše Žamberského, měšťana N. M. praž., o nemanželské nakládání s p. Mikulášem Žamberským**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 154 – 160

Datum: 1600

Svědci: Anna Hanzlíčková, Jan Sedláček, Daniel Straka, Václav Prunar, Marijána, Sebastián

Anna Hanzlíčková, pekařka a měšťanka St. M. praž., vypověděla, že potkala nějaké sousedy, kteří se jí ptali vrátila-li se Žamberskému žena, Anna jim řekla, že ne. Oni jí na to řekli, že by ji sesekali a pak teprve ji poslali k matce, aby ji opatrovala. Že její matka nad ní už nemá žádnou moc, protože má manžela. Jan Sedláček, měšťan N. M. praž., vypověděl, že mu Žamberský řekl, že „*bude Kateřina, manželka jeho kurva jako máti.*“ Daniel Straka, měšťan Nového Města pražského, vypověděl totéž, co Jan Sedláček a prý to Mikuláš říkal i před Václavem Prunarem, který mu řekl, aby tak nemluvil, že to slyšet nechtějí. Václav Prunar vypověděl totéž. Marijána, služebnice Jana Kankrly, vypověděla, že potkala Žamberského v Soukenické ulici, ptal se jí kam jde, řekla, že nese pivo jeho paní Káče a on řekl „*bodejž ji třeba hrom zabil.*“ Sebastián, lazebník, vypověděl, že chtěl Žamberský oholit.

*Svědectví Mikulášovi Žamberskému o nemanželské nakládání s Kateřinou, manželkou svou*

Svědci: Marijána, Matouš Mělnický, Dorota, Regina, Kateřina Balcarová, Kateřina, Anna Melicharka, Kateřina, dcera Jiříka Bavorovského

Marijána, manželka Michala Žitavského, měšťana Nového Města pražského, svědčila, že Mikuláš Žamberský si vzal za ženu jejich dceru Annu a byli spolu bez sedmi neděl třináct let. Také věděla, že Annu jednou v noci vyhnal i s dětmi, ale hned ráno je vzal zase zpět. Vypověděla také, že spolu byli sotva čtvrt roku a Anna k ní přiběhla s rozpuštěnými vlasy a naříkala, že ji Mikuláš zbil. Matouš Mělnický vypověděl, že nikdy neslyšel to, co je napsáno v ceduli, že Mikuláš chtěl své ženě nohy a ruce useknout a jako špalek ji poslat matce. Dorota, Matouše Mělnického, vypověděla, že o obou manželích ví jen samé dobré věci. Regina, Matyáše Kaukole, měšťana Starého Města pražského, vypověděla, že jen ví, že jednou od Mikuláše Anna utekla, ale její matka to prý dala zase dohromady. Dále slyšela od Mandaleny Kaukelové, že mu Anna jídlo nedopřeje a neváží si ho. Kateřina Balcarová, manželka pana Balcara, měšťana Nového Města pražského, vypověděla, že když

byla Kateřina s Mikulášem Žamborským asi dvě neděle vdaná, p. Balcarová se jí ptala, jak se má. Kateřina jí řekla, že dobře, prý má hodné peněz a zlatý řetěz. Kateřina, vdova po Janovi Všejském, měšťanka Nového Města pražského, vypověděla to samé, jako Kateřina Balcarová. Podruhé, když Kateřinu Žamborskou potkala, už neřikala, že se má dobře, řekla, že s ním nebude, že ji bije. Anna Melicharka, měšťanka Nového Města pražského, vypověděla, že jí Kateřina řekla, že se má s Mikulášem dobře. Kateřina, dcera Jiříka Bavorovského, měšťanka Nového Města pražského, vypověděla, že byla u Kateřiny asi čtyři dny po svatbě, že jí Kateřina říkala, že jí Mikuláš dává pít jen víno.

*Svědci paní Anny Žamborské*

Svědci: Anna Škutečka, Mandalena

Anna Škutečka z Příběnic vypověděla, že k ní jednou přišla kuchařka pana Mikuláše s plátnem, aby mu ušila dvě košile. Anna řekla, že má Mikuláš svou ženu, ale on jí řekl, že u něj není, že odešla ke své matce. Dále jí Mikuláš řekl, že o svou ženu nestojí. Mandalena, manželka Daniela Lopatského, měšťanka Nového Města pražského, vypověděla, že manželka Mikuláše Žamborského od něj odešla, protože měl „laryni“ (nevěstku) Annu, ta co uslyšela od Mikuláše, donášela Kateřině a to, co slyšela od Kateřiny donesla Mikulášovi. Mandalena viděla Mikuláše s nevěstkou Annou v posteli, dále vypověděla, že ta Anna přivedla k Mikulášovi další nevěstka. Děti jim sloužily a Mikuláš pak jednomu prorazil hlavu a druhé zmrskal.

#### **34. Svědectví pro paní Kateřinu, pozůstalou vdovu po Tobiášovi Cantoři ve sporu, který má s Ambrožem Mazánkem**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 160 – 173

1600, čtvrtek po veliké noci (27. března)

Svědci: Jan Ježek, Martin Štěpánek, Žofie, Anna Prokopová, Estera, Kateřina Bezděkovská, Lída hrobnice, Lidmila Kouřimská, Mikuláš Bernatický, Jiřík Díniovský, Anna Malinová, Dorota Mazánková

Jan Ježek vypověděl, že toho, co mu píše Kateřina v ceduli si vědom není. Ví jen, že u něj byla Kateřina, vdova po Tobiášovi, s paní Dorotou Mistrovou. On se Kateřiny

ptal, zda by chtěla být manželkou jeho syna Ambrože. Nejprve mu nechtěla odpovědět, ale pak pozvala Jana i Ambrože k sobě, Ambrož se tam opil a ona ho dovedla do svého pokoje. Byl tam s nimi ještě pan Jan, hrobnický syn, a ten se jí pak zeptal, zda si Ambrože tedy vezme. Ona řekla, že je na to čas. Pak Jana Ježka a jeho ženu pozvala Kateřina na masopustní úterý k sobě. Přišla tam i Anna Malinová a zeptali se Anny, zda si tedy Ambrože vezme. Řekla, že žádný slib s nějakým kantorem nemá, a tak jim dala ruku na to, že si vezme Ambrože. Kateřina chtěla, aby byl kantor před pány povolán a vysvětlilo se, že s ním žádný slib nemá. Martin Štěpánek, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že šel s Ambrožem z Košic a Martin mu říkal, že bude mít Ambrož dobrou ženu, a že bude Ambrož literátem. Ambrož mu řekl, že o ní zas tak nestojí, ale Martin mu řekl, že by si jí měl víc vážit. Martin mu dále říkal, že je Kateřina poctivá, a že má peníze. Ambrož mu dále řekl, že utratí víc peněz než Kateřina vydělá, a že o její peníze nestojí. Ambrož mu řekl, že kantor mu nemůže dělat problémy, že má s Kateřinou manželský slib už od té doby, co se vrátil z Uher. Jestli bude kantor dělat problémy, ať si ji vezme, Ambrož o ní moc nestojí. Žofie, vdova po Pavlovi Cihláři, vypověděla, že se rodiče Ambrože ptali Kateřiny, zda si vezme jejich syna, ona řekla, že dokud se to nevyřeší s kantorem, tak si Ambrože nevezme. Anna Prokopová, vinařka, vypověděla, že Ambrož chtěl dát kantorovi třicet kop, když nechá Kateřinu být. Jestli ji být nenechá řekne si u ní Ambrož o dvě stě a propije je s tovaryši. Ambrož jednou přišel a chtěl, aby mu uvařili ryby, hospodyně mu řekla, že mu poslouží ráda, ale bojí se, aby se na ní Kateřina nehněvala. Ambrož řekl, že by jí vynadal, také řekl, že o ní nestojí. Estera, vinařka, vypověděla totéž, co Anna Prokopová. Kateřina Bezděkovská vypověděla, že když si nechal Ambrož vařit u hospodyně ryby, říkal tam, že má tolik panen a vdov, že by s nimi mohl po ulici za psy házet. Lída hrobnice vypověděla, že za ní přišla nějaká Barbora, aby s ní Lída šla k administrátorovi, protože se s ním chce poradit. Barbora prý měla s kantorem manželský slib ještě dříve než Kateřina. Lidmila Kouřimská vypověděla, že potkala Annu Malinovou a šla s ní ke Kateřině, aby jim řekla, zda si Ambrože vezme. Kateřina řekla, že je příliš krátkou dobu vdova a lidé by o ní mluvili. Ptali se jí na kantora a Kateřina řekla, že s ním žádný slib nemá, že mu zakázala, aby k ní do domu chodil. Mikuláš Bernatický vypověděl, že mu Ambrož řekl, že mu vdova zapověděla dům. Dál řekl, že je mu to jedno, že má panen a vdov dost. Jiřík Díniiovský vypověděl to samé, co předešlí svědkové. Anna Malinová vypověděla, že jí Dorota, matka Ambrože řekla,

že ho chce dát za muže Kateřině, ta ho prý viděla a hned si ho oblíbila. Prý u Kateřiny zůstal hned přes noc. Anna se ptala Kateřiny na slib s kantorem a ona ho zapřela. Pak jí Kateřina jednou řekla, že si Ambrože nevezme, že by mu mohla dělat matku, že je příliš mladý. Pak se jí ale zase ptali a Kateřina řekla, že si ho vezme a dala jim na to ruku. Jednou odjela Kateřina do Hradce a dala Ambrožovi klíč od svého domu, aby ho spravoval. Ambrož prý chodil s puškou, že zastřelí kantora. Dorota Mazánková vypověděla totéž, co Anna Malinová, obě ještě řekly, že Kateřina nechtěla kantora kvůli tomu, že měl na hlavě „flastry“, že má určitě „francouze“.

*Svědectví pro Ambrože Mazánka ve sporu, který má o slib manželský s Kateřinou Kantoryskou, zapsané ve čtvrtek po veliké noci ( 27. 3.) roku 1600*

Svědci: Jan Ježek, Zikmund Vrba Lomnický, Vít Luňáček, Žofie, Anna Hašová, Lidmila Kouřimská, Anna Malinová, Marijána z Blata, Dorota Ježková, Jan kožebarvíř, Dorota Špačková

Jan Ježek svědčil Ambrožovi totéž, co Kateřině. Zikmund Vrba Lomnický vypověděl, že mu Kateřina dala pro Ambrože nějaký dopis, ale neví, co v něm bylo. Dal ho Dorotě, matce Ambrože. Pak mu Kateřina řekla, že si vezme Ambrože, a že s kantorem od sv. Michala žádný slib nemá. Dál vypověděl, že Martinek varhaník si něco stěžoval Ambrožovi, ten ho odbil a Martínek přísahal Bohu, že Ambrožovi zruší, co si zjednal s Kateřinou. Vít Luňáček vypověděl, že mu Kateřina řekla, že kantor od ní upustil. Žofie, vdova po Cihláři, vypověděla Ambrožovi totéž, co před tím Kateřině. Anna Hašová vypověděla, že nosila dopisy mezi Kateřinou a Ambrožem, Ambrož jí řekl, že nějaká žena ho pomluvila a on o ní nestojí. Lidmila Kouřimská a Anna Malinová, Dorota Ježková svědčily oběma totéž. Marijána z Blata vypovídala o Martínkovi varhaníkovi totéž, co Zikmund Vrba. Jan kožebarvíř vypověděl, že mu Kateřina řekla, že si na něj bude naříkat, protože ji seznámil s Ambrožem. Dál vypověděl, že Kateřina nechtěla říci otci Ambrože, že si jeho syna vezme. Dorota Špačková vypověděla, že k ní po Hromnicích přišla Dorota Mazánková a Kateřina. Dorota M. se na Špačkovou hněvala, protože jí řekla, aby Ambrože Kateřině nedávali, že už měla tři a Ambrož je pro ni mladý. Kateřina Špačkové řekla, že jeden ji chce zabít a druhý ji žene do koleje. Špačková jí řekla, že dala slib nejdříve kantorovi a toho by si měla tedy vzít. Kateřina říkala, že on má

hodně jiných žen a má nějakou nemoc. O Ambrožovi prý to ale lidé taky říkají. Špačková jí řekla, že to o něm neslyšela.

**35. Svědectví pro Dorotu, dceru Jana Kostana z města Stříbra, v té při, kterou má s Martinem Vostrovským o slib manželský**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 174 – 178

1600, úterý po svaté blahoslavené Trojici (20. května)

Svědci: Vavřinec Čepička, Barbora, Markyta Hanušová, Anna, Eva, Ondřej Kavka,

Vavřinec Čepička, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že pracoval u Jiříka Vokounka s Martinem Vostrovským. Martin mu říkal, že půjde pro zachovací list a výhost. Vavřinec Dorně říkal, aby Martinovi nevěřila, že si ji za ženu nevezme. Ona říkala, že si ji vezme. Pak Dora žalovala Martinovi, že Vavřinec řekl, že si ji nevezme. Martin se pro to na Vavřince zlobil a řekl jí, aby mu nevěřila. Barbora, manželka Duchka sládka kouřimského, svědčila, že Dora plakala, že si ji nechce vzít. Martin ji prý odbýval, aby došla k přátelům pro šaty a on dojde pro zachovací listy. Markyta Hanušová vypověděla, že jí Martin řekl, že si Dornu vezme až po společné noci., chodil za ní v noci a Markyta mu nadávala. Martin jí řekl, že nikomu do toho nic není, jestli si Doru vezme nebo ne. Anna, Jana Fyršta kožešníka manželka, vypověděla, že Martin u Dory přes noc býval a Dora ho ráno pouštěla ven. Eva, kuchařka pana Jana Goliáše, vypověděla, že Martin se ptal Dory, jestli bude jeho ženou a ona řekla, že bude. Pak za ní chodil do pokoje, ráno žalovala stará chůva paní, že mezi ně v noci Martin chodí. Paní mu za to vynadala. Ondřej Kavka, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že o žádném slibu mezi Martinem Vostrovským a Dorou neví. Dále vypověděl, že ví, že Martin šel pro zachovací listy, ale neví proč.

*Svědectví Martinovi Vostrovskému k té při, kterou má o slib manželský s Dorotou Kostanovou*

Svědci: Kateřina, Anna, Jiří Vokounek, Ondřej Kořínek, Vavřinec Čepička

Kateřina, manželka Jiříka Vokounka, vypověděla, že Dorotě řekla, že by se tak s Martinem chovat neměli a hrozila jí šatlavou. Anna, manželka pana Jana Kučery, vypověděla, že jí Vavřinec Kasafírek řekl, že u Vokounků je děvče, s kterým

chodíval do obilí. Přišla za ním Dora, proč to o ní vypráví. On jí řekl, co bylo, to bylo. Jiří Vokounek, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že slyšel, že se Dora často strojila za Kasafirkem do obilí. Jednou se kvůli ní poprali dva tovaryši. Jednou v noci k Doře vlezl jeden z nich, nachytala ho tam nějaká baba, ale on to zapřel. Doře pak zatloukli okno. Vokounek ji chtěl vyhodit z domu, když šel Martin pro zachovací listy a ona mu řekla, že je těhotná. Prý s Martinem Vostrovským. Přesto ji z domu vyhnal. Vokounkova žena Doru často hubovala, že běhá za tovaryši, ona jí řekla, že je to lepší než být chudá řemeslnice. Ondřej Kořínek, měšťan St. M. praž., vypověděl, že mu Martin Lebeda řekl, že když mu marodila žena, Dora za ním šla, aby jí udělal dítě. Vavřinec Čepička, pekařský tovaryš, vypověděl, že jeden pekařský tovaryš se jim chlubil, že líhal s Dorou.

### **36. Svědectví pro Jakuba Smiška ve sporu, který má o slib manželský se Zuzanou Samuelkou**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 178 – 180; 182

1600, 29. července

Svědci: Pavel Polívka, Jan Borotický, Salomena

Pavel Polívka vypověděl, že jeho a Jiříka Vohánku požádal v úterý po sv. Jakubu (29. 7.) Jakub Smíšek, aby s ním šli k Martinovi, švagru Zuzany. Martin jim měl dát svolení k sňatku. Martin proti sňatku nic neměl a tak šli za Zuzanou. Ta se jim přiznala, že má s Jakubem slib a dala jim na to ruku. Jan, Zuzanin kmotr, měl za úkol říci, aby se Jakub choval k jejím dětem pěkně. Jan Borotický, kmotr Zuzany, vypověděl, že si ho Zuzana vzala za přítele ve věci jejího zaslíbení Jakobovi. Zuzana mu také řekla, že Jakobovi již slíbila, že si ho vezme. Salomena, manželka Ondry Dlouhého a měšťanka Nového Města pražského, svědčila, že jí Zuzana řekla, že slíbila Jakobovi, že si ho vezme. Pak jí řekla, že do čtyř neděl bude svatba, také prý prosila Jakuba, aby byl hodný na její děti.

*Svědectví pro Zuzanu Samuelku ke sporu, který má s Jakubem Smíškem o manželský slib*

Svědci: Pavel Černohorský, Kateřina



Pavel Černohorský svědčil, že nic neví, protože když za ním Jakub Smíšek chodil, on nebyl doma. Ví jen to, že se Zuzana Jakubovi zaslíbila. Kateřina, Pavla Černohorského manželka, vypověděla, že se přátelé ptali Zuzany, zda se zaslíbila Jakubovi a ona řekla, že ano. Kateřina se na ně hněvala, že to měli nejdříve říci hospodáři a jí.

### **37. Svědectví pro Markyту Nosákovskou proti Klimentovi Loukovi, měšťanovi Města Vyšehradu**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 180 - 185

1600, čtvrtek po památce stětí Jana Křtitele (26. června)

Svědci: Markyта, Alžběта, Marta Kapličková

Markyта, hokyně, vypověděla, že jednou přišli za Markyтой Kliment Louka a Jan Komínek, byli u ní do noci. Markyта si ráno stěžovala, že se s Klimentem zaslíbila. Markyта- hokyně se od Markyты Nosákovské pak vystěhovala. Alžběта, Václava z Kaliště manželka, Markyта k nim přišla a ptala se, zda si ji Kliment vezme za ženu, Alžběта řekla, že neví. Alžběта pak Klimentovi řekla, aby si ji vzal, že má jen jednu místnost. Kliment řekl, že jeho první žena také říkala, že mu všechno dá a když umírala všechny peníze dala dětem a jemu nic. Marta Kapličková vypověděla, že se jí Kliment ptal, má- li si Markyту vzít a Marta mu řekla, že ano. On pak ale říkal, že má Markyта dluhy. Kliment si prý raději vezme děvečku.

*Svědci Markyты*

Svědci: Václav Říhů, Jan Komínek

Václav Říhů, jinak Suchánek, vypověděl, že od Klimenta ani Markyты žádný slib neslyšel. Jan Komínek, obyvatel hory Města Vyšehradu, vypověděl, že pobízel Klimenta, aby si Markyту vzal. Kliment mu na to řekl, že ji nechce, že má slib s nějakou Káčou. Dál vypověděl, že Kliment s Markyтой spolu leželi na jednom loži. Václav Beran mu řekl, že Markyта je „kurva“.

*Svědectví pro Klimenta Louku, měšťana M. Vyšehradu, ve sporu s Markyтой Nosákovskou, měšťanky Nového Města pražského*

Svědci: Václav Beran, Kateřina Hlaváčková, Václav Malodomský, Anna

Václav Beran, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že ho potkala Markyta Nosáková a chtěla koupit vor dřeva. Beran požádal Václava Malodomského, aby ji něco dobrého koupil. Pak ale nechtěla Markyta zaplatit. Beran na ní vymáhal peníze a když k ní chodil, viděl, že se cudně k jiným mužům nechovala. Kateřina Hlaváčková vypověděla, že její muž sedával často v jejím domě, ale není si vědoma, že by se tam nějak špatně choval. Václav Malodomský, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že Markyta si chtěla koupit jeden vor jedlového dřeva. Nic špatného ale na Martu neví. Anna, Jana Hrdiny manželka, vypověděla, že měla Markyta hosty a šla si k Anně koupit sýr.

### **38. Svědectví pro Ludmilu Líčenou proti Kryštofovi Líčenýmu, jejímu manželu**

NA Praha, APA, kniha svědomí B 2/19, fol. 185 – 187

1600

Svědci: Salomena, Jan Dvorský

Salomena, Jana Dvorského manželka, vypověděla, že když se přistěhovala do Slaného, bývala u Lídy. Kryštof se k ní prý nechoval hezky, škrtil i Salomenina muže, Lídina syna Jana. Jan i Lída odešli k sousedům. Kryštof byl i ve vězení a měl příkaz, aby do Lídina domu nechodil, přes to tam vešel a zbil ji tak, že se nemohla hnout. Salomena se o ní starala a krmila ji. Kryštof mezi tím rozprodával Lídin majetek. Jan Dvorský vypověděl totéž, co Salomena. Do vězení s Kryštofem šel i Jan, ten byl ale hned druhý den propuštěn. Kryštof prý matce přerazil ruku na dvakrát.

*Bez přiřazení ke sporu*

fol. 88

1600

Kněz Vilhelm předstoupil s dopisem, aby se mohl stát příštím farářem od sv. Havla. Po Máří Magdaleně (22. 7.)

### **39. Svědectví pro pana Samuela Sloupka, měšťana Nového Města pražského proti paní Kateřině, pozůstalé vdově po panu Gabrielovi Odhajovi o manželský slib**

1611

Svědci: Marijána, Ludvík Šlejfiř, Eliáš Šebek, Dorota Mikušová, Eva Korbelka, Matouš Vodhaj, Kristýna, Martin Španěl, Jan Pardubský, Anna Petráčková

Marijána, Jakuba Zemana, měšťana St. M. praž. manželka, vypověděla, že když přišla ke svému švagra Ludvíkovi Šlejfiři, byl u něj Samuel a kupoval tři zlaté kroužky od Žida. Pak ty kroužky Marijána viděla na prstu paní Kateřiny. Kateřina prý často se Samuelem jídávala. Ludvík Šlejfiř, měšťan St. M. praž., ( v poznámce je uvedeno, že tomuto svědku bylo bráněno, aby byl přečten) vypověděl, že ví, že jeho sestra darovala Samuelovi a Ludvík si z něj dělal legraci, že ten prsten měl na ruce nebožtík Gabriel, aby také Samuelovi nepřinesl ten šperk smrt. Dále vypověděl, že Kateřina přijala od Samuela tři zlaté kroužky. Ludvík Kateřině řekl, aby před svědky přiznala to, co si slíbila se Samuelem o samotě. Před panem Štefanem a otcem Ludvíkovy ženy si Kateřina a Samuel podali ruce a zaslíbili se. Pak si dali prsteny, Samuel si půjčil prsten od Ludvíka. Kateřina však Ludvíkovi řekla, že Samuela zná a prsten Ludvíkovi vrátila. Samuel prý u Kateřiny zůstával často přes noc. Kateřina mu dala zlatý řetízek a bílou košili. Ludvík měl velké starosti se sestrou, ale měl se sám svatbu a myslel spíš na ni. Eliáš Šebek, měšťan N. M. praž., vypověděl, že Kateřina chodila do domu Ludvíka, svého bratra za Samuelem Sloupkem, prý spolu bývali často sami v pokoji. Pak jí Samuel udělal truhlu a koupil do ní klobouk. Kateřina poslala Ludvíkovi zlaté kroužky od Samuela a košili, ale Ludvík jí vzkázal, že s tím nechce mít nic společného a posla jí to zpět. Dorota Mikušová, sirotek ze St. M. praž., vypověděla, že u Kateřiny býval Samuel často, ale po svatbě Ludvíka Kateřina Samuelovi zakázala, aby k ní chodil. Přes to za ní chodil a Kateřina se před ním zavírala. Dále vypověděla, že neví, jestli se Kateřina Samuelovi zaslíbila, protože u toho Dorota nebyla. Eva Korbelka vypověděla, že po smrti Gabriela, manžela Kateřiny, si ji Kateřina zavolala a říkala jí, že má boty od Samuela a měla je na nohou. Také jí později říkala o klobouku a truhle. Samuel za Kateřinou chodil a ona mu dala svůj zlatý řetízek. Pak ho chtěla zpět. O slibu mezi nimi ale Eva nic neví. Matouš Vodhaj vypověděl, že Samuel u Kateřiny býval často i přes noc. Vypověděl také o slibu se Samuelem, ale prý ho Kateřina odložila. Kristýna, Matoušova žena, vypověděla, že viděla na prstě Kateřiny prstýnek, neví ale od koho byl. Kristýna také neví, že by Kateřina Samuelovi dala svůj prstýnek

na manželský slib. Vypověděla, že u Kateřiny v pokoji býval často s jejím bratrem, ale i sám, jen s ní. O slibu mezi nimi slyšela od Alenky, pozůstalého sirotka po Floriánovi [?] Martin Španěl, pekařský tovaryš, vypověděl, že Samuel ke Kateřině chodil často, o slibu nevěděl. Jan Pardubský, pekářský tovaryš, vypověděl totéž, co Martin. Anna Petráčková, z čeledě u Daniela Vodhaje, vypověděla, že vyprovázela Kateřinu a Samuela z domu Matouše Vodhaje, Kateřina prý Samuelovi svůj dům zapověděla, ale on k ní přes to chodil. O slibu nic neslyšela.

*Svědectví pro Kateřinu Odhajovou proti Samuelovi Sloupkovi*

Svědci: Jakub Havránek Matouš Odhaj[?], Anna, Michal Týv, Jakub Švídr, Michal Holbrand, Dorota, Dorota Svobodová, Dorota Šlojfiřová, Jan Lexevín, Eva Korbelka, Salomena, Anna Vokounová, Ludvík Šlojfiř, Kašpar Vodák, Václav [?]

Jakub Havránek, měšťan N. M. praž., vypověděl, že roku 1611 byl požádán od Jiříka Vokouna, aby promluvil s Kateřinou Odhajovou. Měl se jí zeptat, chce-li být ženou Jiříkova syna. Kateřina mu řekla, že je pravda, že se Jiříkovu synovi v den sv. Václava ( 28. 9.) zavázala. On jí na to dal prsten s rubínem a ona jemu s diamantem. Matouš Odhaj, měšťan St. M. praž., vypověděl, že mu Gabriel Odhaj, Matoušův bratr odkázal dvě stě kop kšaftem a Matouš je ještě nedostal. Anna ,Svobody barviře od Kutné Hory dcera, vypověděla, že byla u Kateřiny na sv. Havla (16. 10.) roku 1611. Samuel Kateřinu často navštěvoval v noci nebo ráno. Jednou přišel, když byl u Kateřiny Jiřík Vokoun ml. Kateřina chtěla Samuela vystrčit z domu a on ji dvakrát uhodil. Z pokoje vyběhli hosté a Samuel utekl. Michal Týv, truhlářský tovaryš, vypověděl, že Samuel Kateřinu dvakrát uhodil, ale neví proč. Jakub Švídr, řeznický tovaryš nic neví, viděl jen, že Kateřina bila Samuela a vyhazovala ho z domu. Michal Holbrand, truhlářský tovaryš, vypověděl, že se to stalo jednu adventní neděli. Dál vypověděl totéž, co Jakub. Dorota, šenkýřka, vypověděla, že se to stalo na třetí adventní neděli. Ví jen, že Kateřina křičela, že ji Samuel bije, ale nic přes tovaryše neviděla. Dorota Svobodová, měšťanka Starého Města pražského, vypověděla, že Kateřinu také jen slyšela, jak křičí. Dál vypověděla, že jí Kateřina řekla, že se Samuelem žádný manželský slib nemá, ten má jen s Jiříkem. Dorota Šlejfiřová, měšťanka Starého Města pražského,

že od Ludvíka, svého manžela slyšela, že Sloupek říkal, že udělá, co bude chtít. Václav, měšťan Starého Města pražského, vypověděl, že mu Jan Lexevín řekl, že jemu povídal Ludvík Šlojfiř, že jeho svědectví pro Kateřinu bude horší než lepší. Proti přečtení výpovědi Jiřího Vokounka staršího chtěl Samuel Sloupek vystoupit. Jan Lexevín, měšťan St. M. praž., vypověděl, že viděl jen prsten, který měl Kateřině donést Jan Petráček. Dál svědčil, že bratr Kateřiny chtěl, aby si raději vzala Samuela. Eva Korbelka, měšťanka Starého Města pražského, svědčila, že Kateřina slíbila, že bude Jiříkova žena. Viděla i prsten s diamantem, od Jiříka ale prsten neviděla. Kateřina jí řekla o prstenu, který jí přinesl Petráček od Jiříka. Salomena, manželka Václava Zbytka měšťana Nového Města pražského, vypověděla, že jí syn odkázal pět set kop míšeňských, ale Kateřina jí ještě nic nedala. Anna, Viktorína Vokouna manželka, vypověděla, že jí Kateřina dluží dvě stě kop, které jí Gabriel odkázal. Ludvík Šlojfiř vypověděl, že nevěděl, že Kateřina chtěla Samuelovi dát dvě stě kop, aby od ní upustil. Jen jí říkal, aby se mezi sebou domluvili, aby nemuseli k soudu. Kateřina mu řekla, že kdyby si musela Samuela vzít, že by ho musela zabít. On to řekl Samuelovi, ale ten o ní stát nepřestal. Kašpar Vodák, měšťan Nového Města pražského, vypověděl, že u něj Samuel bydlel a Kašparova žena Vodáka se Samuelem podvedla, dál o něm nic neví, protože už s ním nebydlí a nemluví.

## SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

### PRAMENY NEVYDANÉ

Knihy svědomí (1594 – 1600), Národní archiv, Archiv pražského arcibiskupství, sign. B 2/19.

### PRAMENY VYDANÉ

BŘEZAN Václav (ed. Jaroslav Pánek), *Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985.

JIREČEK Hermenegild, *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého*, Praha 1888.

JIREČEK Josef, JIREČEK Hermenegild, *Zřízení Zemská Království českého 16. věku*, Praha 1882.

Z KOLDÍNA Pavel Kristián (ed. J. Jireček), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského*, Praha 1876.

KOZÁKOVÁ Anděla, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.

### LITERATURA

BELLINGER Gerhard, *Sexualita v náboženstvích světa*, Praha 1998.

BLÁHOVÁ Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BUREŠOVÁ Jana, *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, Praha 2001.

BŮŽEK Václav a kol., *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.

CÍSAŘOVÁ – KOLÁŘOVÁ Anna, *Žena v Jednotě bratrské*, Praha 1942.

DÜLMEN van Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

Týž, *Kultura a každodenní život raného novověku (16.-18.století)*, Praha 1999.

ČORNEJ Petr, *Dějiny zemí Koruny české I*, Praha – Litomyšl 2001.

FRANCEK Jindřich, *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000.

GRULICH Josef, „Slavnostní okamžiky“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku, *Historická demografie* 24, 2000.

- JANÁČEK Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1996.
- Týž, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- JANÁK Jan a kol., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.
- KLABOUCH Jiří, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.
- Týž, *Staré české soudnictví (jak se dříve soudívalo)*, Praha 1967.
- KOLDINKSÁ Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha – Litomyšl 2001.
- KOPIČKOVÁ Božena, *Tajné zásnuby a sňatky ve středověkých Čechách*, *Dějiny a současnost* 18, 1996.
- KRÁL Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, *Opera historica* 10, 2003.
- LENDEROVÁ Milena a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002.
- Táž, *Gender history v Českých zemích*, in: *Česko- slovenská historická ročenka* 2001.
- RATAJOVÁ Jana, *Dějiny ženy a konceptu genderu v české historiografii*, *Kuděj* 2005 /1 – 2.
- SCHULZ Václav, *Svědění o kněžích podobojích z r. 1562 a pravidla r. 1587 jim daná*, Praha 1903.
- STLOUKAL Karel, *Královny, kněžny a velké ženy české*, Praha 1940.
- VOREL Petr, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, *Opera historica* 8, 2000.
- Encyklopedie Diderot 2000, Praha 1999.
- Malá československá encyklopedie I., III., Praha 1984, 1986.









